

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΗ 12 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1977

ΤΕΥΧΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΑΡΙΘΜΟΣ ΦΥΛΛΟΥ
347

ΠΡΟΕΔΡΙΚΟΝ ΔΙΑΤΑΓΜΑ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 1034

Άρθρο 3.

Περί των διδασκομένων μαθημάτων και του Αναλυτικού και
Όρολογίου Προγράμματος του Δημοτικού Σχολείου.

Αναλυτικό Πρόγραμμα Μαθημάτων.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Έχοντας υπόψη :

1. Το άρθρο 13 του Ν. 309/1976 «περί οργάνωσης και διοικήσεως της Γενικής Έκπαιδευσεως».
2. Τη γνωμάτευση του Κ.Ε.Μ.Ε. αριθ. 54/1977.
3. Τη γνωμάτευση του Συμβουλίου Έπικρατείας αριθ. 912/1977 με πρόταση του Υπουργού Έθνικης Παιδείας και Θρησκευμάτων, αποφασίζουμε :

Άρθρο 1.

Σκοπός του Δημοτικού Σχολείου.

«Σκοπός του Δημοτικού Σχολείου είναι να θέσει τās βάσεις της αγωγής των μαθητών της πρώτης σχολικής ηλικίας, ήτοι να πλουτίσει τās έμπειρίας των, να διεγείρει και να αναπτύξει τās σωματικές και διανοητικές των ικανότητες, να εισαγάγει αυτούς εις την γνώσιν του φυσικού και του ιστορικού κόσμου, να καλλιεργήσει την παρατηρητικότητα, τον στοχασμόν και την ευαισθησίαν των, να άφυπνίση την ήθικήν των συνειδησιν και να θέσει τās βάσεις της θρησκευτικής, έθνικης και ανθρωπιστικής αγωγής αυτών» (άρθρον 11 Ν. 309/1976).

Άρθρο 2.

Διδασκόμενα μαθήματα.

Τα διδασκόμενα στο Δημοτικό Σχολείο μαθήματα είναι τὰ ακόλουθα :

- α) Θρησκευτικά.
- β) Έλληνική γλώσσα.
- γ) Ιστορία.
- δ) Σπουδή του περιβάλλοντος.
- ε) Φυσικά και Χημεία.
- στ) Γεωγραφία.
- ζ) Αριθμητική και Γεωμετρία
- η) Αγωγή του Πολίτη.
- θ) Τεχνικά.
- ι) Μουσική Αγωγή.
- ια) Φυσική Αγωγή.

Α'. ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ

1. ΣΚΟΠΟΣ:

Σκοπός της διδασκαλίας του μαθήματος των Θρησκευτικών είναι η ανάπτυξη του Θρησκευτικού συναισθήματος των μαθητών, η έδραίωση της πίστewς στη Χριστιανική Θρησκεία και η ενίσχυση της ενεργητικής συμμετοχής τους στη θρησκευτική ζωή του λαού μας.

2. ΔΙΔΑΚΤΕΑ ΥΛΗ:

Α' και Β' ΤΑΞΕΙΣ:

1. Προσευχές : Πρίν άρχίσουν τὰ μαθήματα. Μετά τή λήξη των μαθημάτων. Πρωινή προσευχή. Βραδινή προσευχή. Πρίν από τὸ φαγητό. Μετά τὸ φαγητό. Για τούς γονεῖς κ.τ.λ. Για τὸν άσθενή συμμαθητή.

Άλλες προσευχές των μαθητών. αυτοσχέδιες με την εύκαιρία σοβαρών γεγονότων.

2. Ποιήματα και τραγούδια Θρησκευτικά σχετικά με την δλη θρησκευτική ζωή και τὰ διάφορα γεγονότα που διδάσκονται εύκαιριακά.

3. Διδασκαλίες άπλές με την εύκαιρία των μεγάλων θρησκευτικών εορτών :

Γέννηση του Κυρίου ήμῶν Ιησοῦ Χριστοῦ, η Βάπτισή του, Κυριακή των Βαΐων, Πάθη και Άνάσταση του Χριστοῦ, οί Άγιοι, με άφορμή τίς τοπικές εορτές και άλλα θρησκευτικά γεγονότα και εκδηλώσεις.

4. Σχολικές θρησκευτικές εορτές, έκκλησιασμός, επισκέψεις σε έξωκλήσια, συμμετοχή σε φιλανθρωπικές εκδηλώσεις της τάξεως.

Γ' ΤΑΞΗ:

Α' Ιστορίες από την Παλαιά Διαθήκη :

α) Η Ιστορία πρίν από τούς Πατριάρχες.

1. Η δημιουργία του κόσμου. Ο Θεός δημιουργεί τὸν άρθρωπο.

2. Ο παράδεισος, η παρακοή των πρωτοπλάστων και η έξωσή τους από τὸν παράδεισο.

3. Ο κατακλυσμός και ὁ Πύργος της Βαβέλ.

β) Οί Πατριάρχες : 1. Ο Άβραάμ, 2) Ο Ισαάκ, 3) Η Ιστορία του Ιωσήφ.

γ) Η Ιστορία του Μωϋσή και του Ιησοῦ του Ναυή :

1. Ο Μωϋσης: Κλήση για την άπελευθέρωση του λαού του.

Η έξοδος από την Αίγυπτο, η διάβαση της Έρυθρής θάλασσας, η ζωή των Ισραηλιτών στην έρημο και η Νομοθεσία.

2. Ο Ιησοῦς του Ναυή.

- δ) Οἱ Κριτές : 1. Ὁ Γεδεών. 2. Ὁ Σαμφών. 3) Ὁ Ἡλὶ.
4) Ὁ Σαμουὴλ.
ε) Ὁ Ρούθ.
στ) Οἱ Βασιλεῖς : 1. Ὁ Σαούλ. 2) Ὁ Δαυὶδ, 3) Ὁ Σολομὼντας.
4. Ἡ κατάλυση τοῦ βασιλείου τοῦ Ἰούδα καὶ ἡ αἰχμαλωσία τῆς Βαβυλώνας.
ζ) Οἱ Προφῆτες : 1. Ὁ Ἡλίας, 2) Ὁ Ἡσαίας, 3) Ὁ Δανιήλ, 4) Ὁ Ἰερεμίας, 5) Ὁ Ἰωνῆς, 6) Ὁ Ἰώβ.

Β'. Θρησκευτικὰ ποιήματα καὶ τραγούδια : Ὅσα περιέχονται στὸ ἀναγνωστικὸ τῆς Γ' τάξεως καὶ στὸ πρόγραμμα τῆς Μουσικῆς.

Γ'. Προσευχές : Ὅσες ἀναγράφονται γιὰ τὴν Α' καὶ Β' τάξη, ἀλλὰ πλατύτερα καὶ σὲ συνδυασμὸ μὲ τὸ νόημα τῆς διδασκαλίας, τῆς ζωῆς καὶ γενικὰ τῆς δράσεως τῶν θρησκευτικῶν προσωπικοτήτων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης.

Δ'. Ἀπλὲς διηγήσεις γιὰ τὴν κατανόηση τῶν ἐξῆς ἐορτῶν :

1. Τῆς Ὑψώσεως τοῦ Τιμίου Σταυροῦ.
2. Τοῦ Ἀγίου Δημητρίου.
3. Τοῦ Ἀγίου Γεωργίου.
4. Τοῦ Ἀγίου Κωνσταντίνου καὶ τοῦ πολιούχου Ἀγίου τῆς Ἑδρας τοῦ σχολείου.

Δ'. ΤΑΞΗ

Α' Ἱστορίες ἀπὸ τὴν Καινὴ Διαθήκη

Ὅσα ἀναφέρονται στὴ Θεοτόκο :

1. Γέννηση καὶ Εἰσὸς τῆς Θεοτόκου. 2) Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου (ἀπολυτίκιον). 3) Κοίμησις τῆς Θεοτόκου.

Ὅσα ἀναφέρονται στὸν Ἰωάννη τὸν Πρόδρομο : 1) Γέννησις τοῦ Προδρόμου. 2) Ζωὴ καὶ κήρυγμα τοῦ Προδρόμου στὸν Ἰορδάνη ποταμὸ.

3. Ἡ ἀποκεφάλισις τοῦ Προδρόμου.

Ὅσα ἀναφέρονται στὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστό :

- α) Ἀπὸ τῆ ζωῆ τοῦ Κυρίου : 1) Ἡ Γέννησις (ἀπολυτίκιον καὶ κοντάκιον τῆς ἐορτῆς). 2) Ἡ προσκύνησις τῶν Μάγων. 3) Ὁ Ἡρώδης καὶ ἡ φυγὴ εἰς τὴν Αἴγυπτον. 4) Ὁ Ἰησοῦς 12 χρονῶν στὸ ναὸ. 5) Ἡ βάπτισις τοῦ Κυρίου (ἀπολυτίκιον). 6) Ἡ ἐκλογὴ τῶν μαθητῶν τοῦ Κυρίου.

- β) Ἀπὸ τὰ θαύματα τοῦ Κυρίου :

- 1) Ὁ γάμος ἐν Κανά. 2) Ἡ θεραπεία τῶν δέκα λεπρῶν. 3) Ἡ θεραπεία τοῦ παραλύτου τῆς Βηθσαῖ. 4) Ἡ θεραπεία τοῦ παραλύτου τῆς Καπερναούμ. 5) Ἡ θεραπεία τοῦ τυφλοῦ τῆς Ἱεριχῶς. 6) Ἡ θεραπεία τοῦ «ἐκ γενετῆς τυφλοῦ». 7) Ὁ χορτασμὸς τῶν «πεντακισχιλίων». 8) Ὁ Ἰησοῦς περπατεῖ ἐπάνω ἐπὶ τὴ θάλασσαν. 9) Ἡ θεραπεία τοῦ δούλου τοῦ ἐκαντόνταρχου. 10) Ἡ θεραπεία τῆς Χαναναίας. 11) Ἡ ἀνάστασις τοῦ γιοῦ τῆς χήρας ἐν Ναὺν. 12) Ἡ ἀνάστασις τῆς θυγατέρας τοῦ Ἰακείρου. 13) Ἡ ἀνάστασις τοῦ Λαζάρου.

- γ) Ἀπὸ τῆ διδασκαλίας τοῦ Κυρίου :

- 1) Ἡ παραβολὴ τοῦ σπορέα. 2) Ἡ παραβολὴ τοῦ προβάτου ποὺ χάθηκε. 3) Ἡ παραβολὴ τοῦ Ἀσώτου. 4) Ἡ κλήσις τοῦ Ζακχαίου. 5) Ὁ Ἰησοῦς εὐλογεῖ τὰ παιδιὰ. 6) Ὁ διάλογος τοῦ Κυρίου καὶ τῆς Σαμαρείτιδας. 7) Ἡ παραβολὴ τοῦ ἄφρονος πλουτοῦ. 8) Ἡ παραβολὴ τοῦ Τελώνη καὶ τοῦ Φαρισαίου. 9) Ἡ παραβολὴ τοῦ καλοῦ Σαμαρείτη. 10) Ἡ παραβολὴ τῶν κακῶν γεωργῶν τοῦ ἀμπελῶνα. 11) Ἡ παραβολὴ τοῦ πλουτοῦ καὶ τοῦ Λαζάρου. 12) Ἡ παραβολὴ τῶν δέκα παρθένων. 13) Ἡ παραβολὴ τοῦ μεγάλου δείπνου (Λουκᾶ 14,16-24).

- δ) Ἀπὸ τῆ ζωῆ τοῦ Κυρίου :

1. Ἡ μεταμόρφωσις τοῦ Κυρίου. 2) Ἡ θριαμβευτικὴ εἵσδος τοῦ Ἰησοῦ εἰς τὴν Ἱερουσόλυμα. 3) Ὁ Ἰησοῦς συγχωρεῖ τὴν ἁμαρτωλὴ γυναῖκα. 4) Ὁ Ἰησοῦς ἐλέγχει τὴν κακίαν τῶν Φαρισαίων. 5) Τὸ Ἀνώτατον Συμβούλιον καὶ ἡ προδοσία τοῦ Ἰούδα. 6) Ὁ Μυστικὸς Δεῖπνος καὶ ἡ παράδοσις τοῦ μυστηρίου τῆς Θείας Εὐχαριστίας.

7. Ἡ ἀγωνία τοῦ Κυρίου ἐν τῇ Γεσθημανῇ καὶ ἡ σύλληψις τοῦ. 8) Ἡ δίκη τοῦ Κυρίου. 9) Ἡ ἄρνησις τοῦ Πέτρου, ἡ μετάνοιά του καὶ τὸ τέλος τοῦ Ἰούδα. 10) Ὁ Κύριος μπροστὰ στὸν Πιλάτον. 11) Ἡ Σταύρωσις τοῦ Κυρίου («Σήμερον κρεμάται ἐπὶ ξύλου»). 12) Ἡ ταφὴ τοῦ Κυρίου (οἱ δύο πρῶτες στροφές ἀπὸ τῆς τριπλῆς στάσεως τῶν Ἑγκωμίων). 13) Ἡ Ἀνάστασις τοῦ Κυρίου («Χριστὸς ἀνέστη», «Τὸ φαιδρὸν τῆς Ἀναστάσεως» κ.τ.λ. «Πάσχα ἱερὸν» κ.τ.λ.).

Β' Προσευχές, ποιήματα καὶ θρησκευτικὰ ἄσματα. Ὅπως ἐν τῇ Γ' τάξει καὶ σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴ διδασκαλίαν τῆς Κ. Διαθήκης.

Ε' ΤΑΞΗ :

Ἑκκλησιαστικὴ Ἱστορία :

1. Ἡ ἱδρυσις καὶ τὸ ἔργο τῆς Χριστιανικῆς Ἑκκλησίας :

α) Ἡ ἐπιφοίτησις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ ἡ ἱδρυσις τῆς πρώτης Ἑκκλησίας (Πράξεις β 1-15, β 33).

β) Ἡ ζωὴ τῶν πρώτων χριστιανῶν (Ἀγάπες, κοινὰ συσσίτια, κοινοκτημοσύνη) (Πράξεις β 44-47, δ 34-37).

γ) Ἡ θαυματουργικὴ θεραπεία τοῦ χωλοῦ ἀπὸ τὸν Πέτρο καὶ τὸν Ἰωάννη (Πράξ. γ 1-11) καὶ ἡ θαρραλέα ἀπολογία τους (Πράξ. δ 1-20).

δ) Ἡ ἐκλογὴ τῶν ἑπτὰ διακόνων. Ὁ πρωτομάρτυρας Στέφανος (Πράξ. στ 1-15, 8-15, ζ 1-57).

ε) Ὁ πρῶτος διωγμὸς ἐν τῇ Ἱερουσόλυν. Διάδοσις τοῦ χριστιανισμοῦ ἐν τῇ Παλαιστίνῃ (Πράξ. η 1-26).

στ) Ὁ Φίλιππος καὶ ὁ Αἰθίοπας (Πράξεις η 26-40).

2. Οἱ Ἀπόστολοι :

Ὁ Παῦλος. Καταγωγὴ-παιδεία-κοινωνικὴ θέσις-διώκτης τοῦ χριστιανισμοῦ (Πράξ. 8 3-5). Ὁ Παῦλος γίνεται χριστιανὸς (Πράξ. 9 1-22), (κβ 11-16 καὶ 24-31).

Ὁ Παῦλος ἐν τῇ Ταρσοῦ καὶ ἐν τῇ Ἀντιόχειᾳ (Πράξ. ια 19-24). Πρώτη περιοδεία τοῦ Παύλου (περιληπτικὰ). Δεύτερη περιοδεία τοῦ Παύλου. Ὁ Παῦλος στοὺς Φίλιππους. Ἡ πρώτη Χριστιανικὴ Ἑκκλησία ἐν τῇ Ἑλλάδι. Αὐδία. Φυλάκισις τοῦ Παύλου (Πράξ. ιβ 11-40). Ὁ Παῦλος ἐν τῇ Θεσσαλονίκῃ καὶ ἐν τῇ Βέροια (Πράξ. ιζ 1-14, Α' Θεσ. β 1-12). Ὁ Παῦλος ἐν τῇ Ἀθῇνᾳ. Ὁμιλία ἐν τῇ Ἀρειο Πάγῳ. Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης. Δάμαρις (Πράξ. ιζ 16-21). Ὁ Παῦλος ἐν τῇ Κόρινθῳ (Πράξ. ιη 1-17). Τρίτη περιοδεία τοῦ Παύλου (περιληπτικὰ). Σύλληψις, φυλάκισις, ἀποστολὴ ἐν τῇ Ρώμῃ, θάνατος (Πράξ. κα 17-26). Πέτρος, ὁ κορυφαῖος ἀπόστολος (διδασκαλία-θαύματα-θάνατος). Ἰωάννης, ὁ μαθητὴς τῆς Ἀγάπης. Ἀνδρέας ὁ Πρωτόκλητος.

Οἱ ἄλλοι Ἀπόστολοι. Οἱ εὐαγγελιστὲς Μάρκος καὶ Λουκᾶς. Ἐξάπλωσις τοῦ χριστιανισμοῦ.

3. Ἡ διοίκησις τῶν πρώτων χριστιανικῶν Ἑκκλησιῶν. Ὁ Κλῆρος : Διάκονοι-Πρεσβύτεροι-Ἐπίσκοποι-Ἐπαρχιακὲς Σύνοδοι. Οἱ Ἀποστολικὲς Ἑκκλησίαι. Ἐπικοινωνία καὶ σχέση μεταξύ τους.

4. Διωγμοὶ τῶν χριστιανῶν (64-313 μ.Χ.).

Οἱ Μάρτυρες. Νέρωνας-Δομιτιανὸς-Τραϊανὸς-Ἀδριανὸς-Δέκιος-Διοκλητιανὸς-Μαξιμιανός.

Ὁ Ἅγιος Δημήτριος (ἀπολυτίκιον). Ὁ Ἅγιος Γεώργιος (ἀπολυτίκιον). Ἡ Ἁγία Βαρβάρα. Ἡ Ἁγία Αἰκατερίνη. Ἡ Μονὴ τοῦ Σινᾶ.

5. Οἱ Ἰσαπόστολοι Κωνσταντῖνος καὶ Ἑλένη.

6. Αἱρέσεις-Σύνοδοι.

Ἀρειοι. Α' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, Ἅγιος Ἀθανάσιος, Ἅγιος Συμεὼν ὁ Μετάνοιος, Μακεδόνιος. Β' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος. Οἱ λοιπὲς Οἰκουμενικὲς Σύνοδοι.

7. Οἱ Πατέρες τῆς Ἑκκλησίας.

Βασίλειος, Γρηγόριος, Χρυσόστομος-ἀπολυτίκιον Τριῶν Ἱεραρχῶν.

8. Ὁ Ἰουστινιανὸς καὶ ὁ Ἡράκλειος :

Τὰ ἔργα τους καὶ τὰ γεγονότα ποὺ ἀναφέρονται στὸ χριστιανισμὸ. (ἀπολυτίκιον ὑψώσεως Τιμίου Σταυροῦ).

9. 'Ο 'Ακάθιστος Ὕμνος.
'Ανάπτυξη τοῦ νοήματος σὲ γενικὲς γραμμὲς καὶ παρουσίαση χαρακτηριστικῶν τμημάτων.

10. Μοναχικός βίος. Ἀσκητές.
Μέγας Ἀντώνιος. Τὰ μοναστήρια (γενικά).
Τὰ σπουδαιότερα μοναστήρια (Πάτμου, Ὁσίου Λουκᾶ, Μετεώρων, Ἀγίου Ὁρους, Μεγάλου Σπηλαίου κ.τ.λ.).

11. Ἡ περίοδος τῆς Εἰκονομαχίας :
α) Εἰκονομαχία. Εἰκονολατρεία. Ζ' Οἰκουμένη Σύννοδος. Εἰρήνη ἢ Ἀθηναῖς.
β) Ἀναστήλωση τῶν εἰκόνων. Θεοδώρα (Κυριακή Ὁρθοδοξίας).

12. Τὸ σχίσμα τῶν Ἐκκλησιῶν.
13. Ἐκχριστιανισμὸς τῶν Βουλγάρων καὶ Σλαβῶν : Μεθόδιος καὶ Κύριλλος.

14. Ἡ θρησκευτικὴ μεταρρύθμιση στὴ Δύση. Ὁ Λούθηρος καὶ ἡ διδασκαλία του. Ὁ Καλβίνος καὶ ὁ Σβίγγλιος.

15. Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία τῆς Νεώτερης Ἑλλάδας : Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία στὴν περίοδο τῆς Τουρκοκρατίας. Οἰκουμενικός Πατριάρχης. Τὰ μοναστήρια στὴν περίοδο αὐτῇ, τὸ ἔργο τους καὶ τὰ σπουδαιότερα ἀπὸ αὐτά. (Μονὲς Κωνσταντινουπόλεως, Δημητσάνας, Ἀγίας Λαύρας κ.τ.λ.). Διοίκηση τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδας μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση.

16. Μεγάλες μορφὲς τῆς νεώτερης ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας :

Κοσμάς ὁ Αἰτωλός, Χρυσόστομος Σμύρνης καὶ ἄλλοι νεομάρτυρες.

17. Τὰ Πατριαρχεῖα. Ἡ σχέση τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδας μετὰ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο.

ΣΤ' ΤΑΞΗ :

Α' Λειτουργική :

Ἱεροὶ Ναοί : Ναὸς καὶ τὰ μέρη του. Οἱ ρυθμοὶ τῶν ναῶν. Οἱ σπουδαιότεροι ἀπὸ αὐτοὺς. Τὰ ἱερά σκεύη καὶ ὁ σύμβολισμός τους. Τὰ κυριότερα ἄμφια.

Ἑορτές : Κινητές-ἀκίνητες, Δεσποτικὲς-Θεομητορικὲς.

Οἱ σπουδαιότερες ἀπὸ τὶς ἑορτὲς τῶν Ἀγίων καὶ ἰδιαιτέρως τῶν πολιούχων. Ἱερὲς ἀκολουθίαι (Ἑσπερινός, Δοξολογία, Θεία Λειτουργία, Παράκλησις). Περιληπτικὴ ἐρμηνεία καὶ σημασία τῶν κυριότερων μερῶν τῆς Θείας Λειτουργίας. Τὰ κυριότερα λειτουργικὰ βιβλία.

Β' Κατήχησις :

Χριστιανισμός, Ὁρθόδοξη Χριστιανικὴ Ἐκκλησία. Ἡ Ἀγία Γραφή καὶ ἡ ἱερὴ Παράδοση πηγὲς τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας. Οἱ ἑτερόδοξες Ἐκκλησίες-Ἄλλες γνωστὲς θρησκείαι (Ἰουδαϊσμός, Μωαμεθανισμός κ.τ.λ.). Τὸ Σύμβολο τῆς Πίστεως. Ἡ ἐρμηνεία του. Ἡθικός Νόμος, Δέκα Ἐντολές, συμπλήρωση τῶν Δέκα Ἐντολῶν μετὰ τὴν Κοινὴ Διαθήκη. Ἡ ἐπὶ τοῦ Ὁρους Ὀμιλία (περιληπτικά).

Τὰ Μυστήρια.

Προσευχές : Τί εἶναι προσευχή. Ἐννοια τῆς προσευχῆς. Ἡ Κυριακὴ προσευχή καὶ ἡ ἐρμηνεία της. Διάφορες προσευχὲς μετὰ τὴν εὐκαιρία σημαντικῶν γεγονότων. «Βασιλεῦ Οὐράνιε...».

Ἀνάγνωση καὶ ἐρμηνεία τῶν Εὐαγγελικῶν Περικοπῶν καθε Κυριακῆς. Ἐρμηνεία στὴ δημοτικὴ γλῶσσα.

3. ΓΕΝΙΚΑ :

1. Ἡ θρησκευτικὴ διδασκαλία τῶν μικρῶν τάξεων ἀποτελεῖ ὀργανικὴ συνέχεια τῆς οἰκογενειακῆς θρησκευτικῆς ἀγωγῆς τῶν παιδιῶν.

2. Ὁ δάσκαλος συνδέει κατάλληλα τὶς διαφορὰς ἐκδηλώσεις μετὰ θρησκευτικὸν χαρακτήρα μετὰ τὴν σχετικὴ ὕλη τοῦ θρησκευτικοῦ μαθήματος.

3. Ἡ θρησκευτικὴ ὕλη διαπλέκεται μετὰ τὴν ὕλη ἄλλων μαθημάτων.

4. Τονίζονται ἰδιαίτερα οἱ σχέσεις τῆς χριστιανικῆς θρησκείας μετὰ τὸν ἑλληνικὸν πολιτισμὸν καὶ ἡ μεγάλη συμβολὴ της στὴν ἐπιβίωση καὶ ἀναγέννηση τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους.

5. Τὰ διάφορα θρησκευτικὰ στοιχεῖα συνδέονται μετὰ τὴν προσωπικότητα, τὴ ζωὴ καὶ τὴ διδασκαλίαν τοῦ Χριστοῦ (Χριστοκεντρικὴ ἀρχή).

Β' ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

1. ΣΚΟΠΟΣ ΤΟΥ ΓΛΩΣΣΙΚΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ.

Σκοπὸς τῆς διδασκαλίας τοῦ γλωσσικοῦ μαθήματος εἶναι νὰ βοηθήσῃ τὰ παιδιά νὰ ἀποκτήσουν τὸν ὀρθὸν μηχανισμόν καὶ τὸν πλοῦτο τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσας, ὥστε ἡ ἀλληλεπίδρασις γλώσσας καὶ νοήσεως νὰ εἶναι ἀποτελεσματικὴ καὶ νὰ ἐξασφαλισθῇ ἔτσι ἡ σωστὴ γραπτὴ καὶ προφορικὴ ἐπικοινωνία τοῦ παιδιοῦ μετὰ τὸ περιβάλλον του.

Εἰδικοί σκοποὶ τοῦ γλωσσικοῦ μαθήματος εἶναι οἱ ἐξῆς :

α) Νὰ ὀργανώσῃ τὸ γλωσσικὸ ὕλικὸν ποὺ φέρνει μαζί του τὸ παιδί καὶ νὰ τὸ πλουτίσῃ ἀνάλογα μετὰ τὶς δυνατότητές του.

β) Νὰ συνηθίσῃ νὰ ἀκούει, νὰ ἐρωτᾷ καὶ νὰ ἀπαντᾷ σωστά, ὥστε νὰ ἀσκηθῇ στὸ διάλογο καὶ στὴ συζήτηση καὶ ἔτσι νὰ γίνῃ καλύτερη ἡ ἐπικοινωνία του μετὰ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους.

γ) Νὰ ἀσκηθῇ στὴν ὀρθὴ προφορικὴ ἐκφραση, γὰρ νὰ ἀποκτήσῃ τὴν ἱκανότητα νὰ ἐκφράζῃ μετὰ ζωντανὸν προφορικὸν λόγον τὶς ἐμπειρίες καὶ τὰ βιώματα τῆς καθημερινῆς ζωῆς.

δ) Νὰ ἀσκηθῇ προοδευτικὰ στὴ γραπτὴ διατύπωση τῶν σκέψεων καὶ τῶν συναισθημάτων του, ὥστε ἀπὸ τὴν πρώτη σχολικὴ ἡλικία νὰ συνηθίσῃ τὴ γραπτὴ δημιουργικὴ ἐκφραση.

ε) Νὰ ἀσκηθῇ στὴν ἀβίαστη καὶ φυσικὴ μεγαλόφωνη καὶ σιωπηρὴ ἀνάγνωση καὶ στὴν κατανόηση τῶν κειμένων ποὺ διαβάζει.

στ) Νὰ γνωρίσῃ βαθμὴδὸν τὰ κατάλληλα γιὰ τὴν ἡλικία του ἔργα τῆς παιδικῆς λογοτεχνίας.

2. ΠΡΩΤΗ ΑΝΑΓΝΩΣΗ

Γενικά :

1. Τὰ διάφορα βιώματα τῶν μαθητῶν ἀπὸ τὴν οἰκογενειακὴν, τὴν κοινωνικὴν καὶ τὴν σχολικὴν ζωὴν καὶ ἀπὸ τὸ φυσικὸν περιβάλλον χρησιμοποιοῦνται ὡς ἀφόρμηση κατὰ τὴ διδασκαλίαν τῆς πρώτης ἀναγνώσεως.

2. Ὡς ἀναγνωστικὰ κείμενα μποροῦν νὰ χρησιμοποιοῦνται ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ἀναγνωστικὸν καὶ ἐλεύθερα κείμενα, εἰκονογραφημένα ἀναγνώσματα, ταινίες μετὰ φράσεις ποὺ συνοδεύουν εἰκόνες πραγμάτων, φυτῶν, ζώων καὶ διάφορων περιστατικῶν, ἀποκόμματα διαφημίσεων, περιοδικῶν, κ.τ.δ.

3. ΓΡΑΦΗ

Γενικά :

1. Ἡ ἀνάγνωση καὶ ἡ γραφὴ διδάσκονται παράλληλα.

2. Στούς μαθητὲς δὲν ἐπιβάλλεται ὁρισμένος γραφικὸς χαρακτήρας.

4. Η ΑΝΑΓΝΩΣΗ ΓΕΝΙΚΑ

α) ΣΚΟΠΟΣ :

Βασικὸς σκοπὸς τῆς ἀναγνώσεως εἶναι ἡ κατανόηση τῶν κειμένων. Μετὰ αὐτὴν τὴν ἐννοια, ἡ προσπάθεια γιὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἀναγνωστικῆς δεξιότητος καὶ ἡ εὐκολία ποὺ προκύπτει ἀπὸ αὐτὴ γιὰ τὴν κατανόηση τοῦ περιεχομένου τῶν διάφορων ἀναγνωσμάτων, ἰσοδυναμεῖ μετὰ πρόοδο πνευματικῆς.

Ὁμιλοῦμε γιὰ ἀναπτυγμένη ἀναγνωστικὴ ἱκανότητα, ὅταν ἡ ἀνάγνωση εἶναι φυσικὴ, ρέουσα καὶ ἐκφραστικὴ.

β) ΔΙΔΑΚΤΕΑ ΥΛΗ Γ', Δ', Ε' καὶ ΣΤ' ΤΑΞΕΩΝ

Ὡς ἀναγνωστικὴ ὕλη χρησιμοποιεῖται τὸ ἀναγνωστικὸν τῆς τάξεως καὶ ἐπικουρικὰ ἢ εὐκαιρικὰ ἄλλα κατάλληλα ἀναγνώσματα (ἀνθολόγια, ἱστορικὰ ἀποψημονεύματα, περιγραφές, ταξιδιωτικὲς ἐντυπώσεις κ.τ.λ.).

5. ΠΡΟΦΟΡΙΚΗ ΕΚΦΡΑΣΗ

α) ΣΚΟΠΟΣ:

Ο σκοπός της καλλιέργειας της προφορικής εκφράσεως δεν μπορεί να είναι διαφορετικός από το γενικό σκοπό του γλωσσικού μαθήματος, γενικά.

Η διαφοροποίηση του τομέα αυτού στη διδακτική πράξη και η διατύπωση ειδικών επιδιώξεων οφείλονται :

Στη σημασία που έχει ο προφορικός λόγος για την ζωή και για την προκοπή του ανθρώπου.

Στο γεγονός ότι ο προφορικός λόγος αποτελεί την πηγή της φυσικής και ζωντανής γραπτής γλωσσικής εκφράσεως, που είναι μία από τις κυριότερες επιδιώξεις του σχολείου.

Στην ανάγκη να καταβάλλει, για το λόγο αυτό, ο δάσκαλος, ιδιαίτερη προσπάθεια για την καλλιέργεια της προφορικής εκφράσεως του μαθητή.

Στην ανάγκη να βοηθήσουμε το παιδί να υπερνικήσει τυχόν εκφραστικές και γλωσσικές του ατέλειες ή γλωσσικά ελαττώματα.

β) ΥΛΗ ΠΡΟΦΟΡΙΚΗΣ ΕΚΦΡΑΣΕΩΣ Α' και Β' ΤΑΞΕΩΝ

Η καλλιέργεια της προφορικής εκφράσεως δεν μπορεί να διαφοροποιηθεί από την άποψη της ύλης και της μεθόδου στις Α' και Β' τάξεις.

Η Β' τάξη, θεωρείται ως προέκταση, της Α' τάξεως. Σ' αυτή διευρύνονται οι γνώσεις και ασκούνται πιο πολύ οι μαθητές στις δεξιότητες που απέκτησαν στην πρώτη τάξη, στις οποίες, καθώς είναι φυσικό, κάθε μαθητής εξοικειώνεται με διαφορετικό τρόπο, ανάλογα με το μέτρο και το ρυθμό της ατομικής του αναπτύξεως. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα για τη δεξιότητα της προφορικής εκφράσεως, που η τελειώσή της απαιτεί μακρόχρονη και συστηματική καλλιέργεια.

Είναι φανερό, ότι η διδακτική ενέργεια στα πλαίσια της προφορικής εκφράσεως δε σκοπεύει να μεταδώσει στους μαθητές γνώσεις, που ανήκουν σε μία ιδιαίτερη κατηγορία, αλλά να καλλιεργήσει και να αναπτύξει περισσότερο μια δεξιότητα, που το παιδί έχει ήδη αποκτήσει στην προσχολική του ηλικία σε ικανοποιητικό βαθμό, για να ανταποκριθεί στις άμεσες ανάγκες της ζωής του. Γι' αυτό το λόγο στο πρόγραμμα που ακολουθεί, αναφέρονται μόνο οι πηγές από τις οποίες, μπορεί ο δάσκαλος κάθε φορά, να άντλει την κατάλληλη ύλη για την ανάπτυξη και καλλιέργεια της προφορικής εκφράσεως.

γ) ΤΟΜΕΙΣ Η ΜΟΡΦΕΣ ΠΡΟΦΟΡΙΚΗΣ ΕΚΦΡΑΣΕΩΣ

Για να υποβοηθηθεί κατά τρόπο γόνιμο η ανάπτυξη του προφορικού λόγου του μαθητή, είναι ανάγκη να συμπεριληφθούν στην οργάνωση της σχετικής διδακτικής εργασίας όλες οι μορφές της προφορικής εκφράσεως.

Πέντε είναι οι βασικοί τομείς ή μορφές γλωσσικής εκφράσεως, που πρέπει να καλλιεργηθούν συστηματικά.

Αυτή η διάκριση δε σημαίνει, πώς η εργασία σε κάθε τομέα θα γίνει χωριστά σε ιδιαίτερες διδακτικές ενότητες.

Η ενοποίηση των τομέων αυτών είναι απαραίτητη και επιβάλλεται από τον ενιαίο χαρακτήρα του γλωσσικού φαινομένου.

(1) Τομέας γενικής γλωσσικής συμπεριφοράς.

(α) Βασική επιδίωξη : Το παιδί πρέπει να μάθει να χρησιμοποιεί τον προφορικό λόγο ως μέσο της προσωπικής του εκφράσεως, κατανόησεως και επικοινωνίας με τους συνανθρώπους του και ως μέσο που του προσφέρει τη δυνατότητα να δίνει και να παίρνει πληροφορίες.

Οφείλει ακόμη να πληροφωρηθεί ότι, εκτός από τον προφορικό λόγο, υπάρχουν και άλλοι τρόποι για έκφραση και επικοινωνία, όπως είναι η γραφή, η ιχνογράφηση, η κίνηση, ο χορός, το τραγούδι.

(β) Πηγές : Οι έμπειρες και τα προσωπικά βιώματα του μαθητή, ή σχολική εργασία, οι δραστηριότητες του παιδιού μέσα και έξω από το σχολείο, παραμύθια, παιχνίδια.

(2) Σημασιολογικός τομέας.

(α) Βασικές επιδιώξεις : Η διεύρυνση του γλωσσικού θησαυρού των μαθητών με την ονομασία των αντικειμένων, των φαινομένων, των χαρακτηριστικών γνωρισμάτων και των διάφορων ενεργειών ανθρώπων, ζώων κ.τ.λ. Η κατανόηση των συνδυασμών και των έννοιολογικών σχέσεων μεταξύ των λέξεων.

(β) Πηγές : Οι έμπειρίες και οι γνώσεις των μαθητών από τους διάφορους τομείς της σχολικής εργασίας.

Έμπειρίες και γνώσεις των μαθητών από τη ζωή τους στην οικογένεια, στο σχολείο και στην κοινότητα στην οποία ανήκουν και από το φυσικό τους περιβάλλον.

Παιχνίδια και δραστηριότητες των μαθητών μέσα και έξω από το σχολείο.

(3) Τομέας συντακτικής πλοκής της γλώσσας.

(α) Βασικές επιδιώξεις :

Να είναι σε θέση το παιδί να εφαρμόζει συνειδητά τις βασικές μορφές προτάσεων της μητρικής του γλώσσας.

Να διευρύνει τη δυνατότητά του να συνθέτει προτάσεις.

(β) Πηγές :

Ελεύθερες ανακοινώσεις, ελεύθερος διάλογος μέσα στη σχολική εργασία και στις σχετικές δραστηριότητες όπως είναι οι αφηγήσεις γεγονότων, διηγήσεις παραμυθιών, παιχνίδια διάφορων ρόλων.

(4) Τομέας προφοράς.

(α) Βασικές επιδιώξεις :

Καλλιέργεια της ικανότητας να διακρίνουν οι μαθητές θορύβους, ήχους και φθόγγους.

Ορθή άρθρωση των φθόγγων.

Συνειδητή χρησιμοποίηση της μητρικής γλώσσας.

(β) Πηγές ύλης : Η ακρόαση, τα παιχνίδια σιωπής, οι απαγγελίες, παρατηρήσεις από τις εκδρομές και τις επισκέψεις και γενικά η όλη σχολική εργασία.

(5) Τομέας γλωσσικών εφαρμογών :

(α) Βασική επιδίωξη : Να κατανοήσει το παιδί ότι η γλώσσα, πέρα από τη μεγάλη πρακτική της χρησιμότητα, είναι και μέσο πνευματικής ικανοποίησης και ψυχαγωγίας.

(β) Πηγές ύλης : Παραμύθια, ποιήματα, ακροάσεις ειδικών μορφωτικών και λογοτεχνικών εκπομπών, εικονογραφημένα έντυπα κ.τ.λ.

6. ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

α. ΣΚΟΠΟΣ

Σκοπός της διδασκαλίας της Γραμματικής είναι η προοδευτική εξοικείωση των μαθητών στη σωστή γραφή, και το συντακτικό μηχανισμό της δημοτικής γλώσσας ώστε να γίνουν ικανοί να κατανοούν και να χρησιμοποιούν σωστά το γραπτό και προφορικό λόγο.

β. ΔΙΔΑΚΤΕΑ ΥΛΗ

Απλά γραμματικά στοιχεία

ΤΑΞΗ Α'

1. Έννοια προτάσεως. Ανάλυση απλής προτάσεως σε λέξεις, συλλαβές και φθόγγους (Φθόγγοι- δίφθογγοι - συνδυασμοί- φωνήεντα και σύμφωνα- συμπλέγματα). Διαφορά σ και ς. Τελικά σύμφωνα (ς, ν) διπλά γράμματα. Αλφάβητο. Χρήση κεφαλαίων γραμμάτων.

2. Οί τόνοι- σημασία τοῦ τόνου. Ἄτονες λέξεις (ὁ, ἡ, οἱ). Πνεύματα- θέση τόνου καὶ πνεύματος. Στίξη. Προφορά καὶ στίξη. Κυριότερα σημεῖα στίξεως, (τελεία, κόμμα σὲ λέξεις ἀσύνδετες, ἐρωτηματικό, θαυμαστικό, διαλυτικά).

3. Ἀσκήση τῶν μαθητῶν στὴν ὀρθή γραφή τῶν πρὸ συνηθισμένων λέξεων καὶ τῶν βοηθητικῶν ρημάτων μέσα σὲ μικρὲς καὶ ἀπλὲς προτάσεις.

ΤΑΞΗ Β'

1. Ἐπανάληψη τῶν γραμματικῶν στοιχείων ποὺ διδάχτηκαν στὴν Α' τάξη.

2. Συλλαβές (μονοσύλλαβες, δισύλλαβες, τρισύλλαβες, πολυσύλλαβες, λέξεις).

3. Ἀφωνα γράμματα. Συλλαβισμὸς στὴν ἀπλούστερη μορφή του. Ὀνομασία συλλαβῶν (λήγουσα, παραλήγουσα, προπαραλήγουσα).

4. Ἐγκλιτικὲς λέξεις. Τὸ ὀριστικὸ ἄρθρο.

5. Διάκριση κύριων καὶ κοινῶν οὐσιαστικῶν. Γένη, ἀριθμοί, πτώσεις.

6. Κλίση ἀρσενικῶν ἰσοσύλλαβων σὲ -ας καὶ -ης καὶ θηλυκῶν σὲ -α καὶ -η, μέσα σὲ προτάσεις. Τὸ ἀόριστο ἄρθρο.

7. Τὸ ρῆμα. Ἔννοια τοῦ ρήματος. Ὁ τόνος τῶν ρημάτων (λήγουσα, παραλήγουσα).

8. Σχηματισμὸς βοηθητικῶν ρημάτων ἔχω καὶ εἶμαι στὸν ἐνεστώτα τῆς ὀριστικῆς.

9. Κλίση ρημάτων ἐνεργητικῆς φωνῆς α' συζυγίας (ω) μὲ τὴν ἀντίστοιχη προσωπικὴ ἀντωνυμία στὸν ἐνεστώτα τῆς ὀριστικῆς. Τὸ ἐπίθετο.

Παρατήρηση

Τὰ παραπάνω γραμματικὰ στοιχεῖα τῶν Α' καὶ Β' τάξεων διδάσκονται σὲ συνάρτησιν μὲ τὸ γλωσσικὸ μάθημα καὶ ὄχι σὲ πακτὲς διδακτικὲς ὥρες.

ΤΑΞΗ Γ'

1. Ἐπανάληψη τῶν στοιχείων ποὺ διδάχτηκαν στὴ Β' τάξη. Συλλαβές — συλλαβισμὸς — χρόνος συλλαβῶν. Τόνοι. Ὀνομασία τῶν λέξεων ἀπὸ τὸν τόνο τους. Κυριότεροι κανόνες τονισμοῦ. Σημεῖα στίξεως.

2. Τὰ ἄρθρα. Κλίση ἄρθρων.

3. Γένη - ἀριθμοί - πτώσεις οὐσιαστικῶν - κύρια καὶ κοινὰ οὐσιαστικά.

4. Κλίση ἀρσενικῶν σέ: -ας -ης ἰσοσύλλαβων καὶ ἀνισοσύλλαβων

σέ: -ες -ους -ος

5. Κλίση θηλυκῶν σέ -α -η -ω -οὐ

6. Κλίση οὐδετέρων σέ -ο -ι -ος

7. Ἔννοια ἐπιθέτου. Βαθμοὶ ἐπιθέτων. Σχηματισμὸς παραθετικῶν.

8. Ἔννοια ρήματος. Κλίση ρημάτων α' καὶ β' συζυγίας στὸν ἐνεστώτα, παρατατικὸ καὶ μέλλοντα τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς.

9. Ἐπιρρήματα.

10. Ἀντωνυμίες (προσωπικὲς - δεικτικὲς - κτητικὲς).

ΤΑΞΗ Δ'

Σύντομη ἐπανάληψη τῆς ὕλης ποὺ διδάχτηκε στὴ Γ' τάξη.

1. Φθογγολογικὸ

Πρόταση- Λέξεις- Συλλαβές- Συλλαβισμὸς- Τόνοι- Κανόνες τονισμοῦ- Πνεύματα- Ἄτονες λέξεις- Σημεῖα στίξεως.

2. Τυπικὸ

Α' Οὐσιαστικά

1. Ἄρθρα- Ἀριθμοί- Πτώσεις- Οὐσιαστικά (κύρια-κοινά).

2. Κλίση ἀρσενικῶν σέ: -ας -ης ἰσοσύλλαβων καὶ ἀνισοσύλλαβων
-ες -ους ἀνισοσύλλαβων
-ος -της

3. Κλίση θηλυκῶν σέ: -α -η -οὐ -ω Ἀρχαϊκόλιτα σέ -η

4. Κλίση οὐδετέρων σέ: -ο -ι -ος ἰσοσύλλαβων
-μα -σιμο -ξιμο -ψιμο
-ας -ως

Β' Ἐπίθετα

1. Ἐπίθετα σέ: -ος -η -ο καὶ -ος -α -ο
-ος -ιά -ὸ
-ὺς -ῆς

2. Ἀνώμαλα ἐπίθετα

3. Βαθμοὶ ἐπιθέτων

Γ' Ρήματα

1. Ρήματα: Πρόσωπα- Ἀριθμοί- Φωνές- Ἐγκλίσεις. Χρόνοι τοῦ ρήματος.

2. Κλίση ρημάτων α' καὶ β' συζυγίας σὲ ὅλους τοὺς χρόνους τῆς ὀριστικῆς, τῆς ἐνεργητικῆς καὶ παθητικῆς φωνῆς.

Δ' Ἀριθμητικά

Ε' Ἀντωνυμίες

(Ὀριστικὲς- Αὐτοπαθεῖς- Ἀναφορικὲς- Ἐρωτηματικὲς- Ἀόριστες)

ΣΤ' Ἀκλιτα μέρη τοῦ Λόγου

1. Προθέσεις

2. Ἐπιρρήματα

3. Κυριότεροι Σύνδεσμοι- Ἐπιφωνήματα

Ζ' Ἐτυμολογικὸ

Παραγωγή καὶ σύνθεσις λέξεων

Η' Συντακτικὸ

Ἀπλή πρόταση μὲ ρῆμα, οὐσιαστικὸ, ἐπίθετο, ἀντωνυμία.

Προτάσεις μὲ τοπικοὺς ἢ χρονικοὺς προσδιορισμούς.

ΤΑΞΗ Ε'

1. Φθογγολογικὸ

Φωνήεντα καὶ σύμφωνα

Διάρρησις καὶ ὀνομασία συμφώνων - Δίφθογγοι

Συλλαβές- Συλλαβισμὸς

Τόνοι. Κανόνες τονισμοῦ. Ἄτονες καὶ ἐγκλιτικὲς λέξεις.

Τὰ πνεύματα, θέση τόνου καὶ πνεύματος

Ὀρθογραφικὰ σημεῖα καὶ σημεῖα στίξεως.

Πάθη φθόγγων. Πάθη φωνηέντων (ἐκθλιψη, ἀφαίρεσις, ἀποκοπή) καὶ συμφώνων.

2. Τυπικὸ

Α' Ἀκλιτα

1. Προθέσεις.

2. Ἐπιρρήματα

3. Σύνδεσμοι

4. Ἐπιφωνήματα

Β' Ἄρθρο

1. Γένη- Ἀριθμοί- Πτώσεις- Ἄρθρο καὶ κλίση τοῦ ἄρθρου.

Γ' Οὐσιαστικά

1. Οἱ σημασίαι καὶ τὰ εἶδη τῶν οὐσιαστικῶν

2. Τὸ γένος καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν οὐσιαστικῶν

3. Ἡ κλίση τῶν οὐσιαστικῶν

α) Κλίση Ἀρσενικῶν σέ -ας -ης ἰσοσύλλαβων

-ας -ης ἀνισοσύλλαβων

-τῆς μὲ διπλὸ πηθοντικὸ

-ές - οὐς ἀνισοσύλλαβων

-ος

β) Κλίση θηλυκῶν σέ : -α -η -ω -ού Ἀρχαιόκλιτα σέ -η -ος

γ) Κλίση οὐδετέρων σέ : -ο -ι -ος ἰσοσύλλαβων
-μα -σιμο- -ξιμο- -ψιμο- -ας
-ως ἀνισοσύλλαβων

δ) Ἀνώμαλα οὐσιαστικά

Δ' Ἐπίθετα

Κλίση ἐπιθέτων

1. Ἐπίθετα σέ : -ος -η -ο

2. Ἐπίθετα σέ : -ος -α -ο

3. Ἐπίθετα σέ : -ος -ιά -ο

4. Ἐπίθετα μέ τὸ ἀρ-
σενικό σέ : -ύς καὶ -ής

5. Ἐπίθετα μέ τὸ ἀρ-
σενικό σέ : -ης ἀνισοσύλλαβα.

6. Ἐπίθετα σέ : -ής -ης -ές

7. Ἀνώμαλα ἐπίθετα.

Παραθετικά ἐπιθέτων

1. Βαθμοὶ ἐπιθέτων

2. Σχηματισμοὶ παραθετικῶν

3. Παραθετικά ἐπιρρημάτων

Ε' Ἀριθμητικά

1. Ἀριθμητικά ἐπίθετα καὶ κλίση αὐτῶν

2. Ἀριθμητικά οὐσιαστικά

ΣΤ' Ἀντωνυμίες

1. Ἐπανάληψη τῶν ἀντωνυμιῶν ποὺ διδάχτηκαν σέ προηγούμενες τάξεις.

Ζ' Ρήματα

Γενικά

1. Διαθέσεις καὶ φωνές

2. Ἐγκλίσεις καὶ χρόνοι

3. Ἀριθμοὶ καὶ πρόσωπα

Στοιχεῖα σχηματισμοῦ

α) Θέμα- Κατάληξη- Χαρακτήρας

β) Αὐξηση

γ) Βοηθητικά στοιχεῖα σχηματισμοῦ (ρήματα ἔχω καὶ εἶμαι)

δ) Σχηματισμοὶ ρημάτων α' καὶ β' συζυγίας κατὰ πρό-
σωπα, σέ ὅλους τοὺς χρόνους καὶ ἐγκλίσεις τῆς ἐνεργητικῆς
καὶ παθητικῆς φωνῆς.

3. Ἑτυμολογικὸ

α) Παράγωγα οὐσιαστικά

β) Παράγωγα ρήματα

γ) Παράγωγα ἐπίθετα

4. Συντακτικὸ

Προτάσεις καὶ βασικά εἶδη προτάσεων.

ΤΑΞΗ ΣΤ'

1. Φθογγολογικὸ

Ἐπανάληψη τῆς ὕλης ποὺ διδάχτηκε. Πάθη φωνηέντων
ποὺ δὲ διδάχτηκαν.

2. Τυπικὸ

Α' Οὐσιαστικά καὶ ἐπίθετα

Ἐλεγχος τῆς ἐμπειώσεως τῶν στοιχείων ποὺ διδάχτη-
καν, μέ κατάλληλες ἀσκήσεις.

Β' Ἀριθμητικά καὶ ἀντωνυμίες

Ἐμπέδωση μέ ἀσκήσεις.

Γ' Ρήματα

1. Ἐμπέδωση μέ ἀσκήσεις πάνω σέ ὅλες τὶς περιπτώ-
σεις τῶν ρημάτων τῶν δύο συζυγιῶν καὶ φωνῶν.

2. Συνηρημένα ρήματα

3. Τὰ θέματα. Τὸ ἐνεστωτικό θέμα. Τὸ θέμα τοῦ ἐνε-
ργητικοῦ ἀορίστου.

Ὁ σιγματικὸς ἀορίστος. Ὁ ἄσιγμος ἀορίστος. Ἀνω-
μαλίες σχηματισμοῦ ἐγκλίσεων τοῦ ἄσιγμου ἀορίστου.
Τὸ θέμα τοῦ παθητικοῦ ἀορίστου καὶ τῆς παθητικῆς μετο-
χῆς.

4. Ρήματα ἐλλειπτικά- ἀπρόσωπα- ἀνώμαλα.

Δ' Οἱ μετοχές (μετοχὴ παθητικοῦ ἐνεστώτα).

3. Ἑτυμολογικὸ :

1) Ἐπανάληψη καὶ ἐμπέδωση τῶν παραγῶγων.

2) Σύνθεση. Σύνθεση μέ ἀχώριστα μόρια.

3) Σύνθεση τῶν λέξεων (σημασία τῶν συνθέτων).

4) Σημασία τῶν λέξεων (κυριολεξία καὶ μεταφορά).

4. Συντακτικὸ :

1) Ἀπλές - σύνθετες προτάσεις.

2) Κύριες - δευτερεύουσες προτάσεις.

Υ' ΓΕΝΙΚΑ :

1. Στις Α' καὶ Β' τάξεις τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου ἡ
ἀπόδοση τῆς ὀρθῆς γραφῆς τῶν λέξεων δὲ συνδέεται ἀναγ-
καστικά μέ γραμματικούς κανόνες, ἀλλὰ ἔχει καθαρά μηχαν-
ικὸ χαρακτήρα.

Ἡ ἀρχικὴ αὐτοματοποίηση τῆς ὀρθογραφίας εἶναι ἀναγ-
καία, μέχρι νὰ ἀρχίσει ἡ συστηματικὴ διδασκαλία τῆς Γραμ-
ματικῆς.

2. Οἱ λέξεις καὶ οἱ φράσεις ποὺ χρησιμοποιοῦνται γιὰ
ὀρθογραφικὴ ἀσκήση τῶν μικρῶν μαθητῶν, παίρνονται ἀπὸ
τὸν αὐθόρμητο λόγο τους καὶ γενικὰ ἀπὸ τὰ βιώματά τους
καὶ εἶναι, κατὰ προτίμηση, συνηθισμένες καὶ εὐκολες.

3. Οἱ ὀρθογραφικὲς ἀσκήσεις γίνονται σὲ κείμενο, ποὺ
τὸ περιεχόμενό του ἔχει σχέση μέ τὰ παιδικὰ διαφέροντα,
ποὺ ἐκφράζει ζωηρὲς συναισθηματικὲς καταστάσεις τῶν
μαθητῶν ἢ ποὺ ἀποτελεῖ περίληψη τοῦ ἀναγνωστικοῦ κε-
φαλαίου, ποὺ ἐπεξεργάστηκαν τὰ παιδιά. Γενικὰ τὸ κεί-
μενο ποὺ δίνεται γιὰ ὀρθογραφία, πρέπει νὰ εἶναι ἀπλό,
μικρὸ στὴν ἔκταση καὶ ἀνάλογο μέ τὴν ὀρθογραφικὴ ἱκα-
νότητα καὶ τὶς γραμματικὲς γνώσεις τῶν παιδιῶν.

7. Η ΕΚΘΕΣΗ

α) ΣΚΟΠΟΣ :

Σκοπὸς τοῦ μαθήματος τῆς ἐκθέσεως εἶναι νὰ βοηθεῖ
τὸ παιδί νὰ ἐκφράζει γραπτὰ τὶς σκέψεις, τὶς ἐντυπώσεις,
τὰ συναισθήματά του καὶ γενικὰ τὸ ψυχικὸ του περιεχό-
μενο μέ σαφήνεια, ἀκρίβεια, ὀρθὴ διατύπωση καὶ εὐχάριστη
γλωσσικὴ μορφή.

Εἰδικότερες ἐπιδιώξεις :

α) Στις μικρότερες τάξεις (Α', Β' καὶ Γ') ὁ δάσκαλος
ὑποβοηθεῖ τὸ μαθητὴ νὰ μορφοποιήσει σὲ συγκεκριμένη
προφορικὴ καὶ γραπτὴ ἐκφραστὰ βιώματα, τὶς ἐντυπώσεις
καὶ τὶς σκέψεις του μέ φυσικότητα καὶ γλωσσικὴ διατύ-
πωση ἀνάλογη μέ τὶς δυνατότητες τῆς ἡλικίας του.

β) Ἀπὸ τὴν Δ' τάξη ὁ μαθητὴς μέ τὴν κατάλληλη βοή-
θεια μπορεῖ νὰ ἐκφράσει καθετὶ ποὺ κυριαρχεῖ μέσα στὴν
ψυχὴ του, μπορεῖ ἀκόμη νὰ συναρμολογήσει τὶς διαφορὲς
παρατηρήσεις του καὶ νὰ τακτοποιήσει τὶς σκέψεις του
ὥστε νὰ προκύψει ἓνα, κατὰ τὸ δυνατό, συγκροτημένο
σύνολο μέ ἐσωτερικὴ συνοχὴ καὶ ὀρθὴ ἐκφραστικὴ διατύ-
πωση.

β. ΕΚΛΟΓΗ ΘΕΜΑΤΩΝ

α) Γιὰ τὶς τάξεις Α' καὶ Β' γενικὰ ἰσχύουν ὅσα ἀναφέρον-
ται στὸ κεφάλαιο γιὰ τὴν προφορικὴ γλωσσικὴ ἐκφραση.

β) ΤΑΞΕΙΣ Γ' καὶ Δ'

Στις τάξεις αὐτὲς τὰ θέματα ἀντλοῦνται ἀπὸ τὸ φυσικὸ,
τὸ σχολικὸ, τὸ οἰκογενειακὸ καὶ τὸ κοινωνικὸ περιβάλλον τοῦ
παιδιοῦ. Ἡ τάξη, ὁ κῆπος τοῦ σχολείου, ὁ δρόμος ὅπου θρί-
σκεται τὸ σχολεῖο ἢ ὅπου κατοικεῖ ὁ μαθητὴς, ἡ ἐκδρομὴ στὸ
δάσος, στὴν πεδιάδα (τὴν ἀνοιξή ἢ τὸ φθινόπωρο), τῇ θά-
λασσᾳ, τὰ διάφορα γεγονότα τῆς σχολικῆς καὶ τῆς κοινωνι-

κῆς ζωῆς, πὺν ἐντυπωσιάζουν ἰδιαίτερα τὸ μαθητὴ (ἢ πλημύρα, τὸ χιόνι, τὸ χαλάζι, τὸ πολὺ δυνατὸ κρύο κ.τ.λ.), οἱ σχολικὲς καὶ οἰκογενειακὲς ἐορτὲς καὶ τὰ ἔκτακτα περιστατικά τῆς σχολικῆς ζωῆς. Ἀκόμη: Ἡ ἐλληνικὴ φύσις, ἡ ἀγροτικὴ ζωὴ, τὰ ἔθνη καὶ τὰ ἔθιμα, ἡ γεωργικὴ κινδύνους ζωὴ τῶν Ἑλλήνων ναυτικῶν, ἀποτελοῦν μεγάλῃς ἀξίας ὕλικὸν γιὰ τὴν ἐκλογὴν εὐχάριστων θεμάτων πὺν μεταβάλλουν τὴν ἐκθεσὴν σὲ ἓνα εἶδος ψυχικῆς ἐξωτερικεύσεως, πὺν γοητεύει τὸ παιδί. Γενικά: κάθε ζωηρὴ βιωματικὴ κατάστασις τῶν μαθητῶν εἶναι πάντοτε μιὰ κατάλληλη εὐκαιρία γιὰ γραπτὴ ἐκθεσὴ.

ΤΑΞΕΙΣ Ε' καὶ ΣΤ'

Στὶς τάξεις αὐτὲς τὰ θέματα τῆς ἐκθέσεως ἀντλοῦνται ἀπὸ τὶς ἴδιες πηγές. Ἡ διαφορὰ βρίσκεται στὴ διαπραγμάτευση τοῦ ὕλικου. Στὶς τάξεις αὐτὲς, ἡ ἀνάπτυξη τῶν διανοητικῶν λειτουργιῶν τῶν μαθητῶν καὶ τῆς ἱκανότητάς τους γιὰ μεθοδικότερη ἐπεξεργασία τῶν θεμάτων, ἐπιτρέπει ἀσφαλέστερες παρατηρήσεις καὶ βαθύτερες σκέψεις, πὺν ὁδηγοῦν σὲ ὀρθὲς συγκρίσεις καὶ γενικεύσεις. Οἱ μαθητὲς μποροῦν νὰ χαρακτηρίσουν ἓνα γεγονός, ἓνα ἀντικείμενο, μιὰ φυσιογνωμία, πολλὰς φορὲς μάλιστα μὲ ἰδιαίτερη ἐπιτυχία. Δὲν περιορίζονται στὰ φαινόμενα καὶ στὴν περιγραφὴ τους, στὶς ἐντυπώσεις καὶ στὶς ἀντίστοιχες συναισθηματικὰς του ἐπιδράσεις, ἀλλὰ προσπαθοῦν νὰ συναρμολογήσουν τὰ στοιχεῖα αὐτὰ σὲ μιὰ ἐνότητα, σκέπτονται, ἀξιολογοῦν, κρίνουν, βγάζουν συμπεράσματα. Ἐνεργοποιοῦν δηλ. ὅλες τὶς ζωντανὲς δυνάμεις τοῦ πνεύματος καὶ τῆς καρδιάς τους.

Τὰ θέματα, λοιπὸν, τῶν ἐκθέσεων στὶς τάξεις αὐτὲς, πρέπει νὰ ἀπευθύνονται συγχρόνως στὸ συναίσθημα καὶ στὴν κρίση τῶν μαθητῶν. Μερικὰ παραδείγματα: «Ἐνα τοπίο τὴν ἀνοιξή καὶ τὸ φθινόπωρον». «Ἐνα πουλὶ κελαδεῖ τὴν ἀνοιξή. Πὺς αἰσθάνεστε ὅταν ἀκοῦτε τὴ γλυκὴ μουσικὴ του, τί σκέφτεστε γι' αὐτὸ καὶ τί θὰ τοῦ λέγατε, ἂν σὰς καταλάβαινε;» «Μία ἐφημερίδα γράφει, ὅτι ἓνας μαθητὴς τῆς Ε' Δημοτικοῦ, μὲ κίνδυνον τῆς ζωῆς του ἔσωσε ἀπὸ βέβαιον πνιγμὸ ἓνα μικρότερο μαθητὴ. Πὺς σὰς φαίνεται αὐτὴ ἡ πράξις του καὶ τί θὰ λέγατε στὸ γενναῖο αὐτὸ παιδί;» «Οἱ μαθητὲς ἐνὸς Δημοτικοῦ Σχολείου τῆς Κύπρου μᾶς ἔστειλαν μιὰ ἐπιστολὴ καὶ περιγράφουν σ' αὐτὴ τὴ ζωὴ τους, τὶς ἀγωνίες τους, καὶ τὴ νοσταλγία τους γιὰ τὴ μητέρα Ἑλλάδα. Θὰ τὴν διαβάσετε προσεκτικὰ καὶ ἔπειτα θὰ ἀπαντήσετε ὁ καθένας χωριστά. Ἡ καλύτερη ἐκθεσὴ θὰ σταλεῖ ὡς ἀπάντησις ὅλων μας» κ.λπ.

Γ' ΙΣΤΟΡΙΑ

1. ΣΚΟΠΟΣ

Σκοπὸς τῆς διδασκαλίας τοῦ μαθήματος τῆς Ἱστορίας εἶναι ἡ κατανόηση τῶν πολιτικῶν γεγονότων καὶ πολιτιστικῶν στοιχείων πὺν συνθέτουν τὸ ἱστορικὸ παρελθὸν καὶ παρὸν τοῦ Ἑθνους, ἡ ἀνάπτυξη τοῦ συναισθήματος τῆς φιλοπατρίας καὶ ἡ προετοιμασία γιὰ ἐνσυνείδητη καὶ ἐλεύθερη συμμετοχὴ τῶν μαθητῶν στὴ ζωὴ τοῦ λαοῦ μας καὶ τῆς εὐρύτερης κοινότητος τῶν Ἑθνῶν.

2. ΔΙΔΑΚΤΕΑ ὙΛΗ

ΤΑΞΗ Γ': 1. Οἱ μυθολογικὲς παραδόσεις γιὰ τὸ γενάρχη τῶν Ἑλλήνων.

2. Ὁ Ἡρακλῆς. Ἡ παιδικὴ καὶ ἐφηβικὴ του ἡλικία. Ἡ συνάντησις τοῦ Ἡρακλῆ μετὰ τὴν Ἀρετὴ καὶ τὴν Κῆκίαν. Οἱ ἄθλοι τοῦ Ἡρακλῆ. Τὸ λιοντάρι τῆς Νεμέας, ἡ Λερναία Ὕδρα, οἱ Στυμφαλίδες ὄρνιθες καὶ ἡ κόπρος τοῦ Αἰγεία. Ἡ Ἀλκίονισσις. Ὁ θάνατος τοῦ Ἡρακλῆ.

3. Ὁ Θησεύς. Παιδικὴ καὶ νεανικὴ ἡλικία τοῦ Θησεά. Ὁ Θησεύς πηγαίνει στὴν Ἀθήνα. Ἐξόντωσις τῶν ληστῶν (περιληπτικὴ καὶ χωρὶς ἀναφορὰ στὶς φρικαλεότητες τοῦ Προκρούστη καὶ τοῦ Πιτυοκάμπτη). Μετάβασις τοῦ Θησεά στὴν Κρήτη καὶ ἐξόντωσις τοῦ Μινώταυρου. Γυρισμὸς στὴν Ἀθήνα καὶ θάνατος τοῦ Αἰγεία. Βασιλεία τοῦ Θησεά καὶ θάνατός του.

4. Ἡ Ἀργοναυτικὴ ἐκστρατεία. Τὸ χρυσόμαλλον δέρμα. Πελλίας καὶ Ἰάσωνας. Οἱ Ἀργοναῦτες στὴν Κολχίδα. Ἀρπαγὴ τοῦ χρυσόμαλλου δέρματος. Περιπετειώδης ἐπιστροφὴ τῶν Ἀργοναυτῶν.

5. Ὁ Τρωικὸς πόλεμος. Ἡ ἀφορμὴ τοῦ Τρωικοῦ πολέμου. Οἱ κυριότερες ἐλληνικὲς πόλεις πὺν πῆραν μέρος στὸν πόλεμον. Ἡ συγκέντρωσις τῶν στόλων στὴν Αὐλίδα. Ἡ θυσία τῆς Ἰφιγένειας καὶ τὸ ξεκίνημα γιὰ τὴν Τροία. Ἡ πολιορκία τῆς Τροίας καὶ ὁ δεκάχρονος πόλεμος (Ἀχιλλεύς, Πάτροκλος, Ἑκτορας καὶ ἄλλοι ἥρωες). Ὁ Δούρειος ἵππος καὶ ἡ καταστροφὴ τῆς Τροίας (Ὁ Αἰνείας). Ὁ γυρισμὸς τῶν Ἑλλήνων.

6. Οἱ περιπλανήσεις τοῦ Ὀδυσσεά κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν του στὴν Ἰθάκη.

Ὁ Ὀδυσσεύς στὴ χώρα τῶν Κικόνων καὶ τῶν Λωτοφάγων. Ὁ Ὀδυσσεύς στὴ χώρα τῶν Κυκλώπων. Ὁ Ὀδυσσεύς στὸ νησί τῆς Καλυψώς. Ὁ Ὀδυσσεύς στὸ νησί τῶν Φαιάκων. Ὁ γυρισμὸς τοῦ Ὀδυσσεά στὴν Ἰθάκη. Ἡ πίστις τῆς Πηνελόπης καὶ ἡ φιλοστοργία τοῦ Τηλέμαχου. Ὁ Ὀδυσσεύς στὰ ἀνάκτορα (ἐξόντωσις τῶν μνηστήρων. Ἡ ἀναγνώρισίς του).

ΤΑΞΗ Δ'

Ἀρχαία Ἑλληνικὴ Ἱστορία: 1. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες. Ὁ ἐλληνικὸς χώρος (ἡπειρωτικὴ Ἑλλάδα, νησιά, Μεσόγειος), οἱ πρῶτοι πολιτισμοί, ἡ ἀκμὴ τους καὶ τὰ μνημεῖα τους, πὺν σώζονται σήμερα (Αἰγαῖος καὶ Κρητομυκηναϊκὸς πολιτισμὸς περιληπτικὰ). Μετακινήσεις καὶ μεταναστεύσεις ἀρχαίων ἐλληνικῶν φυλῶν. Κάθοδος τῶν Δωριέων. Οἱ ἀποικίες.

2. Οἱ Ἑλληνικὲς πόλεις. Σπάρτη

Ἡ Σπαρτιατικὴ πολιτεία. Ὁ Λυκοῦργος καὶ ἡ νομοθεσία του. Ἡ ἀνατροφή τῶν παιδιῶν. Ἡ Ἀθήνα. Ὁ βασιλεὺς Κόδρος. Ἡ Ἀθηναϊκὴ πολιτεία. Ἡ νομοθεσία τοῦ Σόλωνα καὶ συμπλήρωσις τῆς ἀπὸ τὸν Κλεισθένη. Ὁ ὅρκος τῶν ἀρχαίων ἐφήβων τῆς Ἀθήνας. Ὁ Σόλωνας καὶ ὁ Κροῖστος. Οἱ ἄλλες πόλεις. Οἱ Ἕλληνες τῶν ἀποικιῶν. Ἡ θρησκεία, ἡ γλῶσσα, τὰ ἔθνη καὶ ἔθιμα, οἱ ἀγῶνες, τὰ μαντεῖα καὶ οἱ ἀμφικτυονίες. Παράγοντες τῆς ἐνότητος τῶν Ἑλλήνων.

3. Οἱ Περσικοὶ πόλεμοι.

Οἱ Ἕλληνες τῆς Ἰωνίας καὶ οἱ Πέρσες. Ἡ Ἐπανάστασις τῶν Ἑλλήνων τῆς Μ. Ἀσίας ἐναντίον τῶν Περσῶν. Ἀμυντικοὶ πόλεμοι τῶν Ἑλλήνων ἐναντίον τῶν Περσῶν. Οἱ ἐκστρατείες τοῦ Μαρδόνιου, τοῦ Δάτη καὶ Ἀρταφέρνη. Ἡ μάχη στὸ Μαραθῶνα. Ὁ Μιλτιάδης. Ἡ ἐκστρατεία τοῦ Ξέρξη. Ἡ μάχη στὶς Θερμοπύλες. Ὁ Λεωνίδας. Ἡ ναυμαχία τῆς Σαλαμίνας. Ὁ Θερμοπύλης. Ὁ Ἀριστοίδης. Ἡ μάχη τῶν Πλαταιῶν. Ὁ Πausanias. Ἀπελευθερωτικοὶ πόλεμοι τῶν Ἑλλήνων ἐναντίον τῶν Περσῶν. Ἡ μάχη στὴ Μυκάλη. Ὁ Κίμωνας. Ἀπελευθέρωσις τῶν ἐλληνικῶν πόλεων τῆς Μ. Ἀσίας.

4. Ἡ περίοδος τῆς ἀκμῆς τῶν Ἑλλήνων ὕστερα ἀπὸ τοὺς Περσικοὺς πολέμους.

Ἡ ἡγεμονία τῆς Ἀθήνας. Ὁ Περικλῆς. Ὁ χρυσὸς αἰὼνας τοῦ Περικλῆ. Ἀνάπτυξις καὶ ἀνορθωσις τοῦ ἀρχαίου ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ (γράμματα, θέατρο, καλὰς τέχνες, Φειδίας, Πρόδοτος, Αἰσχύλος, Σοφοκλῆς, Εὐριπίδης, Σωκράτης, Πλάτωνας κ.λ.). Οἱ ἄλλες Ἑλληνικὲς πόλεις στὴν Ἑλλάδα καὶ στὶς ἀποικίες. Οἱ ἀνταγωνισμοὶ τῶν ἐλληνικῶν πόλεων. Ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος (περιληπτικὰ). Ἡ ἡγεμονία τῆς Σπάρτης. Ὁ Ἀγισίας. Ἡ ἡγεμονία τῆς Θήβας (σύντομα). Πελοπίδας καὶ Ἐπαμεινώνδας. Ὁ Μακεδονικὸς ἑλληνισμὸς. Ἡ Μακεδονία καὶ οἱ Ἕλληνες τῆς Μακεδονίας. Ὁ Φίλιππος. Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος. Ἡ παιδικὴ ἡλικία καὶ ἡ ἀγωγή του. Ὁ Ἀριστοτέλης. Κοινὸ συνέδριον τῶν Ἑλλήνων στὴν Κόρινθο, ἔνωσις καὶ ἐκστρατεία ἐναντίον τοῦ Περσικοῦ Κράτους. Οἱ νίκες στὸ Γρανικὸ, Ἰσσοὺ καὶ Γαυγάμηλα. Ἐκστρατεία στὴν Αἴγυπτον καὶ Ἰνδική. Ἐπιστροφὴ στὴ Βαβυλῶνα. Θάνατος τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Τὸ ἐκπολιτιστικὸ ἔργον τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου. Ἐξἑλληνισμὸς τῆς Ἀνατολῆς. Οἱ Ἀνατολικοὶ λαοί: Αἰγύπτιοι, Φοίνικες, Ἑβραῖοι, Βαβυλώνιοι, Ἀσύριοι καὶ Πέρσες (περιληπτικὰ). Οἱ Διάδοχοι. Τὰ νέα Κέντρα τοῦ ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ (Ἀλεξάνδρεια κ.τ.λ.).

ΤΑΞΗ Ε' :

Ρωμαϊκή και Βυζαντινή Ιστορία : 1. 'Η Ρωμαϊκή αυτοκρατορία και οί "Ελληνες. "Εκταση και ανάπτυξη του Ρωμαϊκού κράτους. Πύρρος. Αιτωλική και Αχαϊκή συμπολιτεία. Εμφύλιοι πόλεμοι των Ελλήνων. Κατακτητικοί πόλεμοι των Ρωμαίων εναντίον τῆς Ελλάδας καὶ ἡ ὑποταγή των Ελλήνων στους Ρωμαίους. Επίδραση τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων καὶ τοῦ ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ στους κατακτητές. Ἑλληνορωμαϊκὸς πολιτισμὸς.

2. 'Ο Μέγας Κωνσταντῖνος (πόλεμοι, ἔργα, κτίσιμο τῆς Κωνσταντινουπόλεως) καὶ οἱ διάδοχοί του.

3. 'Ιουλιανὸς ὁ Παρβατός.

4. Θεοδοσίος ὁ Μέγας.

5. Τὸ Ἀνατολικὸ Ρωμαϊκὸ κράτος. 'Ο ἐλληνικὸς καὶ χριστιανικὸς χαρακτήρας του.

6. 'Ο 'Ιουστινιανὸς καὶ τὰ μεγάλα πολεμικὰ καὶ εἰρηνικὰ του ἔργα (συνοπτικά).

7. Ἡράκλειος. Οἱ ἥρωικοι ἀγῶνες του ἐναντίον τῶν Περσῶν. Ἡ πολιορκία τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ τοὺς Ἀβάρους. 'Ο Ἀκάθιστος Ὕμνος. Τὸ νικηφόρο τέλος τοῦ πολέμου ἐναντίον τῶν Περσῶν. Ἡ Ὑψωση τοῦ Τιμίου Σταυροῦ.

8. 'Ο Μωαμεθανισμὸς (σύντομα)

9. Ἡ δυναστεία τῶν Ἰσαύρων. Οἱ ἀγῶνες τους ἐναντίον τῶν Ἀράβων.

10. Σλαῦοι καὶ Βούλγαροι στὴ χερσόνησο τοῦ Αἴμου καὶ ὁ κίνδυνος γιὰ τὸ Βυζαντινὸ κράτος.

11. Ἡ Μακεδονικὴ δυναστεία.

Οἱ κυριότεροι αὐτοκράτορες καὶ οἱ ἀγῶνες τους ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν τοῦ κράτους (Βουλγάρων, Ἀράβων κ.τ.λ.) 'Ο Βασίλειος Β'.

12. Οἱ Σταυροφορίες καὶ οἱ συνέπειές τους (περιληπτικά).

13. Ἡ Φραγκοκρατία στὴν Ἑλλάδα καὶ ἡ διάσπαση τοῦ Βυζαντινοῦ Ἑλληνισμοῦ.

14. Τὰ σπουδαιότερα Ἑλληνικὰ κράτη ὕστερα ἀπὸ τὴν κατάλυση τῆς Βυζαντινῆς αυτοκρατορίας (περιληπτικά).

15. Ἡ ἀνάκτηση τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ τοὺς Ἑλληνες καὶ ἡ ἀποκατάσταση τῆς Βυζαντινῆς αυτοκρατορίας. Οἱ Παλαιολόγοι.

16. Οἱ Τούρκοι. Ἡ πτώση τῆς Βυζαντινῆς αυτοκρατορίας.

Ἡ ἀνάπτυξη τοῦ Ὄθωμανικοῦ κράτους καὶ οἱ κίνδυνοι γιὰ τὴ Βυζαντινὴν αυτοκρατορία. Οἱ τελευταῖοι ἀγῶνες τῶν Ελλήνων ἐναντίον τῶν Τούρκων. Μωάμεθ ὁ Β' καὶ Κωνσταντῖνος ὁ ΙΑ' ὁ Παλαιολόγος. Πολιορκία καὶ ἄλωση τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ τοὺς Τούρκους.

17. Τὰ χαρακτηριστικὰ στοιχεῖα τοῦ Βυζαντινοῦ πολιτισμοῦ (Παιδεία, καλὲς τέχνες, λογοτεχνία, ὀργάνωση). Τὸ Βυζάντιο ὡς προπύργιο τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ.

18. Οἱ κυριότερες ἐφευρέσεις καὶ ἀνακαλύψεις. Ἡ Ἀναγέννηση στὴν Εὐρώπη.

ΤΑΞΗ ΣΤ'

'Ελληνικὴ Ἱστορία τῶν Νεώτερων Χρόνων: 1) Ἡ Τουρκοκρατία στὴν Ἑλλάδα. Δεινοπαθήματα τοῦ ὑπόδουλου Ἑλληνισμοῦ. Ἑλληνικὲς χριστιανικὲς κοινότητες στὴν Ἑλλάδα καὶ στὸ ἐξωτερικόν. Φαναριῶτες. Μεγάλοι διερμηνεῖς. Ἡγεμόνες τῆς Βλαχίας καὶ Μολδαβίας.

Οἱ ἑνοπλὲς δυνάμεις ξηρᾶς τοῦ ὑπόδουλου Ἑλληνισμοῦ (Κλέφτες, Ἀρματωλοί, Σουλῶτες, Μανιάτες, Σφακιανοί) Ἡ Ἑλληνικὴ Ναυτιλία.

Ἀνάπτυξη καὶ ὀργάνωση τῶν ἐλληνικῶν ναυτικῶν δυνάμεων. Οἱ πνευματικὲς δυνάμεις τοῦ Ἑλληνισμοῦ (Κρυφὸ Σχολεῖον, διάφορες σχολές, διδάσκαλοι τοῦ Γένους). Ἀδამάντιος Κοραΐς.

2. Ἡ προεπαναστατικὴ περίοδος. Ἡ ἰδέα τῆς ἀπελευθέρωσης τοῦ ἔθνους. Τὰ κυριότερα ἐπαναστατικὰ κινήματα τῶν Ελλήνων (1770 Λάμπρος Κατσώνης, Γεώργιος Ἀνδροῦτσος). Ὁ Ρήγας Φεραίος.

Ἡ Φιλικὴ Ἑταιρεία καὶ τὸ ἔργο της. Οἱ ἀγῶνες τῶν Σουλιωτῶν ἐναντίον τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ. Ὁ χορὸς τοῦ Ζαλόγγου.

3. Ἡ Μεγάλῃ Ἑλληνικῇ Ἐπανάστασι τοῦ 1821. Ἡ ἔναρξη τῆς Ἐπαναστάσεως στὶς διάφορες περιοχές.

α) Μολδοβλαχία. Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης. Ἰερόδ Λόχος. Πελοπόννησος. Ἀγία Λαύρα-ἄλωση τῆς Καλαμάτας. Στερεὰ Ἑλλάδα, Νησιά, Μακεδονία. Ἀντίποινα τῶν Τούρκων- ἀπαγχονισμὸς τοῦ Πατριάρχου.

β) Τὰ κυριότερα γεγονότα τῆς Ἐπαναστάσεως. Μάχη τοῦ Βαλτετσίου καὶ ἄλωση τῆς Τριπολιτσᾶς. Θεόδωρος Κολοκοτρώνης. Μάχη τῆς Ἀλαμάνας. Ἀθανάσιος Διάκος. Χάνι τῆς Γραβιᾶς. Ὀδυσσεὺς Ἀνδρουῦτσος. Ἀγῶνες στὴ θάλασσα. Κωνσταντῖνος Κανάρης. Ἐκστρατεία καὶ καταστροφή τοῦ Δράμαλης. Θεόδωρος Κολοκοτρώνης. Ἡ μάχη στὸ Πέτα. Μάρκος Μπότσαρης, ὁ ἥρωικὸς θάνατός του. Σύμπραξη Τουρκίας καὶ Αἰγύπτου γιὰ τὴν κατάπνιξη τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως. Ἀγῶνες στὴ θάλασσα. Ἀνδρέας Μιαούλης. Ἐκστρατεία τοῦ Ἰμπραήμ στὴν Ἑλλάδα καὶ ἄπωση στὴν Πελοπόννησο. Μανιάκι - Παπαφλέσσας. Δεύτερη πολιορκία τοῦ Μεσολογγίου. Τὰ δεινοπαθήματα τῶν πολιορκημένων. Ἡρωικὴ ἐξοδος. Γεώργιος Καραϊσκάκης. Μάχη Φαλήρου. Θάνατος Καραϊσκάκη. Ὁ Φιλελληνισμὸς στὴν Εὐρώπη. Φιλέλληνες ἀγωνιστές. Λόρδος Βύρων. Ἡ ἐπέμβαση τῶν Μεγάλων Δυνάμεων. Ναυμαχία τοῦ Ναυαρίνου. Ἐκδίωξη τοῦ Ἰμπραήμ. Οἱ ἐθνικὲς συνελύσεις τῶν Ελλήνων κατὰ τὴν Ἐνανάσταση. Ὁ Καποδίστριας Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδας. Τὸ ἔργο του. Τὸ τέλος του. Τὸ τέλος τῆς Ἐπαναστάσεως. Ἡ ἀναγνώριση τῆς Ἑλληνικῆς ἀνεξαρτησίας. Διδάγματα ἀπὸ τὴν ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως (ἀρετὲς καὶ ἐλαττώματα).

4. Οἱ διαδοχικὲς ἐπεκτάσεις τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους μέχρι τὴν ἀπελευθέρωση τῆς Δωδεκανήσου.

Ἐνωσις τῆς Ἑπτανήσου μετὰ τὴν Ἑλλάδα. Κρητικὴ ἐπανάσταση καὶ ὀλοκαύτωμα τοῦ Ἀρκαδίου. Ἀπελευθέρωση τῆς Θεσσαλίας. Ὁ Μακεδονικὸς ἀγῶνας : Παῦλος Μελάς. Ἡ Ἀπελευθέρωση τῆς Μακεδονίας, τῆς Ἡπείρου καὶ τῶν Νήσων τοῦ Ἀρχιπελάγους (1912-1913).

Ἡ Ἑλλάδα καὶ ὁ πρῶτος Παγκόσμιος πόλεμος. Ἐκστρατεία τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Τὸ ἔπος τοῦ 1940. Ἡ ἀντίσταση τοῦ ἔθνους στους ξένους κατακτητές. Ἡ ἀπελευθέρωση καὶ ἡ προσάρτηση τῆς Δωδεκανήσου στὴν Ἑλλάδα. Ἡ δοκιμασία τοῦ ἔθνους κατὰ τὴν περίοδο 1944-1949 καὶ ἡ σημασία ἐθνικῆς ἐνότητος γιὰ τὴν πρόοδο καὶ τὴν ἀσφάλεια τῆς Πατρίδας.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ Α'.

Ἐπειδὴ ἡ ὕλη τῶν Δ', Ε' καὶ ΣΤ' τάξεων εἶναι ἀναγκαστικὰ ἐκτεταμένη, μπορεῖ ὁ δάσκαλος κατὰ τὴν κρίση του καὶ τίς τοπικὲς συνθῆκες νὰ συμπτύξει ἢ νὰ ἀναπτύξει ἀνάλογα τὴν ὕλη αὐτή, μετὰ τὴν προϋπόθεση ὅτι δὲ θὰ παραλείψει κανένα ἀπὸ τὰ οὐσιώδη στοιχεῖα, ποὺ συνθέτουν τὴν ἱστορικὴ συνέχεια τοῦ τόπου μας.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ Β'.

Οἱ ἐνόητες «Μέγας Κωνσταντῖνος», «Ἰουστινιανὸς» καὶ «Ἡράκλειος» διδάσκονται διεξοδικὰ στὸ μάθημα τῶν Ὁρησκευτικῶν ἐνῶ στὸ μάθημα τῆς Ἱστορίας, γιὰ νὰ μὴ διασπαστεῖ ἡ ἱστορικὴ συνέχεια, γίνεται ἀπλή ἀναφορὰ στὰ ἱστορικά τους στοιχεῖα.

3. ΓΕΝΙΚΑ

1. Ἡ ἱστορικὴ ἀλήθεια παρουσιάζεται στοὺς μαθητὲς ἀνεπηρέαστη ἀπὸ κάθε ἄλλη σκοπιμότητα.

2. Γιὰ τὴν ἐδραίωση τῆς ὀρθῆς ἱστορικῆς σκέψεως τῶν μαθητῶν ὁ δάσκαλος τοὺς ὑποβοηθεῖ νὰ κατανοήσουν, ὅχι μόνον τὴ χρονικὴ ἀλληλουχία, ἀλλὰ καὶ τὴν αἰτιώδη ἀλληλεξάρτηση τῶν ἱστορικῶν γεγονότων.

3. Κατὰ τὴ διδασκαλία τῆς ἱστορίας οἱ μαθητὲς ὀδηγοῦνται κατὰλληλα ἀπὸ τὸ δασκαλὸ τους στὴν ἀξιολόγηση καὶ τὸν ὀρθὸ χαρακτηρισμὸ τῶν ἱστορικῶν προσώπων καὶ τῶν πράξεών τους.

4. Δίνεται έμφαση σέ γεγονότα πού έπιβεβαιώνουν τήν ιστορική συνέχεια του Έθνους, πού αναφέρονται στον πολιτισμό των Ελλήνων και πού τονίζουν τήν άγαθή επίδραση του χριστιανισμού στην ιστορική πορεία του Έθνους.

5. Υπογραμμίζονται τά στοιχεία και γεγονότα πού δείχνουν τήν πλατιά άκτινοβολία και τήν παγκοσμιότητα του ελληνικού πολιτισμού και τίς επιδράσεις του στην εξέλιξη και στη διαμόρφωση του πραγματικού πολιτισμού.

6. Γίνεται έξαρση των μεγάλων ιστορικών προσωπικοτήτων και των χαρακτηριστικών περιστατικών, πού μπορούν νά συμβάλουν θετικά στην ήθική μόρφωση, στον έθνικό φρονητισμό, στην καλλιέργεια έλεύθερου φρονήματος και στην ανάπτυξη τής δημοκρατικής συνειδήσεως των μαθητών.

Δ' ΣΠΟΥΔΗ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

Φυσικό, κοινωνικό και πολιτιστικό περιβάλλον :

(Πραγματογνωσία, Πατριδογνωσία, Αερογραφία, Ιστορία, Προστασία του Περιβάλλοντος, Κοινωνική Αγωγή και Κυκλοφοριακή Αγωγή).

1. Σκοπός :

Σκοπός του μαθήματος είναι νά βοηθήσει τόν μαθητή νά κατανοήσει τόν φυσικό, κοινωνικό και πολιτιστικό περιβάλλον, στό όποιο ζεί, ώστε νά γίνει δυνατή ή έμμεση προσαρμογή και ένταξη του σ' αυτό και νά συμβάλει έτσι στη μελλοντική βελτίωση των συνθηκών τής ζωής του.

2. Διδακτέα ύλη :

Α' ΤΑΞΗ

α) Τό σπίτι και ή οικογένεια του μαθητή:

Με τί ασχολείται ή οικογένεια. Σχέσεις των μελών της. Διάφορες οικογενειακές έκδηλώσεις. Τό φαγητό. Υγιεινή του φαγητού. Υγιεινή του ύπνου. Συγγενικά πρόσωπα. Επίσκεψεις σέ συγγενικές κατοικίες. Κανόνες καλής συμπεριφοράς. Έπιπλα και σκεύη. Η χρησιμότητά τους. Οικογενειακά κειμήλια. Διαρρύθμιση τής κατοικίας. Τεχνίτες και ύλικά γιά τήν κατασκευή της. Η άλληλεξάρτηση στην κοινωνία. Σεβασμός του ανθρώπινου μόχθου. Καθαριότητα τής κατοικίας. Θέρμανση, ένδυμασία. Ατομική καθαριότητα και όροι υγιεινής διαβιώσεως. Τό θερμόμετρο. Ζώα του σπιτιού. Η άγάπη και ή προστασία των ζώων. Τό προάυλιο, ό άνθος, ό λαχανόκηπος.

β) Τό διδακτήριο : Αΐθουσα, γραφείο, βοηθητικοί χώροι, προαύλιο, διάφορες εγκαταστάσεις, σχολικός κήπος. Υπεύθυνη καλλιέργειά του από τους μαθητές κ.τ.λ. Σχολικά έπιπλα. Είκοτες ιστορικών προσώπων, δωρητών κ.τ.λ.

Σχηματική παράσταση του διδακτηρίου στον πίνακα, στό τετράδιο και στην άμμοδόχο.

Καθαριότητα και κλαιοθησία του σχολείου. Δάσκαλοι και μαθητές : Οί σχέσεις τους. Καθήκοντα του μαθητή. Συμπεριφορά του μαθητή στο σχολείο και έξω απ' αυτό. Τά παιγνίδια των μαθητών και οί σχετικοί κανόνες. Η σχολική ζωή των μαθητών και οί κανονισμοί. Η έξωσχολική ζωή, τά δικαιώματα και οί υποχρεώσεις των μαθητών. Η έλευθερία και ή πειθαρχία των μαθητών. Οί κακές και οί καλές συνήθειες. Ατομική καθαριότητα και καθαριότητα των μαθητικών ειδών. Άερισμός των αΐθουσών. Υγιεινή διαβίωση στο σχολείο. Η ύγιεινή στάση όταν εργάζονται. Μετάβαση στο σχολείο και έπιστροφή στο σπίτι. Οδηγίες γιά τήν κυκλοφορία. Τί πρέπει νά προσέχει ό μαθητής όταν βρίσκεται στο δρόμο. Τά σήματα τής κυκλοφορίας. Η σωστή συμπεριφορά των πεζών και των οδηγών. Αυτοκίνητα με προτεραιότητα : Ερυθρού Σταυρού, άσθενοφόρα γενικά, όχήματα πυροσβεστικής ύπηρεσίας. Έθνικοθηρσκευτικές και άλλες σχολικές έκδηλώσεις. Ασθένης συμμεθητή. Έμπρακτη άσκηση στην άλληλοβοήθεια. Σχολικές ομάδες και δραστηριότητες.

γ) Η γειτονία του Σχολείου. Η έκκλησία, ό ιερέας και ή συμπεριφορά μέσα στην έκκλησία. Τό κοινοτικό ή δημοτικό κατάστημα και οί τοπικές Αρχές. Δημόσια καταστήματα και Αρχές. Η πλατεία, ιστορικοί τόποι και μνημεία. Τά πάρκα. Οί σπουδαιότεροι δρόμοι. Η καθαριότητα των δρόμων και του χωριού. Οί μαθητές βοηθούν στην καθαριότητα του χωριού. Η άγάπη και ή προστασία του πρασίνου. Η μόλυνση του νερού και τής ατμόσφαιρας. Οί άδικαιολόγητοι θόρυβοι και ό σεβασμός των άλλων ανθρώπων. Σχηματική παράσταση τής έκκλησίας, τής αγοράς, τής πλατείας, τής γειτονίας κ.τ.λ. Διάφορες συνολικές έκδηλώσεις.

δ) Οί εποχές του έτους. Άνθρωποι, ζώα και φυτά στις τέσσερις εποχές του έτους. Ένδυμασία, θέρμανση. Υγιεινή τής ένδυμασίας. Ημέρα και νύχτα. Τό ρολόι. Διάφορες έπισκέψεις. Χιόνι και χιονάνθρωπος.

ε) Ο ούρανός. Ο ήλιος, τό φεγγάρι, τά άστρα. Ο όρίζοντας και τά σημεία του όρίζοντα. Ο προσανατολισμός.

Β' ΤΑΞΗ

α) Η πόλη ή τό χωριό. Συνοικίες, δρόμοι, πάρκα. Έκκλησίες, κοινοτικά και δημόσια καταστήματα και Αρχές. Ιστορικοί τόποι και μνημεία. Οί κυριότεροι δρόμοι, φωτισμός, ύδρευση, μέσα συγκοινωνίας. Τά σήματα τής κυκλοφορίας. Η σωστή συμπεριφορά πεζών και οδηγών. Αυτοκίνητα με προτεραιότητα : Ερυθρού Σταυρού, άσθενοφόρα γενικά, όχήματα πυροσβεστικής ύπηρεσίας. Έξωραϊστικά, βιομηχανικά και άλλα έργα προόδου. Στοιχεία από τόν πολιτισμό (λαϊκό και άνώτερο πνευματικό). Ο όδοκαθαριστής, ό ταχυδρομικός διανομέας, ό κηπουρός. Έθνικοθηρσκευτικές και κοινωνικές έκδηλώσεις των κατοίκων. Ένεργητική συμμετοχή του σχολείου σ' αυτές. Οί απόκριες και οί χαρταετοί. Η αγορά. Τά σπουδαιότερα καταστήματα. Τά επαγγέλματα και ό σεβασμός του ανθρώπινου μόχθου. Μονάδες βάρους, χρόνου, άποστάσεως. Συναλλαγές των κατοίκων και νομίσματα.

β) Διάφορες μετρήσεις και σχηματικές αναπαραστάσεις. γ) Αρχές τής πόλεως ή του χωριού. Η έξωσχολική ζωή των μαθητών, οί υποχρεώσεις και τά δικαιώματά τους. Η έλευθερία και ή πειθαρχία.

γ) Δημόσιοι κήποι. Δένδρα και άνθη. Δενδροφύτευση κοινόχρηστων χώρων.

δ) Τό χωράφι, τό περιβόλι, τό άμπέλι στις τέσσερις εποχές του χρόνου. Ο ύδρονομέας, ό άγροφύλακας, ό δασοφύλακας, ό μυλωνάς. Ο γεωργός, ό βοσκός, ό ξυλόκοπος, ό γεωπόνος. Θερισμός, κλάδεμα κ.τ.λ. Ζώα και φυτά του χωραφιού.

ε) Πεδιάδα, βουνό, δάσος, ποτάμι, λίμνη, θάλασσα. Ζωικός και φυτικός κόσμος. Ο βαρκάρης, ό ψαράς, ό ναύτης, τό κολύμπι. Μέσα συγκοινωνίας στην ξηρά, στη θάλασσα, στον άέρα. Στοιχεία σχετικά με τόν τοπικό πολιτισμό : Ιστορίες, αινίγματα, παραδόσεις και θρύλοι. Τοπικά ιστορικά μνημεία, γεγονότα και πρόσωπα. Διάφορες σχηματικές αναπαραστάσεις. Τά μεγάλα έργα του τεχνικού πολιτισμού : Λιμάνια, σιδηροδρομικοί σταθμοί, αεροδρόμια, υδροηλεκτρικά έργα, εργοστάσια και εγκαταστάσεις αξιοποίησης των προϊόντων και έκμεταλλεύσεως του εδάφους και του υπεδάφους.

στ) Οί εποχές. Άσχολίες των κατοίκων. Προϊόντα κάθε εποχής. Ο τρύγος. Χοροί και τραγούδια. Ηθη και έθιμα. Η συλλογή του έλαϊόκαρπου. Πρωτοβρόχια, όργωμα, προετοιμασία σχολικού κήπου. Χριστούγεννα και Πρωτοχρονιά. Διάφορες έκδηλώσεις. Προμηνύματα τής άνοίξεως. Πρωτομηνιά. Θερισμός. Παιχθερισμός, τουρισμός. Οί έκδρομές. Οί εξέτασεις και οί θερινές διακοπές. Οί άπλες γεωγραφικές έννοιες. Διάφορες σχηματικές αναπαραστάσεις.

ζ) Η κατοικία : Η ύγιεινή διαβίωση στο σπίτι και έξω από αυτό. Η καθαριότητα του χώρου. Η άγάπη του πρασίνου. Οί άδικαιολόγητοι θόρυβοι και ό σεβασμός τής ήσυχίας των άλλων ανθρώπων.

3. ΓΕΝΙΚΑ

1. Ἐπιβάλλονται τακτικές ἐπισκέψεις στὸ φυσικὸ καὶ κοινωνικὸ περιβάλλον ἀνάλογα μὲ τὸ κέντρο διαφέροντος ποὺ ἀπασχολεῖ τοὺς μαθητές.

2. Τὸ σχολεῖο εἶναι ἀνοικτὸ στὴν κοινωνία καὶ πρέπει νὰ μετέχει στὴ ζωὴ τῆς κοινότητος.

3. Χρησιμοποιούνται ὅλα τὰ κατάλληλα μέσα γιὰ τὴν ἐνημέρωση τοῦ παιδιοῦ σχετικά μὲ τὴ ζωὴ στὸ εὐρύτερο περιβάλλον.

4. Ἡ διαπλοκὴ τῆς ὕλης σὲ κέντρα διαφέροντος δὲν ἀκολουθεῖ ὑποχρεωτικὰ τὴ σειρά τοῦ προγράμματος. Ἐπιβάλλεται ὅμως νὰ δίνεται ἰδιαίτερη σημασία στὸ στοιχεῖο τῆς ἐπικαιρότητας.

5. Ἐνθαρρύνουμε τὴν ἀνάπτυξη τῆς ἐνεργητικῆς συμμετοχῆς καὶ τῆς δημιουργικῆς πρωτοβουλίας τῶν παιδιῶν.

6. Ὅταν ἐφαρμόζεται συνδιδασκαλία τῶν Α' καὶ Β' τάξεων, στὸ Α' ἔτος διδάσκεται ἡ ὕλη τῆς Α' τάξεως καὶ στὸ Β' ἔτος ἡ ὕλη τῆς Β' τάξεως, ἐπεὶ ἀπὸ σύντομη ἐπανάληψη τῆς ὕλης τῆς Α' τάξεως.

7. Ἐφόσον ἐφαρμόζεται ἡ ἐνιαία διδασκαλία μὲ συνδιδασκαλία τῶν Α' καὶ Β' τάξεων, στὸ Α' ἔτος, τὰ κέντρα διαφέροντος θὰ ἐξετάζονται πρὸς ἀπλὰ γιὰ τὴν Α' τάξη καὶ στὸ Β' ἔτος πρὸς ἀναλυτικὰ καὶ πρὸς βαθιὰ γιὰ τὴ Β' τάξη.

8. Ἡ παιδαγωγικὴ καὶ διδακτικὴ σκοπιμότητα ἐπιβάλλει νὰ ἐντάσσεται ἡ ὕλη τῆς σπουδῆς τοῦ περιβάλλοντος στὰ πλαίσια τῆς ἐνιαίας συγκεντρωτικῆς διδασκαλίας. Γι' αὐτὸ εἶναι ἀπαραίτητη ἡ κατάρτιση προγράμματος κέντρων διαφέροντος γιὰ ὅλο τὸ σχολικὸ ἔτος μὲ βάση τὶς ἐποχὲς καὶ τὴ ζωὴ τῆς κοινότητος. Σ' αὐτὸ πρέπει νὰ ἐνσωματωθεῖ ἡ ὕλη τῆς σπουδῆς τοῦ περιβάλλοντος, ὅπως καὶ κάθε ὕλη ἐπικαιρὴ ἢ σχετικὴ μὲ τὶς τοπικὲς συνθῆκες.

Δίνεται πρὸς κάτω γενικὸ σχέδιο κέντρων διαφέροντος μὲ βάση τὶς ἐποχὲς τοῦ ἔτους, ποὺ μπορεῖ νὰ τροποποιηθεῖ ἀπὸ τὸν διδάσκοντα ἀνάλογα μὲ τὶς τοπικὲς συνθῆκες.

I. Τὸ φθινόπωρο :

1. Σεπτέμβριος

Ἀνοίγουν τὰ σχολεῖα. Ὁ ἀγιασμὸς τοῦ σχολείου. Ἡ ὑποδοχὴ τῶν μαθητῶν τῆς Α' τάξεως. Ἡ ζωὴ τῶν μαθητῶν τῆς Α' τάξεως. Ἡ ζωὴ τῶν μαθητῶν τὸ καλοκαίρι. Τὰ παιχνίδια τῶν μαθητῶν. Οἱ κανονισμοὶ τῶν παιγνιδιῶν καὶ οἱ κανονισμοὶ στὴν τάξη καὶ στὴ ζωὴ. Ὁ τρύγος.

2. Ὀκτώβριος

Ὁ δρόμος πρὸς τὸ σχολεῖο. Οἱ κίνδυνοι τοῦ δρόμου. Οἱ κανονισμοὶ τῆς κυκλοφορίας. Τὸ σχολεῖο καὶ ἡ ζωὴ τῶν μαθητῶν. Τὸ μάζεμα τοῦ ἐλαιόκαρπου (σημείωση : τὸ στοιχεῖο τοῦτο μπορεῖ νὰ μετακινήθῃ στὸ Νοέμβριο ἢ τὸ Δεκέμβριο ἀνάλογα μὲ τὶς τοπικὲς συνθῆκες). Τὰ πρωτοβρόχια, τὸ ὄργωμα καὶ ἡ σπορά. Λαχανικὰ καὶ φρούτα τῆς ἐποχῆς. Ὁ σχολικὸς κήπος. Ἡ 28ῃ Ὀκτωβρίου. Ἡ Σημαία.

3. Νοέμβριος

Ἡ φύση τὸ Νοέμβριο. Τὰ φυτὰ καὶ τὰ ζῶα. Τὰ Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου. Προετοιμασίαι γιὰ τὸ χειμῶνα.

II. Ὁ χειμῶνας

1. Δεκέμβριος

Ἡ ζωὴ στὸ σπίτι καὶ ἡ οἰκογένεια. Ἡ φύση τὸ Δεκέμβριο. Οἱ βροχές, τὸ κρῦο. Τὸ χιόνι καὶ ὁ χιονάνθρωπος. Τὰ Χριστούγεννα. Τὸ σχολεῖο γιορτάζει. Ἡ Πρωτοχρονιά.

2. Ἰανουάριος

Ἡ ἐνδυμασία καὶ ἡ θέρμανση. Οἱ ὁρησκευτικὲς ἐορτές. Ἡ ζωὴ στὸ χωριὸ (πόλη). Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχες.

3. Φεβρουάριος

Οἱ Ἀρχεὲς τοῦ χωριοῦ (πόλεως). Ἡ ἐορτὴ τῆς Ἀποκριᾶς. Τὰ ζῶα τοῦ σπιτιοῦ. Τὰ φυτὰ τὸ Φεβρουάριο. Ἡ ἀνθισμένη ἀμυγδαλιά. Ἡ ἀγορὰ καὶ τὰ ἐπαγγέλματα.

III. Ἡ ἀνοιξή

1. Μάρτιος

Προμηνύματα τῆς ἀνοίξεως. Ἐρχονται τὰ χελιδόνια. Ἡ φύση τὴν ἀνοιξή. Τὸ κλάδεμα καὶ ἡ δενδροφύτευση. Ἡ 25ῃ Μαρτίου. Ὁ Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου.

2. Ἀπρίλιος

Ἡ πεδιάδα, τὸ ὄρος, τὸ δάσος. Ἡ Ἀνάστασις τοῦ Λαζάρου. Ἡ Κυριακὴ τῶν Βατίων. Ἡ Ἑβδομάδα τῶν Παθῶν. Τὸ Πάσχ.

3. Μάιος

Ἡ Πρωτομαγιά. Ὁ Μάιος, μῆνας τῶν λουλουδιῶν. Τὰ ζῶα καὶ τὰ πουλιά. Ἡ κλώσσα καὶ τὰ κλωσσόπουλα. Λαχανικὰ καὶ φρούτα τῆς ἐποχῆς. Τὰ φυτὰ τὴν ἐποχὴ αὐτῇ.

IV. Τὸ καλοκαίρι

1. Ἰούνιος

Ἡ φύση τὸ καλοκαίρι. Οἱ ἐργασίαι τῶν κατοίκων τῆς υπαίθρου. Οἱ ἐκδρομὲς καὶ οἱ συγκοινωνίες. Ἡ κυκλοφορία στοὺς δρόμους. Τὰ σήματα τῆς κυκλοφορίας. Ἡ θάλασσα καὶ τὸ κολύμπι. Ἡ καθαριότητα τοῦ περιβάλλοντος. Ἡ προετοιμασία τῆς σχολικῆς ἐορτῆς.

Ε' ΦΥΣΙΚΑ - ΧΗΜΕΙΑ

Ε' ΦΥΣΙΟΓΝΩΣΤΙΚΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ

1. ΣΚΟΠΟΣ

Σκοπὸς τῆς διδασκαλίας τῶν φυσιογνωστικῶν μαθημάτων εἶναι, νὰ ἀποκτήσουν οἱ μαθητὲς τὶς ἀναγκαῖες γνώσεις γιὰ τὴ φύση καὶ τοὺς φυσικοὺς νόμους, νὰ κατανοήσουν τὴν ἰδιαίτερη σημασία τοῦ φυτικοῦ καὶ ζωικοῦ κόσμου γιὰ τὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων καὶ νὰ συνειδητοποιήσουν τὴν ἀνάγκη τῆς προστασίας καὶ διατηρήσεως τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος.

2. ΔΙΔΑΚΤΕΑ ΥΛΗ

Α' Φυτὰ καὶ ζῶα τῆς Ἑλλάδας

Γ' ΤΑΞΗ

1. Σπίτι καὶ αὐλὴ

Γενικὴ εἰκόνα σπιτιοῦ καὶ αὐλῆς.

α) Φυτὰ : τὸ γαρύφαλλο, ὁ βασιλικὸς, ἡ κίτρινη βιολέτα, ὁ πανσές, ἡ ὀρτανσία, ἡ γαρδένια, τὸ σκυλάκι, ἡ βιγώνια, ἡ καμέλια, ὁ ὑάκινθος, ὁ κρίνος, ἡ τριανταφυλλιά.

β) Ζῶα, πουλιὰ καὶ ἔντομα : ἡ γάτα, ὁ σκύλος, τὸ πρόβατο, ἡ γίδα, τὸ βόδι, ὁ γάιδαρος, τὸ μουλάρι, τὸ ἄλογο, ὁ ποντικὸς, ἡ κότα καὶ ὁ πετεινός, τὸ περιστέρι, τὸ χελιδόνι, ἡ μύγα, ἡ ἀράχνη, ὁ σκώρος.

2. Κήπος

Γενικὴ εἰκόνα τοῦ κήπου καὶ ἡ χρησιμότητά του.

α) Δέντρα : ἡ ἀμυγδαλιά, ἡ μηλιά, ἡ μουριά, ἡ καρυδιά, ἡ συκιά, ἡ ἐλιά, ἡ δαμασκηλιά, ἡ κερασιά, ἡ κυδωνιά, ἡ ροδακινιά, ἡ ἀπιδιά, τὸ μαστιχόδεντρο, τὸ κυπαρίσσι, τὸ ἀμπέλι κ.τ.λ. (ἡ μπανανιά ὅπου καλλιεργεῖται).

β) Λαχανικὰ : τὸ λάχανο, τὸ μαρούλι, ἡ ντομάτα, τὸ κοκκινόγυλι, ἡ κολοκυθιά, τὸ σέσκουλο, τὸ ραδίκι, τὸ κρεμμύδι, τὸ σκόρδο, τὸ πράσο, ἡ ἀγκινάρα, ἡ μελιτζάνα, ἡ μπάμι, ἡ ἀγγουριά, ἡ πεπονιά, ἡ καρπουζιά, τὸ σινάπι, τὸ σέλινο, ὁ μαϊντανός, τὸ ἄνηθο, τὸ γλυκάνισο.

γ) Ἀνθὴ : ὁ νάρκισσος, τὸ γιούλι, τὸ γιασεμί, ἡ μαργαρίτα, τὸ δεντρολίβανο, τὸ χρυσάνθεμο, ἡ ντάλια, ἡ ἥλιος (λίανθος).

δ) Ζῶα : Τὸ σκυλῆκι τῆς γῆς, ἡ ταινία, τὸ σαλιγκάκι, ὁ γυμνοσάλιαγκας, ὁ ἀθρόνιμος τῆς μηλιᾶς, ἡ χρυσόμυγα, ὁ κολοκυθοκόφτης (πρασσοκούρις).

ε) Πτηνὰ : ὁ σπουργίτης, ὁ σπίνος.

Δ' ΤΑΞΗ

1. Χωράφι

Γενική εικόνα κατά τις διάφορες εποχές του χρόνου και η χρησιμότητα του χωραφιού.

α) Φυτά : τὸ σιτάρι, τὸ κριθάρι, τὸ καλαμπόκι, ἡ σίκαλη, ὁ καπνός, τὸ βαμβάκι, τὸ λινάρι, τὸ καναβούρι, τὸ σουσάμι, ἡ φασολιά, ἡ κουκιά, ἡ φακή, τὸ μπιζέλι, τὸ ρεβίθι ἡ πατάτα, τὸ τριφύλλι, ἡ ρίγανη, ἡ μαντζουράνα, ἡ λεμονιά, ἡ πορτοκαλιά, ἡ νεραντζιά, ἡ πιπεριά.

β) Ζῶα : Ὁ λαγός, ὁ ἀρουραῖος, ἡ χελώνα, ἡ κουρούνα, ἡ τσίχλα, ὁ κότσυφας, ὁ κορυδαλλός, ὁ πελαργός, ὁ σκορπιός κτλ.

2. Λιβάδι

Γενική εικόνα στὶς διάφορες εποχές του χρόνου.

α) Φυτά : ἡ ἀνεμώνη, ἡ παπαρούνα, ἡ ἀγριομαργαρίτα, τὸ χαμομήλι, τὸ θυμάρι, ἡ φασκομηλιά, τὸ κυκλάμινο.

β) Ζῶα : ἡ μέλισσα, τὸ σκαθάρι, οἱ πεταλούδες, ὁ καλογιάννος.

3. Ἔλος καὶ λίμνη

Γενική εικόνα στὶς διάφορες εποχές του χρόνου.

α) Φυτά : ὁ σκῖνος, τὰ βούρλα, τὸ καλάμι, ἡ ἱτιά κτλ.

β) Ζῶα - Ἔντομα : ὁ βάτραχος, ἡ πάπια, ἡ ἀγριοπαπια, ἡ χήνα, τὸ χέλι, τὸ κουνούπι κτλ. Ἀπὸ τὰ ψάρια τοῦ γλυκοῦ νεροῦ τὰ πιὸ γνωστὰ σὲ κάθε τόπο.

4. Δάσος

Γενική ἀπόψη τοῦ δάσους στὶς διάφορες εποχές του χρόνου. Ὁφέλεια καὶ σημασία του γιὰ τὸν ἄνθρωπο.

α) Δέντρα : τὸ ἔλατο, τὸ πεύκο, ἡ βελανιδιά, ἡ ὀξυά, ἡ μυρτιά, ὁ πλάτανος, ἡ δάφνη, ὁ κέδρος, ἡ καστανιά καὶ ὅσα εὐδοκιμοῦν στοὺς διάφορους τόπους.

β) Ζῶα : ἡ ἀλεπού, ὁ λύκος, τὸ τσκαλί, τὸ ἐλάφι, τὸ κουνάβι, τὸ ζαρκάδι, ὁ ἀγριοχόιρος, ὁ ἀσβός, ὁ σκίουρος, ἡ πέρδικα, τὸ τρυγόνι, τὸ γεράκι, ὁ ἀετός, ὁ γύπας, ὁ κόρακας, τὸ ἀηδόνι, ἡ καρακάξα, ἡ κουκουβάγια, ὁ μπουφός, ὁ φασιανός, τὸ ὀρτύκι, ἡ μεπαχάτσα, τὸ κικινέζι, ὁ δρυοκολάπτης καὶ τὰ γνωστότερα σὲ κάθε τόπο.

5. Θάλασσα

Γενική εικόνα στὶς διάφορες εποχές του χρόνου καὶ ἡ σημασία της γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὴν ἐλληνικὴ οἰκονομία.

α) Φυτά : Φύκη.

β) Ζῶα : τὸ μπαρμποῦνι, ἡ μαρίδα, ἡ γόπα, ἡ σαρδέλα, τὸ σαυρίδι, τὸ λαβράκι, τὸ χελιδονόψαρο, τὸ σαλάχι, τὸ σκυλόψαρο, ἡ τσιπούρα, ὁ σπάρος, ἡ παλαμίδα, τὸ φαγκρί, τὸ δελφίνι, ὁ ἀστακός, ἡ σουπιά, τὸ χταπόδι, τὸ καλαμάρι, τὸ μύδι, τὸ στρείδι, τὸ σφουγγάρι, τὸ κοράλλι. Ὁ γλάρος.

Παρατήρηση : Ἀπὸ τὴν ὕλη τῆς Φ. Ἱστορίας νὰ ἐπιλέγονται πρῶτα τὰ πιὸ χαρακτηριστικὰ φυτὰ καὶ ζῶα κάθε τόπου καὶ ἔπειτα τὰ κυριότερα φυτὰ καὶ ζῶα τῆς Ἑλλάδας.

B. Στοιχεῖα Ὑγιεινῆς

Γ' ΤΑΞΗ

Ἐπανάληψη τῆς ὕλης πού διδάχθηκε στὴν Α' καὶ Β' τάξη, ἀλλὰ πρὶν συστηματικά.

Ἀτομικὴ καθαριότητα. Ὑγιεινὴ τῶν δοντιῶν. Καθαριότητα σπιτιοῦ καὶ αὐλῆς. Ὑγιανὴ καθαριότητας. Ἀερισμός σπιτιοῦ, δωματίων, κίνδυνος ἀπὸ τὰ ρεύματα. Προσανατολισμός, φωτισμός σπιτιοῦ καὶ δωματίων, θέρμανση. Ἐγκαύματα, ἥλιαση, πρῶτες βοήθειες. Καθαριότητα βοηθητικῶν χώρων (σταύλων, ἀποθηκῶν, μαγειρείων, ἀφροδευτηρίων κτλ.).

Δ' ΤΑΞΗ

Σύντομη ἐπανάληψη τῆς ὕλης πού διδάχθηκε στὴν Γ' τάξη. Λουτρά, ἀφροδευτήρια, ἀποχέτευση, προφύλαξη ἀπὸ ἀσθένειες πού μεταδίδονται ἀπὸ ζῶα τοῦ σπιτιοῦ καὶ ἔντομα.

Χρησιμοποίηση φαρμακευτικῶν φυτῶν πού καλλιεργοῦνται στὴν αὐλὴ καὶ στὸν κῆπο. Τὰ ἀπορρυπαντικά καὶ ἡ σημασία τους στὴν ἀτομικὴ καθαριότητα καὶ στὴν ὑγεία γενικά. Ὁ ἠλεκτρισμός (χρήση, κίνδυνος, προφύλαξεις). Τὰ τρόφιμα καὶ ἡ συντήρησή τους. Κίνδυνος ἀπὸ τὴν κακὴ συντήρησή τους. Πρῶτες βοήθειες σὲ περιπτώσεις δηλητηριάσεων (τροφικῆς, ἀπὸ μονοξείδιο τοῦ ἀνθράκα κτλ.).

Ε' ΤΑΞΗ

A. Ἀπὸ τὴ Ζωολογία καὶ τὴ Φυτολογία :

1. Ζῶα καὶ φυτὰ εὐκρατῶν χωρῶν.

α) Ζῶα : ὁ κάστορας, ὁ λύγας.

β) Φυτὰ : ἡ φυστικιά, ἡ φουντουκιά, τὸ Ἰνδικὸ καλάμι.

2. Ζῶα καὶ φυτὰ τῶν ψυχρῶν χωρῶν.

α) Ζῶα : ὁ τάρανδος, ἡ ἀσπρὴ ἀρκούδα.

β) Φυτὰ : τὰ βρύα, χαμηλὲς ἱτίες (νανώδεις).

3. Ζῶα τῆς θάλασσης ἀσυνήθιστα στὴν Ἑλλάδα

Ἡ φάλαινα, ἡ γόγια, ὁ βακαλάος, ἡ ρέγγα.

4. Ἐκτροφία (ἐχθυτροφία, κτηνοτροφία, χοιροτροφία, προβατοτροφία, ἀγελαδοτροφία κτλ.).

5. Μελισσοκομία

6. Τὰ φυτὰ καὶ ὁ ἄνθρωπος :

α) Καλλιέργεια τῶν φυτῶν. Τὸ ἔδαφος. Εἶδη καὶ καταλλήλότητά ἑδῶν γιὰ καλλιέργεια. Συντήρηση τοῦ ἑδάφους (ἀντιπλημμυρικὰ ἔργα, ἀναχώματα, ἀναδασώσεις). Καλλιέργεια καὶ βελτίωση τοῦ ἑδάφους (ὀργωμα, ζωικά καὶ βασικά χημικὰ λιπάσματα, χλωρὴ λίπανση). Τὸ νερὸ καὶ τὰ φυτὰ. Ἀρδευτικὰ ἔργα. Ὑπόγεια νερά. Τὰ μέσα καλλιέργειας : Σύγχρονα μηχανικὰ μέσα καλλιέργειας. Τὸ κλίμα (θερμοκρασία, βροχὴ, ὑγρασία, ἥλιος) καὶ τὰ φυτὰ.

β) Ἐχθροὶ τῶν φυτῶν.

Βλαβερὰ ἔντομα : Παράσιτα, ζιζάνια καὶ καταπολέμησή τους.

B. Ἀπὸ τὴν Ὀρυκτολογία

Τὸ ἀλάτι, ὁ σίδηρος, ὁ βωξίτης, ὁ κοινὸς ἀσβεστόλιθος, ὁ ἀσβέστης, ἡ κιμωλία, ὁ γύψος, τὸ μάρμαρο, ὁ γρανίτης, ὁ ἄργιλος, ὁ λιγνίτης, τὸ μολύβι, ὁ χαλκός, τὸ ἀσήμι, τὸ χρυσάφι.

Τὰ ὀρυκτὰ ὡς πρῶτες βιομηχανικὲς καὶ καύσιμες ὕλες. Σημασία τοῦ ὀρυκτοῦ πλοῦτος γιὰ τὴν οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη τῆς χώρας.

ΣΤ' ΤΑΞΗ

A. Ἀπὸ τὴ Ζωολογία καὶ τὴ Φυτολογία

1. Ζῶα καὶ φυτὰ τῶν θερμῶν χωρῶν

α) Ζῶα : οἱ πίθηκοι, τὸ λιοντάρι, ἡ τίγρη, ὁ ἐλέφαντας, ἡ καμήλα, ἡ καγκουρό.

β) Πτηνὰ : ὁ παπαγάλος, τὸ παγόνι, ἡ στρουθοκάμηλος.

γ) Ἐρπετὰ : ὁ κροκόδειλος, ὁ βόας, ἡ κόμπρα.

δ) Φυτὰ : ἡ χουρμαδιά, τὸ ζαχαροκάλαμο, ἡ φραγκοσυκιά, τὸ κακαόδεντρο, ἡ μπανανιά, ἡ καφέα, τὸ πιπερό-δεντρο, ἡ βανίλια, ἡ κανέλα, τὸ τσαΐ, ὁ εὐκάλυπτος, ἡ καμφορά, τὸ καρυοφύλλι (εὐγενία ἡ καρυόφυλλος).

2. Τὰ δέντρα

Ἡ χρησιμότητα τῶν δέντρων γενικά. Τὰ ὀπωροφόρα δέντρα. Ἐξευγενισμός τῶν δέντρων μὲ πρακτικὰς ἐφαρμογὰς. Ἡ δεινδροκομία. Τὰ ὀπωροφόρα δέντρα τῆς Ἑλλάδας. Βιομηχανία φρούτων. Ἐξαγωγικὸ ἐμπόριο φρούτων καὶ ἡ σημασία του γιὰ τὴν ἐθνικὴ οἰκονομία. Τὰ δάση. Ἡ σημασία τοῦ δάσους. Σύγχρονη δασοκομία καὶ ἐκμετάλλευση τῶν δασῶν. Οἱ ἐχθροὶ τοῦ δάσους καὶ ἡ προφύλαξή του. Ἀναδασώσεις.

3. Τὰ κτηνοτροφικὰ φυτὰ καὶ ἡ σημασία τους γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῆς κτηνοτροφίας.

B. Στοιχεῖα Ἀνθρωπολογίας καὶ Ὑγιεινῆς

Τὸ ἀνθρώπινο σῶμα καὶ τὰ μέρη του. Ὑγιεινὴ τοῦ σώματος. Περιγραφή τοῦ ἀνθρώπινου σκελετοῦ στὰ κύρια μέρη του. Τὰ δύο εἶδη μυῶν καὶ ἡ λειτουργία τους. Ὁ

ἐγκέφαλος καὶ τὰ νεύρα. Ὑγιεινὴ τοῦ νευρικοῦ συστήματος. Τὰ αἰσθητήρια ὄργανα, σὲ γενικὲς γραμμὰς καὶ ἡ ὑγιεινὴ τους. Τὸ αἷμα καὶ ἡ σύστασί του γενικά. Τὸ δέρμα καὶ ἡ σημασία τῆς καθαριότητος. Ἀδελφὴ ἀναπνοή. Στοιχεῖα διακυμάνσεως. Οἱ τροφές. Θρεπτικὴ ἀξία καὶ ἡ ὑγιεινὴ τους.

Γενικά στοιχεῖα ὑγιεινῆς : Πρόληψη ἀτυχημάτων (τροχαῖα ἀτυχήματα, ἐκρηκτικὲς ὕλεις, δηλητηριάσεις, ἡλεκτροπληξίες, πτώσεις). Πρώτες βοήθειες σὲ περιπτώσεις ἐγκαυμάτων, τραυμάτων, δηλητηριάσεων, δαγκωμάτων (φιιδίων, ἐντόμων, σκύλων), πνιγμοῦ, λιποθυμίας.

Γ' Προστασία τοῦ περιβάλλοντος

1. Ἡ προστασία καὶ ὑγιεινὴ τοῦ περιβάλλοντος ὡς προϋπόθεση γιὰ τὴν περιφρούρησιν τῆς ὑγείας τοῦ ἀνθρώπου.

2. Αἷτια ρυπάνσεως καὶ μολύνσεως τῆς ἀτμόσφαιρας.

α) Ἀπόβλητα ἐργοστασίων καὶ πετρελαιοειδῶν στὴ θάλασσα καὶ στὴν ἀτμόσφαιρα.

β) Καυσάεργια.

γ) Ἡ ρύπανση τοῦ περιβάλλοντος ἀποτέλεσμα τῆς ἀδιαφορίας γιὰ τὴ διατήρησιν τῆς καθαριότητος.

3. Βλαβερὲς ἐπιδράσεις πάνω στὴν ὑγεία τοῦ ἀνθρώπου καὶ στὸ φυτικὸ καὶ ζωικὸ κόσμον.

4. Τουρισμὸς καὶ προστασία τοῦ περιβάλλοντος.

5. Μέτρα γιὰ τὴν προστασία τοῦ περιβάλλοντος ἀπὸ τὴν Πολιτεία, ἀπὸ τὴν ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία, ἀπὸ τὸ σχολεῖο καὶ ἀπὸ τὴν οἰκογένεια.

3. ΓΕΝΙΚΑ

1. Ἐπιδιώκεται ὁ συνδυασμὸς τῆς περιγραφικῆς καὶ τῆς βιολογικῆς μεθόδου, ἰδιαίτερα στὶς ἀνώτερες τάξεις, μὲ σκοπὸ τὴν ἐρμηνεία τοῦ φυσιογνωστικοῦ ὕλικου καὶ τὴν ἀνέυρεση τῶν αἰτιωδῶν σχέσεων, ποὺ ὑπάρχουν μεταξὺ τοῦ τρόπου ζωῆς, τῆς κατασκευῆς τοῦ σώματος καὶ τοῦ περιβάλλοντος τοῦ ζώου, καθὼς καὶ τῶν σχέσεων μεταξὺ ὀργάνων τοῦ φυτοῦ, τῆς σκοπιμότητάς τους καὶ τῶν συνθηκῶν ζωῆς καὶ περιβάλλοντος.

2. Τονίζεται ἡ ἀμοιβαία σχέση μεταξὺ φυτικοῦ καὶ ζωικοῦ κόσμου καὶ ὁδηγοῦνται οἱ μαθητὲς στὸν καθορισμὸ τῆς βιολογικῆς σχέσεως ποὺ ὑπάρχει μεταξὺ φυτῶν καὶ ζώων.

Ε2 ΦΥΣΙΚΗ ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΧΗΜΕΙΑ

1. ΣΚΟΠΟΣ

Εἰδικὸς σκοπὸς τῆς διδασκαλίας τῆς Φυσικῆς Πειραματικῆς καὶ Χημείας εἶναι ἡ μελέτη τῶν φυσικῶν καὶ χημικῶν φαινομένων, ἡ ἐρευνα γιὰ τὴν κατανόησιν τῶν φυσικῶν νόμων καὶ ἡ ἐφαρμογὴ τους στὴν πρακτικὴ ζωή.

2. ΔΙΔΑΚΤΕΑ ΥΛΗ

ΤΑΞΗ Ε'

1. Φυσικὴ Πειραματικὴ

α) Ἀπλὰ καὶ σύνθετα σώματα. Φυσικὰ καὶ χημικὰ φαινόμενα. Φυσικὲς καταστάσεις τῆς ὕλης : σώματα στερεά, ὑγρὰ, ἀέρια.

Ἰδιότητές τῶν σωμάτων.

β) Θερμότητα.

Θερμότητα, θερμοκρασία, πηγὲς θερμότητας. Διαστολὴ τῶν στερεῶν καὶ ἐφαρμογές της. Διαστολὴ τῶν ὑγρῶν, θερμόμετρα. Ἀνωμαλία τοῦ νεροῦ κατὰ τὴ συστολὴ καὶ διαστολὴ. Διαστολὴ τῶν ἀερίων. Τήξη καὶ πήξη τῶν σωμάτων. Λανθάνουσα θερμότητα τῆς τήξεως καὶ πήξεως. Διάλυση.

Ἐξάτμιση, ψύχος ποὺ παράγεται μὲ τὴν ἐξάτμιση. Κατασκευὴ τεχνητοῦ πάγου.

Βρασμός. Λανθάνουσα θερμότητα βρασμοῦ. Ὑγροποίηση ἀτμῶν καὶ ἀπόσταξη. Ὑδατὼδη μετέωρα (ὀμίχλη, δροσιά, πάχνη, σύννεφα, βροχή, χιόνι, χαλάζι).

Ελαστικὴ δύναμις τῶν ἀτμῶν (ἀτμομηχανές).

Μετάδοση τῆς θερμότητας : α) μὲ ἀγωγή, β) μὲ ἀκτινοβολία καὶ γ) μὲ ρεύματα. Ἐφαρμογές.

γ) Βαρύτητα.

Κέντρο βάρους. Πτώση τῶν σωμάτων. Ἰσορροπία τῶν σωμάτων. Εἶδη ἰσορροπίας. Ἰσορροπία στερεοῦ σώματος ποὺ στηρίζεται σ' ἓνα σημεῖο καὶ ἐπάνω σὲ ὀριζόντιο ἐπίπεδο.

Ἀπλὲς μηχανές : Μοχλοί, ζυγός, στατήρας, πλάστιγγα, βαροῦλλο, τροχαλίες, πολύσταστο.

Ἐκκρεμὲς καὶ ἐφαρμογές του.

Ἀδράνεια καὶ ἐφαρμογές της. Κεντρομόλος καὶ φυγόκεντρη δύναμις. Ἐφαρμογές τῆς κεντρομόλου δυνάμεως.

δ) Ὑδροστατικὴ

Συγκοινωνοῦντα δοχεῖα καὶ ἐφαρμογές τους. Ὑδραυλικά, ἀναβρυτήρια, ἀρτεσιανά.

Πίεση τῶν ὑγρῶν, ποὺ βρίσκονται σὲ ἰσορροπία, ἐπάνω σὲ ὀριζόντιο πυθμὲν καὶ στὰ τοιχώματα δοχείου. Ὑδροστρόβιλος. Ἀρχὴ τοῦ Πασκάλ καὶ ἐφαρμογές της (ὕδραυλικὸ πιεστήριο, ὑδραυλικά φρένα). Ἀνωση. Ἀρχὴ τοῦ Ἀρχιμήδη. Πυκνότητα καὶ εἰδικὸ βάρος. Τριχοειδῆ φαινόμενα. Διαπύδωση.

Τὸ νερὸ ὡς κινητήρια δύναμις. Ὑδρόμυλοι, ὑδροηλεκτρικὰ ἐργοστάσια κτλ.

ε) Ἀεροστατικὴ

Ἀτμόσφαιρα. Ἀτμοσφαιρικὴ πίεση. Οἰνήρυση, βεντούζα, σιφόνι, ὑδραντλία, ἀεραντλία.

Ἀνωση. Ἀρχὴ τοῦ Ἀρχιμήδη στὸν ἀέρα. Ἀερόστατα, ἀεροπλάνο, πύραυλοι, διαστημόπλοια, δορυφόροι.

Ὁ ἀέρας ὡς κινητήρια δύναμις. Ἀνεμόμυλοι, ἱστιοφόρα πλοῖα κτλ.

2. Χημεία.

Στοιχεῖα. Μίγματα καὶ χημικὲς ἐνώσεις. Ἀέρας, ὀξυγόνο, ὑδρογόνο, ἄζωτο.

Τὸ νερὸ. Προέλευση, σύσταση, καθαρισμὸς τοῦ νεροῦ (διήθηση, ἀποστείρωση).

Πόσιμο νερὸ. Μαλακὰ καὶ σκληρὰ νερά. Ἰαματικά νερά. Χλωριούχο νάτριο. Τρόπος ἐξαγωγῆς του ἀπὸ τὸ θαλάσσιο νερὸ.

Παρασκευὴ σαπουνιοῦ. Μονοξείδιο καὶ διοξείδιο τοῦ ἀνθρακίου. Θειάφι. Διοξείδιο τοῦ θειαφιοῦ. Πυρίτιο. Γυαλί. Ἀσβέστιο. Ὄξειδιο τοῦ ἀσβεστίου. Κονιάματα. Κατασκευὴ σπέρτων.

ΤΑΞΗ ΣΤ'

1. Φυσικὴ Πειραματικὴ.

α) Ἀκουστικὴ.

Παραγωγή καὶ διάδοση τοῦ ἤχου. Ταχύτητα τοῦ ἤχου. Ἀνάκλαση τοῦ ἤχου. Ἠχώ καὶ ἀντήχησις. Χαρακτηρὲς τοῦ ἤχου (ὕψος, ἐνταση, χροιά).

Ἠχεία. Μουσικὰ ὄργανα.

Τὰ φωνητικὰ ὄργανα τοῦ ἀνθρώπου. Ἠχοληψία καὶ ἀναπαραγωγή τοῦ ἤχου (μικρόφωνο, μεγάφωνο, μαγνητόφωνο).

β) Ὀπτικὴ.

Φῶς. Πηγὲς φωτός. Αὐτόφωτα καὶ ἑτερόφωτα σώματα. Διαφανή, ἡμιδιαφανή καὶ σκιερὰ σώματα.

Διάδοση καὶ ταχύτητα τοῦ φωτός.

Ἀνάκλαση τοῦ φωτός. Κάτοπτρα καὶ εἶδη τῶν κατόπτρων. Διάθλαση καὶ ἐφαρμογές της.

Οἱ φακοὶ καὶ τὰ εἶδη τους. (Μυωπία, πρεσβυωπία). Φωτογραφικὴ μηχανή, μικροσκόπιο, τηλεσκόπιο, προβολέας, κινηματογράφος. Πρίσμα.

Ἀνάλυση τοῦ φωτός μὲ πρίσμα. Οὐράνιο τόξο.

γ) Μαγνητισμός.

Μαγνήτες καὶ ἰδιότητες.

Φυσικοὶ καὶ τεχνητοὶ μαγνήτες.

Μαγνητικὸ γάσμα. Ἀμοιβαία ἐπίδραση μαγνητῶν. Μαγνητισμὸς τῆς γῆς. Γεωγραφικοὶ καὶ μαγνητικοὶ πόλοι τῆς γῆς. Μαγνητικὴ βελόνα, μαγνητικὴ πυξίδα (ναυτικὴ πυξίδα, πυξίδα ἀεροπλάνων, δορυφόρων).

δ) Ἡλεκτρισμός.

Στατικός ηλεκτρισμός : Παραγωγή ηλεκτρισμοῦ με τριβή. Εἶδη ηλεκτρισμοῦ. Ἡλεκτρικὸ ἐκκρεμές. Ἡλεκτροσκόπιο. Καλοὶ καὶ κακοὶ ἄγωγοι τοῦ ηλεκτρισμοῦ. Ἡλεκτρίση ἐξ ἐπιδράσεως. Δύναμις τῶν ἀκίδων. Ἀτμοσφαιρικός ηλεκτρισμός. Ἀστραπή, κεραυνός, ἀλεξικέραυνο.

Δυναμικός ηλεκτρισμός : Ἡλεκτρικὸ ρεύμα. Πηγές ηλεκτρικοῦ ρεύματος. Μπαταρίες. Φορὰ καὶ ἀποτελέσματα τοῦ ηλεκτρικοῦ ρεύματος. Ἡλεκτρικὴ ἐγκατάσταση τῆς κατοικίας (μετρητής, ἀσφάλειες, διακόπτες, ρευματοδότες, ρευματολήπτες).

Κίνδυνοι ἀπὸ τὸ ηλεκτρικὸ ρεύμα.

Ὁ ἐξηλεκτισμός στὴν Ἑλλάδα.

2. Χημεία.

Πετρέλαιο. Προϊόντα ἀπὸ τὴν κλασματικὴ ἀπόσταξή του. Χρησιμότητά. Φωταέριο. Τρόπος παραγωγῆς καὶ καθαρισμός του. Ὑποπροϊόντα ἀπὸ τὴν ξηρὴ ἀπόσταξή τῶν λιθανθράκων καὶ ἀπὸ τὸν καθαρισμὸ τοῦ φωταερίου.

Ἀετυλίνη. Οἰνόπνευμα (αιθυλικὴ ἀλκοόλη). Ζυμώσεις καὶ φυράματα. Ἀλκοολικὴ ζύμωση. Ποτὰ ποὺ περιέχουν οἰνόπνευμα (κρασί, μπίρα κλπ.). Ὀξικὴ ζύμωση. Εὐδι. Σάκχαρα (γλυκόζη, καλαμοσάκχαρα, ἄμυλο). Τεχνητὸ μεταξι. Τεχνητὸ μαλλί. Βιταμίνες, ὁρμόνες, ἐντομοκτόνα, ἀντιβιοτικά.

ΣΤ' ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

1. ΣΚΟΠΟΣ

Τὸ μάθημα τῆς Γεωγραφίας ἔχει σκοπὸ νὰ ὑποβοηθήσει τὸ μαθητὴ νὰ γνωρίσει καλύτερά καὶ νὰ κατανοήσῃ τὸ στενότερο καὶ πλατύτερο χῶρο ὅπου ζεῖ, τίς διαφορὰς μορφῆς τῆς ζωῆς, τίς σχέσεις ποὺ διαμορφώνονται μεταξύ τους καὶ τὴν ἀλληλεπίδραση ἀνθρώπου καὶ γεωγραφικοῦ χώρου.

Ἡ κατανόηση τῶν φυσικῶν καὶ τεχνητῶν μεταβολῶν καὶ ἡ ἐπίγνωση τοῦ ρόλου τοῦ ἀνθρώπου ὡς δημιουργήματος, ἀλλὰ καὶ ὡς δημιουργικοῦ παράγοντα τοῦ περιβάλλοντος ἀποτελεῖ μιὰ ἀκόμη πλευρὰ τοῦ σκοποῦ τῆς Γεωγραφίας. Ἡ δυνατότητα τῶν μαθητῶν νὰ σκέπτονται γεωγραφικὰ καὶ νὰ ἐντάσσουν τὰ γεωγραφικὰ φαινόμενα σὲ εὐρύτερα σύνολα σχέσεων ζωῆς καὶ πολιτισμοῦ ἀποτελεῖ τὸ ἐπιστέγασμα τοῦ σκοποῦ τῆς Γεωγραφίας.

2. ΔΙΔΑΚΤΕΑ ΥΛΗ

ΤΑΞΗ Γ'

1. Ἐπανάληψη καὶ ἐμβάθυνση στὴ σπουδὴ τοῦ περιβάλλοντος τῆς Β' τάξεως.

2. Ἡ στενὴ περιοχὴ ὅπου ζεῖ ὁ μαθητὴς με ἐνιαίᾳ παιδοκεντρικὴ καὶ ἀνθρωποκεντρικὴ θεώρηση.

3. Βασικὲς γεωγραφικὲς ἐννοιες καὶ ὅροι με ἀφετηρίαν τὸ στενότερο γεωγραφικὸ χῶρο τοῦ μαθητῆ.

4. Τὸ ἔδαφος, τὰ στοιχεῖα του, τὸ ὑπέδαφος, τὰ πετρώματα, τὰ ἀπολιθώματα (ἀν ὑπάρχουν).

5. Ἡ μορφολογία τοῦ ἐδάφους : Παρατήρηση καὶ ἀνάλυση τῆς μορφῆς του. Διαβρωτικὲς δυνάμεις, οἱ χάρτες, κοινοὶ καὶ ἀνάγλυφοι.

6. Τὸ κλίμα. Ἡ θερμοκρασία, οἱ ἄνεμοι, οἱ βροχές, ἡ βλάστηση, οἱ καλλιέργειες.

7. Τὰ νερά. Πηγές, ποτάμια, λίμνες, κοίτη ποταμῶν, ὑδροληψία, φράγματα καὶ παραγωγὴ ἐνέργειας.

8. Ἡ πανίδα. Ζῶα τοῦ δάσους, τῶν ἀγρῶν, τῶν γλυκῶν νερῶν.

Συλλογὲς ταριχευμένων ζώων.

9. Ἡ γεωργία. Ἡ κατανομή τῆς γῆς, ἀγροτεμάχια, τρόποι ἐκμεταλλεύσεως, βελτίωση τοῦ ἐδάφους, γεωργικὰ ἐργαλεῖα καὶ μηχανές, ἀγροτικὲς ὁργανώσεις, ἀγρονομία.

10. Ἄλλες ἀσχολίες ἐκτὸς ἀπὸ τὴ γεωργία : Ἡ κτηνοτροφία, ἡ ἀλιεία, τὸ κυνήγι, ἡ ἐκμετάλλευση τῶν δασῶν, ἡ ἀγροτικὴ βιοτεχνία.

11. Τὸ χωριό. Ὄνομα, κατάσχεση, τοποθεσία, σχέδιο, συγκοινωνία με τίς ἄλλες περιοχές. Ἀνάγλυψη ἀναπαράσταση καὶ χαρτογράφηση.

12. Ἡ ἀγροτικὴ κατοικία : Ὑλικά, προσανατολισμός, στέγη, σχέδιο, κατοικία, σταυλισμός ζώων, παραρτήματα, ὕδρευση, θέρμανση, ἐπίπλωση, τελειοποιήσεις καὶ ἀλλαγές.

13. Οἱ ἄλλες ἀπόψεις τῆς ἀγροτικῆς ζωῆς : Διατροφή, ἐνδυμασία, γλώσσα, ἥθη καὶ ἔθιμα, διασκέδασεις καὶ ψυχαγωγία, κοινωνικὴ ζωὴ.

14. Ἡ πόλη : Θέση καὶ κατάσταση, ἐξέλιξη, γενικὴ φυσιογνωμία, πληθυσμός, βιομηχανία, ἐμπόριο, διοίκηση, πνευματικὴ καὶ κοινωνικὴ ζωὴ. Διατροφή, θέρμανση, φωτισμός, πρόνοια καὶ υγεία, συγκοινωνία. Ἀνάγλυψη ἀναπαράσταση καὶ χαρτογράφηση.

15. Ἡ ἐπαρχία : Κυριότερα χωριὰ καὶ πόλεις. Τὸ χωριὸ ἢ ἡ πόλη τοῦ μαθητῆ μέσα στὴν περιοχὴ τῆς ἐπαρχίας. Ἡ διαμόρφωση τοῦ ἐδάφους, τὰ νερά, ἡ γονιμότητα, τὸ κλίμα, τὰ προϊόντα, ὁ πληθυσμός, ὁ πολιτισμός του, ἱστορικὸι τόποι καὶ μνημεῖα τῆς ἐπαρχίας. Ἀνάγλυψη ἀναπαράσταση καὶ χαρτογράφηση.

16. Ὁ νομός τοῦ μαθητῆ : Ἐξέταση τοῦ νομοῦ τοῦ μαθητῆ στὰ ὕδια στοιχεῖα, ὅπως καὶ στὴν ἐξέταση τῆς ἐπαρχίας. Βιομηχανίες τοῦ νομοῦ, πρῶτες ὕλες, τὸ ἐργοστάσιο, τὰ προϊόντα, τὰ ἐργατικὰ χεῖρα.

17. Συγκοινωνία καὶ ἐμπόριο : Σιδηροδρομικὲς γραμμές, ὁδικὲς ἀρτηρίες, θαλάσσιες γραμμές συγκοινωνίας, ἐμπόριο, τουρισμός.

18. Ἀνάγλυψη ἀναπαράσταση καὶ χαρτογράφηση τοῦ νομοῦ. Ἀσκηση τοῦ μαθητῆ στὴ μελέτη καὶ τὴν κατασκευὴ τοῦ χάρτη.

19. Τὸ εὐρύτερο γεωγραφικὸ διαμέρισμα.

Σημείωση : Ἡ ὕλη αὕτη, ἀνάλογα με τίς τοπικὲς συνθήκες τοῦ σχολείου, μπορεῖ νὰ διαρθρώνεται σὲ κέντρα διαφέροντος καὶ νὰ διαπλέκεται με ἄλλα στοιχεῖα, ποὺ ἔχουν σχέση με τὴν ἱστορία, τὴ θρησκεία, τὸν πολιτισμὸ, τὴ λαϊκὴ τέχνη κ.τ.λ.

ΤΑΞΗ Δ'

1. Ἐπανάληψη τοῦ νομοῦ τοῦ μαθητῆ.

2. Τὸ εὐρύτερο γεωγραφικὸ διαμέρισμα. Γενικὴ ἐξέτασή του, γεωφυσικὴ, οικονομικὴ πολιτικὴ, πολιτιστικὴ.

3. Ἡ Ἑλλάδα : συνολικὴ ἐξέταση.

4. Τὰ διάφορα γεωγραφικὰ διαμερίσματα τῆς Ἑλλάδας. Συνολικὴ ἐξέτασή τους. Οἱ μεταξύ τους ποικίλες σχέσεις. Πολιτικὴ διαίρεση κάθε διαμερίσματος σὲ νομούς με συντομία.

5. Πολὺ σύντομη ἀναφορὰ στὲς γειτονικὲς χῶρες καὶ στὲς σχέσεις τους με τὴν Ἑλλάδα.

6. Χαρτογράφηση τῆς Ἑλλάδας καὶ τῶν διαμερισμάτων τῆς. Ἀσκήσεις στὴν ἀνάγνωση τοῦ χάρτη.

ΤΑΞΗ Ε'

1. Σύντομη ἐπανάληψη τῆς γεωγραφίας τῆς Ἑλλάδας.

2. Ἡ Κύπρος ὡς ἀνεξάρτητο κράτος.

3. Ἡ Ἑλλάδα καὶ ἡ Εὐρώπη.

4. Ἡ Εὐρώπη ὡς ἐνιαῖος γεωγραφικὸς χῶρος : διαμόρφωση τοῦ ἐδάφους, κλίμα, προϊόντα, συγκοινωνίες, κάτοικοι, πολιτικὴ διαίρεση, πολιτισμός, σχέσεις του με τὸν ἐλληνικὸ πολιτισμὸ.

5. Τὰ κράτη τῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου.

6. Ἡ Εὐρωπαϊκὴ Οἰκονομικὴ Κοινότητα (Ε.Ο.Κ.). Τὰ κράτη τῆς Ε.Ο.Κ. (Γαλλία, Ἰταλία, Λουξεμβούργο, Δ. Γερμανία, Βέλγιο, Ὁλλανδία, Δανία, Ἰρλανδία, Μ. Βρετανία).

7. Ἡ Ἰβηρικὴ χερσόνησος. Ἡ Ἑλβετία, ἡ Αὐστρία, ἡ Τσεχοσλοβακία, ἡ Οὐγγαρία, ἡ Ἀνατολικὴ Γερμανία, ἡ Πολωνία, ἡ Ρωσία, τὰ Σκανδιναβικὰ κράτη.

ΤΑΞΗ ΣΤ'

Βασικὰ στοιχεῖα γενικῆς καὶ μαθηματικῆς γεωγραφίας : ἡ γῆ, τὸ σχῆμα τῆς, ἡ ἐπιφάνεια, ἡ ἀτμόσφαιρα, οἱ ἄνεμοι, τὰ κλίματα.

Ὁ οὐρανός : Τὰ σύγχρονα μέσα μελέτης του : τηλεσκόπιο, φασματοσκόπιο, τεχνητοὶ δορυφόροι, ραδιοτηλεσκόπιο.

Τὰ ἄστρα : Ὁ ἥλιος, ἡ σελήνη : φάσεις καὶ ἐκλείψεις. Οἱ κινήσεις τῆς γῆς γύρω ἀπὸ τὸν ἄξονά της καὶ τὸν ἥλιο. Σύντομη ἐπανάληψη τῆς γεωγραφίας τῆς Εὐρώπης (τὰ κυριότερα γνωρίσματά της).

Οἱ ἡπειροὶ ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Εὐρώπη.

Ἐξέταση τῶν ἡπειρῶν στὰ μεγάλα γεωγραφικὰ διαμερίσματα τους. (Βόρεια καὶ Νότια Ἀμερική, Ἑγγύς Ἀνατολή, Κεντρικὴ Ἀσία, Ἀπὸ Ἀνατολή κ.τ.λ.). Τὰ κυριότερα κράτη συνοπτικὰ.

Λεπτομερέστερη ἐξέταση τῶν κρατῶν ποὺ ἔχουν στενότερες οἰκονομικὰς καὶ πολιτιστικὰς σχέσεις μὲ τὴν Ἑλλάδα καὶ παίζουν ἰδιαίτερο ρόλο στὸ σύγχρονο κόσμος.

Ἀνθρωπογεωγραφία : Σύντομη, ἀλλὰ συστηματικὴ ἀναφορά στοὺς κατοίκους τῆς γῆς, στὶς φυλές τους, στὶς γλώσσες, στὶς θρησκείες καὶ στὰ πολιτεύματα.

Οἱ Ἕλληνες ποὺ ζοῦν ἔξω ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα.

3. ΓΕΝΙΚΑ

1. Ἀφετηρία τῆς γεωγραφικῆς διδασκαλίας εἶναι ἡ παρατήρηση καὶ ἡ σπουδὴ τοῦ ἡμεσοῦ γεωγραφικοῦ περιβάλλοντος τοῦ μαθητῆ, ποὺ ἐπιτρέπει τὴν «κατ' ἀναλογία» μελέτη καὶ ἄλλων γεωγραφικῶν περιγῶν.

2. Μὲ βάση τὴν παρατήρηση καὶ τὸ διάλογο, οἱ μαθητὲς ὁδηγοῦνται στὴν ἀνάπτυξη τῆς γεωγραφικῆς τους σκέψεως μετὰ τὴ σύλληψιν τῶν αἰτιῶν σχέσεων τῶν γεωγραφικῶν στοιχείων, χωρὶς νὰ παραγνωρίζεται ὁ δημιουργικὸς ρόλος τοῦ ἀνθρώπου στὴ διαμόρφωση τοῦ περιβάλλοντος.

3. Ἐνωρὶς ὁδηγοῦνται οἱ μαθητὲς στὴν ὀρθὴ ἀνάγνωση τοῦ χάρτη, ὥστε σιγά-σιγά νὰ ἐξοικειωθοῦν μὲ τὰ καθιερωμένα χαρτογραφικὰ σύμβολα τῶν διάφορων γεωγραφικῶν στοιχείων καὶ νὰ ἀντιλαμβάνονται τὴ γενικὴ κατάστασιν τῆς γεωγραφικῆς περιοχῆς, ποὺ προσδιορίζουν.

4. Στὴ διδασκαλίᾳ τῆς Γεωγραφίας καὶ τῆς Ἀνθρωπογεωγραφίας συσχετίζεται τὸ παρὸν μὲ τὸ παρελθὸν καὶ διαφωτίζεται τὸ δεύτερο μὲ τὸ πρῶτο.

5. Ἐπιβάλλεται ἡ ἀξιοποίηση τοῦ λαογραφικοῦ στοιχείου καὶ ἡ μελέτη τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ κάθε χώρας, γιατί ἐτσι τονίζονται οἱ ἀρετὲς κάθε φυλῆς καὶ οἱ δημιουργικὲς δυνατότητες τῶν διάφορων λαῶν.

Ζ' ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ - ΓΕΩΜΕΤΡΙΑ

1. ΣΚΟΠΟΣ

Σκοπὸς τῶν μαθημάτων αὐτῶν στὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο εἶναι ἡ ἀνάπτυξη τῆς μαθηματικῆς σκέψεως τοῦ παιδιοῦ ἀνάλογα μὲ τὶς δυνατότητες τῆς διανοητικῆς του ἀναπτύξεως, ὥστε νὰ εἶναι σὲ θέση νὰ ἐφαρμόσει τὴ μαθηματικὴ γνώση καὶ ἐμπειρία του στὴ λύση τῶν προβλημάτων τῆς καθημερινῆς ζωῆς του.

Εἰδικότεροι σκοποί.

α) Γενικά :

1. Ἡ ἀξιοποίηση τῆς μεγάλης εἰδολογικῆς ἀξίας τῶν μαθηματικῶν γιὰ τὴν ὀλοκλήρωση τῆς προσωπικότητος τῶν μαθητῶν.

2. Ἡ κατανόηση τῶν θεμελιωδῶν μαθηματικῶν ἐννοιῶν.

3. Ἡ ἀνάπτυξη τῆς ὑπολογιστικῆς δεξιότητος.

4. Ἡ ἀνάπτυξη τῆς ἱκανότητος γιὰ λύση προβλημάτων.

β) Στὶς τάξεις Α' καὶ Β'

1. Ἡ κατανόηση τῶν προμαθηματικῶν ἐννοιῶν τῆς ποσότητος καὶ τοῦ χώρου.

2. Ἡ ἀσκηση τῆς ἱκανότητος γιὰ ταξινόμηση ἀντικειμένων μὲ βάση κριτήρια, ὅπως εἶναι τὸ χρῶμα, τὸ μέγεθος, τὸ σχῆμα καὶ ἀκόμη τῆς δεξιότητος γιὰ διάταξη καὶ ἀντιστοίχιση.

3. Ἡ σύλληψη τῆς ἐννοίας τοῦ ἀριθμοῦ ὡς συμβόλου συγκεκριμένης ποσότητος ὕλικῶν ἀντικειμένων καὶ ἡ σύλληψη τοῦ σχήματος.

4. Ἡ κατανόηση τῆς σχέσεως μεταξὺ ποσότητος πραγμάτων καὶ ἀριθμῶν.

2. ΔΙΔΑΚΤΕΑ ΥΛΗ

ΤΑΞΗ Α'

1. Ἀσκηση τῶν μαθητῶν στὴν ἐλεύθερη ἀρίθμηση.

2. Σύγκριση ἀντικειμένων καὶ ομάδων (συνόλων) ἀντικειμένων.

3. Οἱ ἀριθμοὶ 0-5 : Αἰσθητοποίηση, ἀνάλυση καὶ σύνθεση, ἀναγνώριση καὶ σύνδεση τῶν ἀριθμητικῶν συμβόλων μὲ ἀντίστοιχο πλῆθος ἀντικειμένων. Γραφὴ καὶ ἀπαγγελία τῶν ἀριθμῶν.

4. Οἱ ἀριθμοὶ 6-10 : (Τὰ ἴδια ὅπως καὶ στὴν περίπτωσιν 0-5).

Ἔννοια τῆς δεκάδας.

5. Πρόσθεση καὶ ἀφαίρεση μέσα στὴν πρώτη δεκάδα. Αἰσθητοποίηση τῶν πράξεων αὐτῶν.

6. Οἱ ἀριθμοὶ 11-20 : (Οἱ ἴδιες ἐνέργειες, ὅπως καὶ μὲ τοὺς ἀριθμοὺς τῆς πρώτης δεκάδας).

7. Διάκριση μονάδων καὶ δεκάδων.

8. Πρόσθεση καὶ ἀφαίρεση μονοψήφιων καὶ ἐπίσης ἀφαίρεση μονοψήφιου ἀπὸ διψήφιο ἀριθμὸ.

9. Συσχέτιση προσθέσεως καὶ ἀφαιρέσεως.

10. Ἀσκήσεις καὶ προβλήματα προσθέσεως καὶ ἀφαιρέσεως.

11. Πολλαπλασιασμὸς μέσα στὴν πρώτη δεκάδα καὶ ἔπειτα στὴ δεύτερη δεκάδα.

12. Εὗρεση τοῦ διπλάσιου τῶν ἀριθμῶν τῆς πρώτης δεκάδας.

13. Διάρθρωση μέσα στὴν πρώτη δεκάδα καὶ συνέχεια στὴ δεύτερη δεκάδα.

14. Ἀσκήσεις καὶ προβλήματα πολλαπλασιασμοῦ καὶ διαιρέσεως.

15. Εὗρεση τοῦ μισοῦ τῶν ἄρτιων ἀριθμῶν, ποὺ περιλαμβάνονται μέσα στὶς πρώτες δεκάδες.

16. Αἰσθητοποίηση καὶ ἐννοια τοῦ κλάσματος $1/2$.

17. Ἀναγνώριση τῶν νομισμάτων (κερμάτων). Ὑπολογισμοὶ μὲ νομίσματα.

18. Ἡ μέτρηση τοῦ χρόνου. Ἀκέραιες καὶ μισὲς ὥρες. Ἡμέρα, ἐβδομάδα, μῆνας, ἔτος.

19. Ἐμπειρικὴ διάκριση τῶν γεωμετρικῶν σχημάτων : τετραγώνου, τριγώνου καὶ κύκλου.

ΤΑΞΗ Β'

1. Ἐπανάληψη αὐτῶν ποὺ διδάχτηκαν στὴν Α' τάξη.

2. Ἐλεύθερη ἀρίθμηση καὶ πέρα ἀπὸ τὸν ἀριθμὸ 20.

3. Οἱ ἀριθμοὶ 1-100 : Αἰσθητοποίηση, ἀνάλυση καὶ σύνθεση, γραφὴ καὶ ἀπαγγελία.

4. Ἡ αἰσθητοποίηση τῆς ἑκατοντάδας.

5. Πρόσθεση μονοψήφιων καὶ διψήφιων ἀριθμῶν μὲ περισσότερους ἀπὸ δύο προσθετέους.

6. Ἀφαίρεση μέχρι καὶ διψήφιων ἀριθμῶν.

7. Κατανόηση τῶν πολλαπλασίων τῶν ἀριθμῶν 1-10. Πυθαγόρειος πίνακας.

8. Πολλαπλασιασμὸς διψήφιου μὲ μονοψήφιο.

9. Διάρθρωση διψήφιου μὲ μονοψήφιο διαιρέτη.

10. Ἀσκήσεις μὲ ἀπλὰ καὶ εὐκόλα σύνθετα προβλήματα.

11. Αἰσθητοποίηση καὶ ἐννοια κλασμάτων : δεύτερα, τέταρτα, ὄγδοα.

12. Ἐμπειρικὴ διάκριση γεωμετρικῶν σχημάτων : τετράγωνο, τρίγωνο, κύκλος, παραλληλόγραμμο. Ἔννοια τῆς πλευρᾶς, τῆς περιμέτρου, τῆς περιφέρειας καὶ τῆς γωνίας.

13. Τὸ μέτρο μήκους (γαλλικὸ) καὶ οἱ ὑποδιαίρεσεις του.

14. Νομίσματα. Τὰ πολλαπλάσια καὶ ὑποπολλαπλάσια τῆς δραχμῆς.

15. Ὁ χρόνος. Οἱ ὑποδιαίρεσεις του.

16. Τὸ κιλὸ καὶ οἱ ὑποδιαίρεσεις του.

ΤΑΞΗ Γ'

1. Ἐπανάληψη αὐτῶν ποὺ διδάχτηκαν στὴ Β' τάξη μὲ κατάλληλες ασκήσεις, προβλήματα καὶ ἐφαρμογές.

2. Αίσθητοποίηση, έννοια, γραφή, άπαγγελία και σειρά τάξεως τῶν ἀριθμῶν 1-1000, ἀνάλυση καὶ σύνθεσή τους σὲ ἑκατοντάδες, δεκάδες καὶ μονάδες.

3. Πρόσθεση, ἀφαίρεση μέχρι καὶ τριψήφιων ἀριθμῶν καὶ ἐκτέλεση τῆς δοκιμῆς τους.

4. Πολλαπλασιασμός μέχρι καὶ διψήφιου μὲ διψήφιο καὶ δοκιμή.

5. Διαίρεση μὲ διαιρέτη μονοψήφιο.

6. Σύνθετα προβλήματα, ποὺ περιλαμβάνουν μέχρι καὶ τέσσερις ἀπλές πράξεις.

7. Έννοια, γραφή καὶ ἀπαγγελία κλασμάτων μὲ τις κλασματικές μονάδες : $1/2$, $1/4$, $1/8$, $1/5$, $1/3$, $1/6$. Έμπειρικές συγκρίσεις τῶν κλασμάτων αὐτῶν.

8. Άπλές μετρήσεις μηκῶν καὶ βαρῶν. Συνήθη μέτρα μετρήσεως. Έμπειρική ἐκτίμηση ἐπιφανειῶν.

9. Άναγνώριση καὶ διάκριση τῶν ἀπλῶν γεωμετρικῶν σχημάτων : Τετραγώνου, ὀρθογώνιου παραλληλογράμμου, τριγώνου καὶ κύκλου. Όμοιότητες καὶ διαφορές. Σύγκριση πλευρῶν καὶ γωνιῶν. Μέτρηση τῶν πλευρῶν καὶ τῆς περιμέτρου ἀπλῶν εὐθύγραμμων σχημάτων.

ΤΑΞΗ Δ'

1. Έπαναλήψεις αὐτῶν ποὺ διδάχτηκαν στὴν προηγούμενη τάξη μὲ σχετικές ἀσκήσεις.

2. Οἱ ἀριθμοὶ πέρα ἀπὸ τὸ 1000. Έννοια, αίσθητοποίηση, σειρά τάξεως, γραφή καὶ ἀπαγγελία τῶν χιλιάδων καὶ τῶν πολυψήφιων γενικῶν ἀριθμῶν. Άνάλυση.

3. Οἱ τέσσερις πράξεις ὀλιγοψήφιων καὶ πολυψήφιων ἀριθμῶν μὲ τις δοκιμές τους. Διάκριση διαιρέσεως, μερισμοῦ καὶ μετρήσεως.

4. Σύνθετα προβλήματα μέχρι καὶ τέσσερις πράξεις.

5. Οἱ δεκαδικοὶ ἀριθμοὶ : Αίσθητοποίηση, έννοια, γραφή καὶ ἀπαγγελία τῶν μικτῶν δεκαδικῶν ἀριθμῶν (μέχρι καὶ χιλιοστῶν). Οἱ τέσσερις πράξεις μὲ τοὺς ἀριθμοὺς αὐτοὺς. Σύνθετα προβλήματα μὲ ἀκέραιους καὶ δεκαδικοὺς ἀριθμούς.

6. Έπανάληψη αὐτῶν ποὺ διδάχτηκαν γιὰ τὰ κλάσματα στὴν Γ' τάξη. Ίσοδύναμα κλάσματα. Σειρές ἰσοδύναμων κλασμάτων. Σύγκριση κλασμάτων μὲ τὴν ἀκέραια μονάδα. Όμώνυμα καὶ ἑτερόνυμα κλάσματα.

Έπανάληψη αὐτῶν ποὺ διδάχτηκαν στὴν προηγούμενη τάξη γιὰ τὰ εὐθύγραμμα σχήματα. Ό ρόμβος. Σύγκρισή του μὲ τὸ τετράγωνο. Μέτρηση περιμέτρου καὶ ἐπιφάνειας τετραγώνου καὶ ὀρθογώνιου παραλληλογράμμου. Έμπειρική διάκριση καὶ ἀναγνώριση τῶν γεωμετρικῶν σχημάτων κύβου, ὀρθογώνιου παραλληλεπιπέδου, κυλίνδρου καὶ σφαίρας.

ΤΑΞΗ Ε'

1. Έπανάληψη μὲ κατὰλληλες ἀσκήσεις καὶ προβλήματα στὴν ὅλη τῆς Δ' τάξεως.

2. Έννοια τοῦ μέσου ὅρου. Προβλήματα μέσου ὅρου.

3. Συμμιγεῖς ἀριθμοί. Πρόσθεση καὶ ἀφαίρεση συμμιγῶν ἀριθμῶν. Λύση τῶν ἀπλῶν προβλημάτων μὲ συμμιγεῖς.

4. Σχέσεις μεταξύ κλασμάτων καὶ δεκαδικῶν ἀριθμῶν. Μετατροπὴ δεκαδικῶν σὲ κλάσματα καὶ τὸ ἀντίστροφο.

5. Τὰ κλάσματα : Σχέσεις μεταξύ κλασμάτων καὶ δεκαδικῶν ἀριθμῶν. Ίδιότητες κλασμάτων, συγκρίσεις καὶ μετατροπές τους. Μετατροπὴ δεκαδικῶν σὲ κλάσματα καὶ τὸ ἀντίστροφο. Οἱ τέσσερις πράξεις μὲ κλάσματα.

6. Άνακεφαλαίωση αὐτῶν ποὺ διδάχτηκαν στὴν Δ' τάξη καὶ τὰ ἐπίπεδα σχήματα. Οἱ γωνίες : Εἶδη καὶ μέτρησή τους. Διάκριση ἀπλῶν καὶ πολυγωνικῶν γεωμετρικῶν σχημάτων. Εὗρεση τοῦ ἐμβαδοῦ εὐθύγραμμων σχημάτων. Παρουσίαση καὶ ἀναγνώριση τῶν κυριότερων στερεῶν γεωμετρικῶν σχημάτων. Κατανόηση τῆς έννοιᾶς τοῦ ὅγκου.

ΤΑΞΗ ΣΤ'

1. Έπανάληψη αὐτῶν ποὺ διδάχτηκαν στὴν Ε' τάξη.

2. Τὰ σύνθετα κλάσματα.

3. Άπλή καὶ σύνθετη μέθοδος τῶν τριῶν.

4. Έννοια ποσοστῶν. Λύση προβλημάτων ποσοστῶν.

5. Προβλήματα τόκου : Έννοια τόκου, χρόνου, κεφαλαίου, ἐπιτοκίου. Λύση προβλημάτων τόκου ὧν τῶν περιπτώσεων ἐκτὸς ἀπὸ τὴν περίπτωση τοῦ βοηθητικοῦ κεφαλαίου.

6. Ό κύκλος : Περιγραφή του, εὗρεση τοῦ μήκους περιφέρειας καὶ τοῦ ἐμβαδοῦ του.

7. Τὰ στερεὰ γεωμετρικὰ σώματα (κύβος, πρίσμα, κύλινδρος, πυραμίδα, κώνος, σφαίρα). Περιγραφή. Μέτρηση τοῦ ἐμβαδοῦ τῆς ὀλικῆς ἐπιφάνειας καὶ τοῦ ὄγκου τοῦ κύβου, τοῦ ὀρθογώνιου παραλληλεπιπέδου, τοῦ πρίσματος καὶ τοῦ κυλίνδρου.

8. Γινόμενο πολλῶν παραγόντων, δυνάμεις ἀκεραίων ἀριθμῶν, λόγοι καὶ ἀναλογίες, ἀπλές ἐξισώσεις (α' βαθμοῦ μὲ ἓνα ἄγνωστο), γραφικὲς παραστάσεις, σχέδιο ὑπὸ κλίμακα.

Η' ΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

1. ΣΚΟΠΟΣ

Η ἀγωγή τοῦ Πολίτη ἔχει σκοπὸ νὰ βοηθήσει τὸ μαθητὴ νὰ προσαρμόσει σωστὰ τὴ συμπεριφορὰ του στὴ ζωὴ τῆς κοινότητος, ποὺ ἀνήκει, καὶ νὰ τὸν προετοιμάσει κατὰ τρόπο ἄμεσο, πρακτικὸ καὶ ἰδιαίτερα βιωματικὸ στὴ συνειδητὴ ἀσκηση τῶν δικαιωμάτων καὶ καθηκόντων, ποὺ χαρακτηρίζει τὸν ἐλεύθερο καὶ δημοκρατικὸ πολίτη.

2. ΔΙΔΑΚΤΕΑ ΥΛΗ

Α' καὶ Β' ΤΑΞΕΙΣ

Στὰ πλαίσια τῆς σπουδῆς τοῦ περιβάλλοντος συνειδητοποιοῦν εὐκαιριακὰ οἱ μαθητὲς καὶ διευρύνουν κατὰ τρόπο πρακτικὸ καὶ βιωματικὸ γνώσεις καὶ ἐμπειρίες τους ποὺ ἀναφέρονται :

α) Στὴν οἰκογενειακὴ ζωὴ καὶ στὶς σχέσεις μεταξύ τῶν μελῶν τῆς οἰκογένειας.

β) Στὴ σχολικὴ ζωὴ καὶ στὶς σχέσεις μεταξύ μαθητῶν καὶ δασκάλου.

γ) Στὰ βασικὰ ἔργα καὶ στοὺς ὀργανισμοὺς κοινῆς ὠφέλειας.

δ) Στοὺς θεσμοὺς καὶ στοὺς φορεῖς τῆς κοινοτικῆς ἢ δημοτικῆς κατὰ περίπτωσιν, ὀργανώσεως.

ε) Στὰ βασικὰ καθήκοντα καὶ στὶς υποχρεώσεις τους.

στ) Στὴν ἀπόκτηση καλῶν ἀτομικῶν καὶ κοινωνικῶν συνθημάτων.

ζ) Στὴν ὀρθὴ κυκλοφοριακὴ συμπεριφορὰ κατὰ τὴ μετακίνησή τους ἀπὸ τὸ σχολεῖο στὸ σπίτι καὶ ἀντίστροφα (κυκλοφοριακὴ ἀγωγή).

Γ' καὶ Δ' ΤΑΞΕΙΣ

Συνεχίζεται εὐκαιριακὰ ἡ διεύρυνση καὶ ἡ συστηματοποίηση τῶν ἐμπειριῶν καὶ τῶν γνώσεων τῶν μαθητῶν ποὺ ἀναφέρονται στοὺς ἴδιους τομεῖς, οἱ ὅποιοι προσδιορίζονται γιὰ τίς Α' καὶ Β' τάξεις.

Η ἐργασία γίνεται σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴ διδασκαλία τῶν ἄλλων μαθημάτων καὶ ἰδιαίτερα τῶν φρονηματιστικῶν καὶ μὲ τὴν κατὰλληλὴ συμμετοχὴ τῶν μαθητῶν στὶς ἐορτές καὶ στὶς ἐκδηλώσεις τῆς σχολικῆς, οἰκογενειακῆς, κοινωνικῆς, ἐθνικῆς καὶ θρησκευτικῆς ζωῆς.

Ε' ΤΑΞΗ

α) Εἰσαγωγή : Ό ἄνθρωπος ὡς ἄτομο καὶ ὡς κοινωνικὸ ὂν. Η έννοια τῆς κοινότητος καὶ ἡ διάκρισή της σὲ φυσικὴ καὶ πολιτιστικὴ.

Η ἀγωγή ὡς προσπάθεια ἐντάξεως τοῦ ἀτόμου στὴν κοινότητα. Η συμπεριφορὰ τοῦ ἀτόμου στὴν κοινότητα.

β) Η οἰκογένεια : Ός φυσικὴ κοινότητα καὶ κύτταρο τῆς κοινωνίας. Η καλλιέργεια καὶ ἡ ἀνάπτυξη γνήσιων

ανθρώπων σχέσεων στην οικογένεια. Γονείς-τέκνα, μητέρα-τέκνο, πατέρας-τέκνο, παππούς-γιγαία, αδελφοί, συγγενείς. Έλληνικά οικογενειακά ήθη και έθιμα.

γ) Τò σχολείο : Ός πολιτιστική κοινότητα. Η καλλιέργεια και ή ανάπτυξη τών ανθρώπων σχέσεων στο σχολείο. Δάσκαλος-μαθητής, μαθητής-συμμαθητής, μαθητής-τάξη, παιγνίδι-έργασία, δικαίωμα-καθήκον, σεβασμός-αυτοσεβασμός, οικογένεια-σχολείο.

δ) Η κοινότητα : Τò χωριό, ή πόλη. (Ι)

Οί βασικοί θεσμοί στην κοινότητα : Η εκκλησία, τò σχολείο, ή Διοίκηση (Κτηματολόγιο, Ληξιαρχείο, Μητρώο Αρρένων και Δημοτολόγιο, Αγορανομία και Αγοροφυλακή). Οί επαγγελματικοί συνεταιρισμοί και οί μορφωτικοί σύλλογοι.

Βασικά έργα στην κοινότητα : Η ύδρευση, ό φωτισμός, ή συγκοινωνία, τὰ κέντρα αναπαύσεως, ψυχαγωγίας και ύγιαις.

Η συμπεριφορά τού ατόμου στην κοινότητα : Δικαιώματα και καθήκοντα. Τὰ καθήκοντα άπέναντι στους θεσμούς, τὰ κοινόχρηστα έργα και τò φυσικό περιβάλλον. Ο σεβασμός τών δικαιωμάτων τού άλλου και ό αυτοσεβασμός.

ε) Η κοινωνία : Έννοια τής κοινωνίας, κοινωνική συμπεριφορά. Κοινή γνώμη : έννοια και διαμόρφωσή της. Τύπος, ραδιόφωνο, τηλεόραση, άναγνώσματα, θεάματα.

στ) Κυκλοφορική άγωγή :

(Ι) Για τούς μαθητές τών πόλεων ή διδασκαλία άρχίζει από τή συνοικία, τις πλησιέστερες συνοικίες και τὰ ιδρύματα κοινής ωφέλειας και τὰ κρατικά ιδρύματα πού υπάρχουν σ' αυτές, τὰ αξιόλογα ιδρύματα ιδιωτικού δικαίου και τὰ σπουδαιότερα δημοτικά έργα.

ΤΑΞΗ ΣΤ'

α) Τὰ επαγγέλματα : Έξέταση κατά τρόπο έποπτικό τών επαγγελματιών πού κυριαρχούν στο άμεσο περιβάλλον τού μαθητή, με σκοπό νά γνωρίσει τήν αξία και τή συμβολή τους στην κοινωνική πρόοδο και στην προαγωγή τής εθνικής οικονομίας. Γίνεται ιδιαίτερη έξαρση τής σημασίας τών χειρωνακτικών και τεχνικών επαγγελματιών και τής σημασίας τής έργασίας για τήν εύημερία τού ατόμου και τής κοινωνίας. Τò επαγγελματιών ως μέσο ίκανοποιήσεως ύλικών και πνευματικών άνγκών και ως μέσο ήθικοποιήσεως και κοινωνικοποιήσεως.

β) Τò κράτος : Ός οργανωμένη κοινωνία. Έμβάθυνση και συστηματοποίηση τών έμπειριών και γνώσεων τού μαθητή πού αναφέρονται στη δομή τής κοινοτικής οργανώσεως με προέκταση τή μελέτη, κατά τρόπο έποπτικό, τών θεμελιακών θεσμών και τών όργάνων πού άσκούν τήν κρατική έξουσία. Τò δημοκρατικό κοινοβουλευτικό πολιτεύμα. Ο ολοκληρωτισμός άρνηση τής δημοκρατίας και κίνδυνος για τò Έθνος.

Ειδικότερα : Τò σύνταγμα, ό Ανώτατος άρχοντας, ή νομοθετική, ή εκτελεστική και ή δικαστική έξουσία. Οί βαθμίδες τής Δικαιοσύνης.

Η κυβέρνηση, ή κοινωνική πρόνοια, ή τοπική αυτοδιοίκηση. Καθήκοντα και δικαιώματα τού πολίτη. Τò δικαίωμα και ή ύποχρέωση τής ψήφου. Η φορολογική ύποχρέωση και ή σημασία της για τò κοινωνικό σύνολο.

γ) Τò έθνος : Τò Έλληνικό Έθνος. Θεμελιώδη γνωρίσματα του. Η πατρίδα, τὰ έθνικά σύμβολα. Η ιστορία τού Έλληνικού Έθνους και ή είσφορά του στον πολιτισμό. Οί έθνικοί και οί τοπικοί ευεργέτες. Ο Έλληνισμός τής διασποράς.

δ) Η πατρίδα

ε) Ο λαός

Τὰ καθήκοντα τού Έλληνα άπέναντι στην Πατρίδα και στο Έθνος του.

Παρατήρηση : Δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στις έννοιες λαός και έθνος και κυρίως στις σχέσεις : λαού-κράτους και λαού-έθνους.

στ) Η Εκκλησία : Έμβάθυνση και συστηματοποίηση τών έμπειριών και γνώσεων τού μαθητή, πού αναφέρονται στον ιδιαίτερο και τόσο σημαντικό ρόλο τής Εκκλησίας στην πορεία τού Έθνους μας και στη ζωή τής κοινότητας και τής σύγχρονης κοινωνίας, με σκοπό νά ενισχυθεί ή θρησκευτική πίστη και νά υποκινηθεί ό μαθητής σέ άνάλογη συμπεριφορά και δράση και σέ συνειδητό σεβασμό προς τήν Εκκλησία και τούς λειτουργούς της. Η έννοια τής καθολικότητας τού χριστιανισμού.

3. Διεθνείς σχέσεις : NATO, EOK, ΕΕΣ, ΟΗΕ, (εύκαιριακή ενημέρωση κατά τήν αντίστοιχη επέτειο).

η) Ο Έλληνας ως πολίτης τής Ένωμένης Εύρώπης.

θ) Κυκλοφορική άγωγή.

3. ΓΕΝΙΚΑ

Στις μικρές και μεσαίες τάξεις τού Δημοτικού Σχολείου ή έπεξεργασία θεμάτων τής Άγωγής τού Πολίτη γίνεται εύκαιριακά. Στις ανώτερες τάξεις ή διδασκαλία τών σχετικών θεμάτων γίνεται συστηματικά.

Θ' ΤΕΧΝΙΚΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ (ΙΧΝΟΓΡΑΦΙΑ - ΧΕΙΡΟΤΕΧΝΙΑ)

1. ΣΚΟΠΟΣ

Ο γενικός σκοπός τής διδασκαλίας τών χειροτεχνικών μαθημάτων είναι ή έλεύθερη έκφραση τού παιδιού, ή ανάπτυξη τής ικανότητάς του για έξωτερικευση και άπεικόνιση τού ψυχικού του κόσμου, ή σταδιακή αξιοποίησή του με τις όρθότερες ίχνογραφικές και χειροτεχνικές δραστηριότητες και ή άπόκτηση αντίστοιχων πρακτικών γνώσεων και δεξιοτήτων, οί όποίες είναι άπαραίτητες για τή ζωή και τόν επαγγελματικό του βίο.

Ειδικότερες πρακτικές και είδολογικές επιδιώξεις.

α) Η έξυπνότητα τής ζωής τού ανθρώπου με τή διαμόρφωση συνειδήσεως για τήν αξία τών αντικειμένων πού είναι φτιαγμένα από τò ανθρώπινο χέρι (όργανο, σκεύη βιοτεχνικά προϊόντα κτλ.).

β) Η άπόκτηση ικανοτήτων χρήσιμων στην άσκηση πολλών τεχνικών επαγγελματιών. Με τὰ τεχνικά μαθήματα τò χέρι τού μαθητή άποκτά βαθμίδων μεγαλύτερη ασφάλεια και λεπτότητα, όξύνεται ή παρατηρητικότητα του και διεγείρεται τò διαφέρον του για τις μορφές, τις αναλογίες και τὰ χρώματα.

γ) Η βαθύτερη μορφωτική επίδραση πού άσκειται με τὰ μαθήματα αυτά στο μαθητή, γιατί θέτουν σέ κίνηση μεγάλο άριθμό ψυχικών λειτουργιών (παρατηρητικότητα, μνήμη, φαντασία, κρίση, συναισθήματα, όρμη για έκφραση, βούληση).

Έτσι, έκτός από τ' άλλα, μάς δίνουν και σοβαρές ένδείξεις για τήν ιδιορρυθμία τής λογικής του σκέψεως και όλόκληρης, τής προσωπικότητάς του. Με τήν έννοια αυτή, τὰ τεχνικά και ιδιαίτερα ή ίχνογραφία θεωρούνται σήμερα ως μέσα διαγνώσεως τού βαθμού τής νοημοσύνης και θεραπείας τών συναισθηματικών διαταραχών τού παιδιού.

δ) Η ένίσχυση τού καλαισθητικού συναισθήματος τού παιδιού. Όταν τò παιδί ίχνογραφεί ή κατασκευάζει ένα αντικείμενο, προσπαθεί νά άποδώσει μορφές ώραιότερες, σχήματα άρμονικότερα και συνδυασμούς χρωμάτων περισσότερο εύχάριστους στην όραση.

2. ΔΙΔΑΚΤΕΑ ΥΛΗ

Α. ΙΧΝΟΓΡΑΦΙΑ

Α' και Β' ΤΑΞΕΙΣ

Δέν ύπάρχει τακτή ώρα μαθήματος. Οί μικροί μαθητές είναι έλεύθεροι νά ίχνογραφούν, έτι και όπως αυτοί θέλουν, εύκαιριακά και στο τέλος κάθε μαθήματος. Τὰ θέματα τους γενικά βγαίνουν από τήν ύλη κάθε μαθήματος, από τò σχολικό και τò φυσικό περιβάλλον και από τὰ διάφορα περιστατικά τής σχολικής ζωής. Τὰ θέματα μνήμης παίρνονται από τις πραγματικές ή φανταστικές έμπειρίες τών μαθητών (μυθολο-

γία, παραμύθια κλπ.). Κατά τὸ Β' ἐξάμηνο τῆς Β' τάξεως, διδάσκεται ἡ «ἀπὸ μνήμης» ἱχνογράφηση, γιὰ νὰ μπορέσει ὁ μαθητὴς νὰ ἐξοικειωθεῖ σταδιακὰ μὲ τὴν «ἐκ τοῦ φυσικοῦ» ἱχνογράφηση. Τὸ παιδί ἀσκειῖται εὐκαιριακὰ στὴν ἱχνογράφηση ἀντικειμένων «ἀπὸ μνήμης», ἀφοῦ πρῶτα τὰ δεῖ καὶ τὰ περιεργαστεῖ.

Γ' ΤΑΞΗ

Τὸ μάθημα τῆς ἱχνογραφίας γίνεται ἀνεξάρτητο μὲ ὁρισμένες ὥρες διδασκαλίας στὸ πρόγραμμα.

Στὸ Α' ἐξάμηνο συνεχίζεται ἡ «ἀπὸ μνήμης» ἱχνογράφηση, ποὺ ἔχει σκοπὸ νὰ προετοιμάσει τὰ παιδιά γιὰ τὴν ἀπεικόνιση τῶν ἀντικειμένων χωρὶς σκιά καὶ βάθος.

Κατὰ τὸ Β' ἐξάμηνο ἀρχίζει ἡ «ἐκ τοῦ φυσικοῦ» ἱχνογράφηση μὲ ἀπλὰ ἀντικείμενα : φύλλα, καρπούς, φρούτα, ἄνθη μὲ εὐκολο σχῆμα.

Περιοδικὰ ἡ ὕλη ἐμπλουτίζεται μὲ θέματα ἐλεύθερης ἱχνογραφήσεως «ἀπὸ μνήμης». Τὰ θέματα αὐτὰ ἀντλοῦνται ἀπὸ τὸ ἄμεσο περιβάλλον καὶ ἀπὸ τὴν ὕλη τῶν ἄλλων μαθημάτων. Ἡ χρῆση τῶν χρωμάτων εἶναι ἀπαραίτητη.

Δ' ΤΑΞΗ

Συνεχίζεται ἡ «ἐκ τοῦ φυσικοῦ» ἱχνογράφηση συνθετῶν ἀντικειμένων ἀπὸ τὸ φυσικὸ περιβάλλον τοῦ παιδιοῦ καὶ ἀπὸ τὴ διδασκαλία τῶν ἄλλων μαθημάτων, χωρὶς σκιά : π.χ. φύλλα, μικροὶ κλάδοι ἐλιάς, δάφνης, κεράσια μὲ φύλλα, ἀχλάδια, λεμόνια, ρόδια, πορτοκάλια, μαργαρίτες, παπαροῦνες, μενεζέδες, ἀνεμώνες, πεταλοῦδες, ψάρια, σαλιγκάρια, πουλιά, οἰκιακὰ σκεύη, ὀμπρέλλες, μαθητικοὶ σάκοι, μολύβια, κασετίνες κλπ.

Περιοδικὰ διδάσκεται καὶ ἡ ἐλεύθερη ἱχνογράφηση μὲ θέματα ἀπὸ τὴν καθημερινὴ ζωὴ, ἀπὸ τοὺς μύθους, τὶς παραδόσεις καὶ ἀπὸ τὴ διδασκαλία ἄλλων μαθημάτων π.χ. οἱ ἐποχές τοῦ ἔτους, ἡ σπορά, τὸ ὄργωμα, ὁ θερισμός, ὁ τρύγος, οἱ διάφορες ἀγροτικὲς ἀσχολίες, ὁ κυνηγὸς ὁ ψαράς κτλ. Ἐγχρωμὴ διακοσμητικὴ ἀπὸ ἀπλὰ σχέδια ἔργων λαϊκῆς καὶ ἀρχαίας τέχνης.

Ε' ΤΑΞΗ

Ἡ ἱχνογράφηση «ἐκ τοῦ φυσικοῦ» συνεχίζεται μὲ θέματα ἀπὸ τὸ φυσικὸ περιβάλλον, φυσικὸ καὶ ζωικὸ κόσμο, προοδευτικὰ ἀπὸ τὰ ἀπλούστερα στὰ συνθετότερα. Τὸ μάθημα στὴν τάξη αὕτῃ γίνεται μεθοδικότερα μὲ παρατήρηση, σύγκριση καὶ εὕρεση τῶν ἀναλογιῶν τοῦ ἀντικειμένου ποὺ πρόκειται νὰ ἱχνογραφῇ οἱ μαθητές.

Στοιχεῖα προοπτικῆς : Στὴν ἀρχὴ χρησιμοποιοῦνται ἀντικείμενα καὶ γεωμετρικὰ θέματα ποὺ παρουσιάζουν προοπτικὴς γραμμές : π.χ. ὁ κύβος, τὸ παραλληλεπίπεδο, οἱ πυραμίδες, διάφορα κουτιά. Ἀργότερα ὁ κύλινδρος καὶ τὰ ἐπιτραπέζια σκεύη (ποτήρια κλπ.). Τοποθέτηση τῶν σκιῶς.

ἱχνογράφηση «ἐκ τοῦ φυσικοῦ» στὸ ὑπαιθρο, στὸν κήπο ἢ στὴν αὐλὴ τοῦ σχολείου, ὅπου οἱ περιστάσεις τὸ ἐπιτρέπουν. Ἐλεύθερη ἱχνογράφηση μὲ χρησιμοποίησιν κάθε τύπου χρωμάτων. Ὁδηγίες ἀναμειξέως χρωμάτων. Στὰ ἐγχρωμα σχέδια ἀπεικονίζονται σκηνὲς ἀπὸ τὴν καθημερινὴ ζωὴ καὶ ἀπὸ τὸ βασίλειο τῶν ζώων καὶ τῶν φυτῶν.

ἱχνογράφηση ἀπὸ μνήμης.

Διακοσμητικὴ μὲ ἐγχρωμα γεωμετρικὰ καὶ σύγχρονα λαϊκὰ σχέδια καὶ σχέδια ἀπὸ τὸ φυσικὸ καὶ ζωικὸ κόσμο.

Ἀπλὰ σκαριφήματα ζώων καὶ ἀνθρώπων (σκιτσογραφία).

ΣΤ' ΤΑΞΗ

ἱχνογράφηση «ἐκ τοῦ φυσικοῦ», μὲ φωτοσκιάσεις καὶ ὁρθὲς ἀναλογίες γεωμετρικῶν καὶ στερεῶν σωμάτων, οἰκοδομημάτων, καρπῶν, φρούτων, σκευῶν καὶ λοιπῶν ἀντικειμένων, καθὼς καὶ ἀπλῶν τοπίων. Ἐφαρμογὴ τῶν στοιχείων τῆς προοπτικῆς καὶ μελέτῃ τῆς ἀναμειξέως χρωμάτων,

τῶν χρωματικῶν τόνων, τῶν ἀποχρώσεων, τῶν χρωματικῶν ἀρμονιῶν κλπ.

ἱχνογράφηση μὲ θέματα «ἀπὸ μνήμης» καὶ φαντασίας ἢ μὲ θέματα ἀπὸ τὴ διδασκαλία τῶν ἄλλων μαθημάτων καὶ σκηνῶν ἀπὸ τὴν καθημερινὴ ζωὴ.

Διακοσμητικὴ μὲ ἐγχρωμα γεωμετρικὰ σχήματα (καὶ παραστάσεις σχετικὲς μὲ τὴν πολιτιστικὴ παράδοση κάθε τόπου).

Ἀσκήση τῶν μαθητῶν στὴν ἀπόδοση σκαριφημάτων ἀνθρώπων καὶ ζώων σὲ στάση ἢ κίνηση.

Β' ΧΕΙΡΟΤΕΧΝΙΑ

Α' καὶ Β' ΤΑΞΕΙΣ

Δὲν ὑπάρχει τακτὴ ὥρα μαθήματος. Τὸ παιδί ἀσχολεῖται μὲ ἐλεύθερες χειροτεχνικὲς ἐργασίες, εὐκαιριακῆς μορφῆς, ποὺ ἔχουν σχέση μὲ :

α) Παιγνίδια στὸ ὑπαιθρο, στὴν αὐλὴ ἢ στὸν κήπο τοῦ σχολείου.

Ἰλικά : ἄμμος, πηλός, χαλίκια, τοῦβλα, ξυλάκια, πέτρες, ὄστρακα κτλ.

Τὰ παιγνίδια αὐτὰ λέγονται ἐργασίες ἐδάφους καὶ ἔχουν μᾶλλον διακοσμητικὸ χαρακτῆρα καὶ λιγότερο μορφὴ κατασκευῶν.

β) Παιγνίδια στὴν τάξη : Ἐργασίες μὲ κατάλληλο καὶ φθινότερο ὕλικό : φρούτα, ξηροὶ καρποί, ὀσπρία, χαρτιά, χαρτόνια, σπάγγοι, μαλλί, ξυλάκια, χάντρες, κουμπιὰ, κουβαρίστρες, πανιά, μπαμπάκι κτλ. Οἱ ἐργασίες αὐτὲς μοιάζουν μὲ διακοσμήσεις, ἀλλὰ ἔχουν ταυτόχρονα καὶ τὸ χαρακτηριστὴ τῆς κατασκευῆς. Τὰ ἀγόρια κολλοῦν στὰ χαρτόνια κουμπιὰ, ὑφάσματα, σπάγγους κτλ. καὶ παρασταίνουν μορφὲς ζώων καὶ ἀνθρώπων. Τὰ κορίτσια μὲ τὶς κουβαρίστρες, τὰ φρούτα, τὰ πανιά, τὸ μαλλὶ καὶ τὸ μπαμπάκι θὰ φτιάξουν ὁμοιώματα γυναικῶν (κοῦκλες) ποὺ θὰ τὶς στολίσουν μὲ χάντρες κτλ.

γ) Χαρτοτεχνία : Χαρτοδιπλωτικὴ, χαρτοκοπτικὴ, χαρτοκολλητικὴ :

Ἐπάνω σὲ χρωματιστὲς κόλλες γλασσὲ τὰ παιδιά κόβουν διάφορα σχήματα (τρίγωνα, τετράγωνα, φρούτα, πεταλοῦδες, λουλοῦδια κτλ.), τὰ ὁποῖα κολλοῦν μὲ γόμα στὴν ἐπιφάνεια ἐνὸς λευκοῦ χαρτονιοῦ.

Χαρτοκεντητικὴ :

Σχεδιάζουν φρούτα ἢ ἀπλὰ ζῶα στὸ χαρτόνι. Τρυποῦν μὲ βελόνα κατὰ διαστήματα τὸ περίγραμμα τοῦ σχεδίου καὶ ἔπειτα τὸ κεντοῦν μὲ χρωματιστὴ κλωστή.

Ἐργασίες μὲ χρυσόχαρτα : Ἐργασίες μὲ χρυσόχαρτα διάφορων χρωμάτων (ποτηράκια, ἀλατιέρες, μαχαιροπήρουνες, κατασκολάκια, πουλιά κτλ.).

δ) Πλαστικὴ : Ἰλικά : πηλός ἢ πλαστελίνη. Κατασκευὲς διάφορες. Κατασκευάζουν κρῖκους, χάντρες, σταφύλια, κεράσια, μικρὰ ζῶα, ἀνθρωπάκια, γεφυράκια καὶ ἄλλα.

Γ' ΤΑΞΗ

α) Χαρτοτεχνία : Χαρτοκοπτικὴ, χαρτοκολλητικὴ

Κατασκευὲς καλυμμάτων βιβλίων, χαρτοφυλάκων, δίσκων κτλ. Χαρτοπλεκτικὴ ἢ χαρτοῦφαντικὴ : κατασκευὲς μὲ ἐγχρωμες λωρίδες ἀπὸ στιλπνὸ ἐγχρωμο χαρτί (γλασσὲ) διακοσμητικῶν ἀπλῶν σχεδίων.

Χαρτομωσαϊκό : Μὲ μικρὰ κομμάτια χρωματιστῶν χαρτιῶν (χαρτοφιδίων), ποὺ ἐπικολλοῦνται σὲ λευκὸ χαρτόνι, σχηματίζουν διάφορα διακοσμητικὰ σχέδια, ἐλεύθερης ἐπιλογῆς.

β) Πλαστικὴ : Κατασκευὲς μὲ πηλὸ ἢ πλαστελίνη οἰκικῶν σκευῶν, καρπῶν καὶ φρούτων, μικρῶν ζώων, ἀνθρώπων κτλ. μὲ διακοσμήσεις.

Δ' ΤΑΞΗ

α) Χαρτοτεχνία : Χαρτοζωγραφικὴ, χαρτοκολλητικὴ, χαρτομωσαϊκό, κατασκευὲς χαρτοθηκῶν, πλαισίων φωτογραφιῶν, χαρτονιῶν κτλ.

Χαρτοπλεκτικὴ : Ἐγχρωμα περισσότερα σχέδια.

β) Κατασκευές από βιομηχανικά υλικά (άφρολέξ, φελιζόλ, πολυστερίνη) ζώων, αντικειμένων, σκευών κτλ.

γ) Χαρτοτεχνία : Καλαθοπλεκτική, κανιστροπλεκτική. Συνδυασμός χαρτιού και χαρτονιού (κάνιστρα, καλαθάκια, φαναράκια).

δ) Πλαστική : Κατασκευές με πηλό και πλαστελίνη με θέματα από το ζωικό και φυτικό κόσμο. Επίσης κατασκευές οικοδομημάτων και σκευών.

Ε' ΤΑΞΗ

α) Χαρτοτεχνία : Κατασκευές γεωμετρικών σωμάτων, πολυγωνικών, δίσκων, κουτιών, οικοδομημάτων κτλ.

Χαρτοπλεκτική : Έγχρωμα σχέδια συνθετότερα.

Χαρτοζωγραφική : Θέμα από το περιβάλλον.

β) Χαρτοτεχνία : Χαρτούφαντική, χαρτοπλεκτική, καλαθοπλεκτική.

γ) Ξυλοτεχνία : Ξυλοκοπτική με σύστημα «Σέγας», έταξερ, φρουτιέρες, κορνίζες φωτογραφιών κτλ.

Ξυλογλυπτική : Διακοσμητικές χαράξεις επάνω σε λεϊές ξύλινες επιφάνειες.

δ) Συρματοτεχνία : Καλαθοπλεκτική.

ε) Γυψοτεχνία : Κατασκευή απλών εκμαγείων. Χάραξη διακοσμητικών σχεδίων.

στ) Πλαστική : Θέματα συνθετότερα από το περιβάλλον και από το ζωικό και φυτικό κόσμο.

ΣΤ' ΤΑΞΗ

α) Χαρτοτεχνία : Κατασκευές κουτιών και οικοδομημάτων.

β) Ξυλοτεχνία : Ξυλοκοπτική (Σέγας), ξυλογλυπτική ή (ξυλοσκαλιστική).

γ) Χαρτοτεχνία : Καλαθοπλεκτική, τσαντοπλεκτική, κατασκευές ελαφρών παπουτσιών (παντόφλες) και ζωνών.

δ) Ψηφιδογραφία : Κατασκευή διακοσμητικών σχεδίων με ψηφίδες έμπορίου, όσπρια, ζυμαρικά ή χαρτοψηφίδες.

ε) Διάφορες συνθετότερες κατασκευές από βιομηχανικό υλικό.

στ) Μεταλλοτεχνία : Ανάγλυφες διακοσμήσεις ή παραστάσεις με φύλλα χαλκού.

ζ) Πλαστική : Ελεύθερες συνθέσεις, ανάγλυφοι χάρτες, κατασκευή κεφαλιών (κουζλες) από χαρτοπολλά κτλ.

Β. ΓΕΝΙΚΑ

Η ύλη έχει προέλευση βιοματική και άντλείται από τη ζωή της τάξεως, του σχολείου, από τα παραμύθια, από τις εκδρομές κτλ.

2. Στις δύο πρώτες τάξεις ισχύουν γενικά όσα αναφέρονται και για τα ιχνογραφήματα. Η χειροτεχνική απασχόληση είναι απόλυτα ελεύθερη με τον όρο ότι το παιδί θα γνωρίζει από πριν τί θέλει να κατασκευάσει. Σε κάθε περίπτωση δίνουμε στα παιδιά υλικά εύχρηστα και εύπλαστα.

3. Στις μέσες και ανώτερες τάξεις, αφού όριστεί αντικείμενο και δοθούν στους μαθητές τα κατάλληλα υλικά, ο δάσκαλος εποπτεύει την εκτέλεση και δίνει γενικές οδηγίες. Όσοτόσο αποφεύγει κάθε επέμβαση ή βοήθεια, που θα μπορούσε να αλλάξει τον παιδικό χαρακτήρα του χειροτεχνήματος.

4. Όσοτερά από την εκτέλεση του χειροτεχνικού έργου με κατάλληλη συζήτηση, εξαίρονται τα επιτυχή σημεία βρίσκονται τα κυριότερα λάθη, που έχουν σχέση με την ορθότητα της κατασκευής και με την τήρηση των αναλογιών, και γίνονται πρακτικές υποδείξεις για την αποφυγή σφαλμάτων. Οι άστοχες επικρίσεις και έδω, όπως και σε κάθε άλλη περίπτωση, πρέπει να αποφεύγονται.

Γ. ΜΟΥΣΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

1. ΣΚΟΠΟΣ

Σκοπός της διδασκαλίας της Μουσικής στο Δημοτικό Σχολείο είναι η αφύπνιση και η ανάπτυξη της έμφυτης ροπής του παιδιού για τη μελωδία και το ρυθμό, ή ψυχαγωγία, ή ένισχυση του καλαισθητικού συναισθήματος, ή εξέυγενισμός

του ψυχικού του κόσμου, ή ανάπτυξη του ενδιαφέροντος για τη μουσική παράδοση της χώρας του και ή καλλιέργεια της ευαισθησίας του για τη σοβαρή μουσική, που αποτελεί σημαντικό στοιχείο του πολιτισμού μας.

2. ΔΙΔΑΚΤΕΑ ΥΛΗ

ΤΑΞΗ Α'

Πριν αρχίσει ή συστηματική μουσική άγωγή τα παιδιά εξασκούνται στη διάκριση μαγνητοφωνημένων φυσικών ήχων ή θορύβων π.χ. της βροχής, του τραίνου, του άέρα, του αυτοκινήτου, των διάφορων φωνών, των ζώων κτλ. Ζητούμε όχι μονάχα να ξεχωρίζουν την προέλευση των ήχων, αλλά και να τους μιμούνται συνοδεύοντάς τους με άνόλογες κινήσεις.

Γενικά

Τα τραγούδια που προορίζονται για την Α' τάξη είναι απλά, με μικρή φωνητική έκταση το πολύ 4 - 5 φθόγγων), χαρούμενα και συνοδεύονται με μιμητικές κινήσεις σχετικές με το περιεχόμενό τους. Είναι σχετικά με τη διδακτική ένότητα που απασχολεί το παιδί και έρχονται σαν ψυχαγωγικό επίστεγασμα της διδασκαλίας.

Όλη κατάλληλη για έκλογή :

Α' Προσευχές

1. Φύλαγε Θεέ μου - Α. Άργυροπούλου
2. Επρόβαλ' ή αγούλα - Σ. Καψάσκη

Β. Οικογένεια - σπίτι - σχολείο.

3. Μανούλα - Γερμανική μελωδία
4. Ο παππούς - Π. Τραϊανού
5. Η γιαγιά - Α. Λάμπρου
6. Γλυκό μου σπιτάκι - Τζών Πέινε
7. Σάν τα χελιδόνια - Π. Κωτσοπούλου

Γ' Φθινόπωρο.

8. Ήρθε το φθινόπωρο - Α. Καψάσκη - Λάμπρου
9. Ο γεωργός πάει στον άγρο - Γαλλική μελωδία

Δ' Σημαία - 28η Οκτωβρίου.

10. Η Σημαία - Α. Καψάσκη - Λάμπρου
11. Το όχι το άθάνατο
12. Η Ελλάδα ποτέ δέν πεθαίνει (μόνο το ρεφραίν)

Ε' Χειμώνας.

13. Ήρθε ο Χειμώνας - Π. Τραϊανού
14. Σπουργιτάκι - Χ.Χ.Χ.
15. Τζάκι - Α. Καψάσκη

ΣΤ' Χριστούγεννα - Πρωτοχρονιά.

16. Κάλαντα Χριστουγέννων
17. Ελάτε παιδάκια - Γερμανική μελωδία
18. Σάν τη νύφη στολισμένο - Α. Άργυροπούλου
19. Μην ξερετε γιατί - Μ. Βάρβογλη
20. Κάλαντα Πρωτοχρονιάς
21. Άγιος Βασίλης - Γερμανική μελωδία

Ζ' Καρναβάλι.

22. Καλώς το καρναβάλι - Χ.Χ.Χ.

Η' 25η Μαρτίου.

23. Ελλάδα - Δημοτικό
24. Κλεφτόπουλο - Δημοτικό
25. Έθνικός Ύμνος

Θ'. Άνοιξη - Πάσχα.

26. Άνοιξη - Γερμανική μελωδία
27. Χελιδόνι - Α. Καψάσκη - Λάμπρου
28. Πασχαλιά - Α. Κατακουζηνού

Ι. Καλοκαίρι.

29. Γλυκό καλοκαίρι - Σ. Καψάσκη

ΙΑ'. Ζωα της αλύης.

30. Η γάτα μας - Χ.Χ.Χ.
31. Ήταν ένας γάιδαρος - Χ.Χ.Χ.
32. Η καλή μας άγελάδα - Α. Άργυροπούλου

ΙΒ'. Ζῶα τοῦ δάσους.

33. Ὁ λύκος - Σ. Καψάσκη
34. Ἡ ἀλεπού - Α. Καψάσκη - Λάμπρου κτλ.

ΙΓ'. Ἑλληνικοὶ χοροί.

35. Βγαίν' ἡ βαρκούλα
36. Κάτω στὸ γιὰλὸ
37. Γερακίνα

ΙΔ'. Ρυθμικοὶ χοροί.

38. Πόλκα μπεμπέ
39. Στὸ χορὸ τὸν πηδηχτό
40. Ἀχ νὰ χορέψω καλὰ δὲν μπορῶ
41. Χαρῶπὰ τὰ δὺό μου χέρια τὰ κτυπῶ
42. Τὸ ναυτάκι τοῦ Αἰγαίου κτλ.

Ι'. Παιδικὴ ὀρχήστρα κρουστῶν ὀργάνων.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ τραγούδια ὁ δάσκαλος μπορεῖ νὰ ὀργανώσει μιὰ μικρὴ ὀρχήστρα κρουστῶν ὀργάνων ἀπὸ ντέφια, μικρὰ τύμπανα, κουδουνάκια, κουδουνίστρες, τρίγωνα, ξυλάκια κτλ.

ΤΑΞΗ Β'

Α' Προσευχές.

1. Πάνω στὰ αἰθέρια - Κ. Παπαδημητρίου
2. Μὲ τὰ μικρὰ πουλάκια - Α. Καψάσκη

Β' Οἰκογένεια - σπίτι - σχολεῖα.

3. Μάνα - Α. Ἀρβανιτάκη
4. Ἡ γιὰγὰ μας ἡ καλὴ - Δημοτικὸ
5. Τὸ πατρικὸ σπίτι - Α. Ἀργυροπούλου
6. Τὸ μικρὸ σχολεῖο - Σ. Καψάσκη

Γ' Φθινόπωρο.

7. Βρέχει, βρέχει ὁ οὐρανὸς - Π. Κωτσοπούλου
8. Ὁ κύκλος τοῦ φωμοῦ - Σ. Καψάσκη
9. Τὰ Χρυσάνθεμα - Α. Καψάσκη - Λάμπρου
10. Ἑλιά - Γαλλικὴ μελωδία

Δ' Σημαία - 28 Ὀκτωβρίου.

11. Μέσα μας βαθιά - Α. Ἀργυροπούλου
12. Ποιὰ εἶν' ἐκεῖνη ἡ χώρα - Φρέλιχ
13. Μεγάλῃ Ἑλλάδα - Χ.Χ.Χ.

Ε' Χειμῶνας.

14. Ὁ Χειμῶνας - Γερμανικὴ μελωδία
15. Χιόνι - Σ. Καψάσκη
16. Ἀμυγδαλιὰ - Α. Καψάσκη - Λάμπρου

ΣΤ' Χριστούγεννα - Πρωτοχρονιά.

17. Κάλαντα Χριστουγέννων
18. Κάλαντα Μακεδονίας
19. Χριστούγεννα - Γερμανικὴ μελωδία
20. Στὴ γωνιά μας κόκκινο - Α. Ἀργυροπούλου
21. Ἐλατο - Γερμανικὴ μελωδία
22. Πάει ὁ παλιὸς ὁ χρόνος - Λεβέντη

Ζ' Καρναβάλι.

23. Ἀποκριές - Π. Τραϊανοῦ
24. Βαλσάκι - Γερμανικὴ μελωδία

Η' 25ῃ Μαρτίου.

25. Ἐθνικὸς Ὕμνος
26. Ὁ πατρίδα μου Ἑλλάδα - Ν. Νταρῆ
27. Στὰ τρίκορφα - Δημοτικὸ
28. Λεβεντιά

Θ' Ἀνοιξή - Πάσχα.

29. Ἀνοιξή - Γερμανικὴ μελωδία
30. Παπαρούνα - Π. Κωτσοπούλου
31. Μαργαρίτα μου μικρὴ - Χ.Χ.Χ.
32. Τριανταφυλλάκια - Χ.Χ.Χ.
33. Πασχαλιά - Α. Κατακουζηνοῦ

Ι' Καλοκαίρι.

34. Γλυκὸ καλοκαίρι - Σ. Καψάσκη

ΙΔ' Ἐπαγγέλματα.

35. Ὁ Φούρναρης - Γαλλικὴ μελωδία
36. Ὁ μανάβης - Ἀμερικαν. μελωδία
37. Ὁ ταχυδρόμος - Χ.Χ.Χ.
38. Τὸ τραῖνο - Χ.Χ.Χ.
39. Τὸ καραβάκι - Ι. Νούσια
40. Τὸ λεωφορεῖο - Γερμανικὴ μελωδία
41. Τὸ ἀεροπλάνο - Α. Καψάσκη - Λάμπρου

ΙΒ' Ζῶα.

42. Ὅμορφέ μου κόκορα - Ι. Νούσια
43. Γάϊδαρος τραγουδιστής - Σ. Καψάσκη
44. Ἡ χελώνα - Χ.Χ.Χ.
45. Ὁ λύκος - Π. Τραϊανοῦ

ΙΓ' Ἑλληνικοὶ χοροί.

46. Βαγγελιώ
47. Λεϊμονάκι
48. Ἡ Γερακίνα

ΙΔ' Ρυθμικοὶ χοροί.

49. Μεξικάνικος χορὸς
50. Μπαλέτο μὲ τρα λαλὰ
51. Ἡ νεράιδα
52. Τὰ λουλούδια

ΤΑΞΗ Γ'

Α' Προσευχές.

1. Σὺ ποὺ κόσμους κυβερνᾷς
2. Ὡ Πανάρχαντε - Θ. Σακελλαρίδη

Β' Φθινόπωρο.

3. Φθινόπωρο - Σ. Καψάσκη
4. Ὁ Ζευγολάτης - Π. Κωτσοπούλου

Γ' Σημαία - 28 Ὀκτωβρίου

5. Πάντα κι ἔπου σ' ἀντικρύζω
6. Τῆς Δάφνης τὰ κλωνάρια - Σ. Καψάσκη

Δ' Χειμῶνας.

7. Ἐξω δεῖτε χιονίζει - Γερμαν. μελωδία
8. Τὸ παγωμένο πουλάκι - Σ. Καψάσκη
9. Ἡ μυγδαλιὰ - Π. Κωτσοπούλου

Ε' Χριστούγεννα - Πρωτοχρονιά.

10. Κάλαντα λαϊκὰ ἀπὸ διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδας.
11. Χριστέ μου τῇ γιορτῇ σου - Γαλ. μελωδία
12. Ἦρθαν τὰ Χριστούγεννα
13. Τρίγωνα - Κάλαντα - Πιεποντ.
14. Χριστούγεννα σιμῶνουν - Α. Ἀργυροπούλου
15. Πάει ὁ παλιὸς ὁ χρόνος - Λεβέντη

ΣΤ' Τρεῖς Ἱεράρχες.

16. Φωστῆρες τρεῖς - Χ.Χ.Χ.
17. Γαῖτανάκι - Ι. Νούσια
18. Καρναβάλι - Σ. Καψάσκη

Ζ' 25ῃ Μαρτίου.

19. Ὅλη ἡ δόξα, ὅλη ἡ χάρις - Α. Ἀργυροπούλου
20. Διπλὴ γιορτὴ - Σ. Καψάσκη
21. Εὐπνα, ραγιά - Δημοτικὸ
22. Ναυτάκια - Θ. Σακελλαρίδη
23. Κλέφτικη ζωὴ - Δημοτικὸ
24. Ἐμπρὸς λεβέντες - Π. Κωτσοπούλου

Η' Ἀνοιξή - Πάσχα

25. Τὰ χιόνια λιώνουν στὰ βουνά - Χ.Χ.Χ.
26. Πρωτομυχιά - Γ. Χωραφᾶ
27. Ἦρθ' ἡ Πασχαλιά - Σ. Καψάσκη

Θ' Καλοκαίρι.

28. Ἦρθες, ἦρθες καλοκαίρι - Χ.Χ.Χ.
29. Θάλασσα - Δημοτικὸ

Ι' Διάφορα.

30. Τὸ πατρικὸ σπίτι - Α. Ἀργυροπούλου
31. Χάραμα - Ι. Παναγιωτοπούλου
32. Πεῦκος - Αχμπελέτ
33. Χωριό μου ὁμορφο - Χ.Χ.Χ.

ΙΑ' Ἑλληνικοὶ Χοροί.

34. Παρασκευοῦλα
35. Καπουτζηδιανός
36. Κοστιλάτα
37. Πέρα στοὺς πέρα κάμπους

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ :

Στὴν τάξη αὐτὴ οἱ μαθητὲς μποροῦν νὰ διδασκτοῦν ἀπλῶς τὰ ὀνόματα τῶν φθόγγων τῆς μουσικῆς με ἀνιούσα καὶ κατιούσα κλίμακα.

ΤΑΞΗ Δ'.

α) Τραγοῦδια καὶ χοροί :

Α' Προσευχές.

1. Δόξα στὸ ὄνομά Του - Σοῦμπερτ
2. Σήμαντρα - Μότσαρτ
3. Μέρα καὶ νύχτα με φυλὰς

Β' Φθινόπωρο.

4. Τὰ χελιδόνια - Α. Καψάσκη - Λάμπρου
5. Χρυσάνθεμα - Θ. Σακελλαρίδης

Γ' Σημαία - 28ῃ Ὀκτωβρίου.

6. Σημαία - Π. Κωτσοπούλου
7. Διπλὸς σκοπὸς - Χ.Χ.Χ.
8. Πίνδος - Π. Κωτσοπούλου
9. Ἡ Ἑλλάδα ποτὲ δὲν πεθαίνει

Δ' Χριστούγεννα - Πρωτοχρονιά.

10. Λαϊκὰ κάλαντα ἀπὸ διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδας.
11. Χριστούγεννα - Ι. Νούσια
12. Οἱ καμπάνες - Σπ. Καψάσκη
13. Τὰ σύμπαντα γιορτάζουν - Α. Παναγιωτοπούλου
14. Ἑλᾶτα - Γερμαν. μελωδία

Ε' Τρεῖς Ἱεράρχες.

15. Φωστῆρες τρεῖς - Χ.Χ.Χ.

ΣΤ' Καρναβάλι.

16. Ἀποκριὰ - Ξ. Ἀστεριάδης

Ζ' 25ῃ Μαρτίου.

17. Ἐθνικὸς Ὕμνος
18. Ἐμπρὸς λεβέντες - Π. Κωτσοπούλου
19. 25ῃ Μαρτίου - Α. Ἀργυροπούλου
20. Τὸ φλάμπουρο - Ι. Σακελλαρίδης
21. Ζῆδρος - Δημοτικὸ
22. Δὸς μου, μανούλα, μὴν εὐχὴ - Δημοτικὸ

Η' Ἀνοιξή - Πάσχα.

23. Μπαῖτε λεβέντες στὸ χορὸ - Ν. Λάβδα
24. Χριστὸς Ἀνέστη

Θ' Διάφορα

25. Νάνι - νάνι - Σοῦμπερτ
26. Στὴ Γυμναστικὴ - Α. Παναγιωτοπούλου
27. Ἐσπερινὸς - Ι. Νούσια
28. Ρινιὼ - Σ. Καψάσκη
29. Σουλτάνα Σουφλιουτοῦδα - Λαϊκὸ Σουφλίου
30. Λελοῦδι τῆς Μονεμβασιάς - Δημοτικὸ

Ι' Ἑλληνικοὶ χοροί.

31. Αἰγιώτισσα
32. Καστοριανὸς
33. Τὸ νερὸ στὸ ρέμα
34. Σοῦ' πα μάννα μ'
35. Ροδίτικος

καὶ ἐπανάληψη αὐτῶν ποὺ διδάχθησαν στὶς προηγούμενες τάξεις.

β) Θεωρία Μουσικῆς :

Πεντάγραμμο. Κλειδί τοῦ σόλ. Φθόγγοι καὶ φθογγόσημα. Τοποθέτηση φθογοσῆμων. Χρονικὴ ἀξία τῶν φθογοσῆμων (ὀλόκληρο, μισό, τέταρτο). Μισὸ καὶ τέταρτο παρυστιγμένον. Μέτρο καὶ διαστολή. Παύσεις ὀλοκληροῦ, μισοῦ, τετάρτου. Μέτρο 2/4 καὶ 3/4. Μελωδικὲς ἀσκήσεις στὰ φθογγόσημα στὸ μέτρο τῶν 2/4 καὶ 3/4.

γ) Ὁργανικὴ Μουσικὴ :

Ἀπὸ τὴν τάξη αὐτὴ καὶ ἀφοῦ διδασκτοῦν τὰ θεωρητικὰ στοιχεῖα, μπορεῖ νὰ ἀρχίσει ἡ διδασκαλία ἀπλῶν μουσικῶν ὀργάνων (μελώντικα, φλογέρα, μεταλλόφωνο, ξυλόφωνο), καὶ ἀργότερα ἡ ὀργάνωση μὲς μικρῆς ὀρχήστρας με τὰ ὄργανα αὐτά.

ΤΑΞΗ Ε'.

α) Τραγοῦδια καὶ χοροί :

Α' Προσευχές.

1. Ἑσένια Θεὲ - Χαϊντελ
2. Σὺ ποὺ κόσμους κυβερνᾷς - Ρίττερ Α.
3. Γλυκιὰ Μητέρα τοῦ Χριστοῦ - Ι. Σακελλαρίδης

Β' Φθινόπωρο.

4. Στὸ σπῆτι μου ξαναγυρνῶ - Ξ. Ἀστεριάδης

Γ' 26ῃ Ὀκτωβρίου - Σημαία - 28ῃ Ὀκτωβρίου.

5. Ἡ Σαλονίκη - Χ.Χ.Χ.
6. Γλυκιὰ μου Γαλανόλευκη - Α. Παναγιωτοπούλου
7. Ἡ Σημαία - Ἀργυριάδης
8. Πάνω καὶ στῆς Πίνδου μας - Μαυρομμάτης
9. Δόξα στὴν Ἑλλάδα - Α. Παναγιωτοπούλου
10. Πίνδος - Κ. Λάβδα

Δ' Χειμῶνας.

11. Χειμῶνας - Α. Καψάσκη - Λάμπρου
12. Ἀμυγδαλιὰ - Θ. Σακελλαρίδης

Ε' Χριστούγεννα - Πρωτοχρονιά.

13. Ἅγια Νύχτα - CROBER (Κ. Παπαδημητρίου)
14. Δόξα ἐν ὑψίστοις - Χαϊντελ
15. Χριστούγεννα - Ν. Λάβδα
16. Χαρούμενες καμπάνες - Χ.Χ.Χ.
17. Λαϊκὰ κάλαντα ἀπὸ διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδας.
18. Πρωτοχρονιά - Ξ. Ἀστεριάδης

ΣΤ' Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχες.

19. Ἀπολυτίκιον Τριῶν Ἱεραρχῶν
20. Ὕμνος Τριῶν Ἱεραρχῶν - Ἀφθονίδης

Ζ' Καρναβάλι.

21. Καρναβάλι - Σ. Καψάσκη
22. Ἀποκριὰ - Ξ. Ἀστεριάδης

Η' 25ῃ Μαρτίου.

23. 25ῃ Μαρτίου - Ι. Μαργαζιώτης
24. Ἐθνικὸς Ὕμνος
25. Ὁ κλέφτης - Ι. Σακελλαρίδης
26. Βερβαινωτίτσα - Δημοτικὸ
27. Θούριος - Ρήγα
28. Σκέπασε μάννα - Γ. Καίσσαρη
29. Λευτεριά - Ι. Σακελλαρίδης
30. Ἀπ' τὸ φέσι τοῦ τσολιᾶ - Μ. Καλομοίρης
31. Σὰν δὲν κόφτει τὸ σπαθί μου - Χ.Χ.Χ.
32. Γιὰ μᾶς παιγνίδι ὁ πόλεμος - Δημοτικὸ

Θ' Ἀνοιξή - Πάσχα.

33. Χελιδόνι - Θ. Σακελλαρίδης
34. Ἀνοιξή - Α. Παναγιωτοπούλου
35. Ἡ πεταλουδίτσα - Μαργαζιώτης

Ι' Διάφορα.

36. Νανούρισμα - Μπραμς
37. Στὸ στίβο - Ν. Ντορῆ
38. Ψαράδες - Ἀστεριάδης
39. Γέρο πλάτανος - Κ. Λάβδα
40. Ὑφάντρα - Κ. Λάβδα
41. Βαρκαρόλα - Κ. Λάβδα

ΙΑ' Ἑλληνικοὶ χοροί.

42. Σαμιώτισσα
43. Τρία παιδιὰ Βολιώτικα
44. Κάτω στοῦ Βάλτου
45. Ροδίτικος
46. Χανιώτικος
47. Μακεδονία ξακουστή

καὶ ἐπανάληψη ὧσων διδάχτηκαν στὶς προηγούμενες τάξεις.

β) 'Επίκαιροι έκκλησιαστικοί ύμνοι.
('Η Γέννησις Σου Χριστέ, 'Εν 'Ιορδάνη, Τους Τρεις Μεγίστους Φωστήρας, Τῇ 'Υπερμάχῳ. Χριστὸς 'Ανέστη κ.τ.λ.).

γ) Θεωρία Μουσικῆς.

Διαστήματα, μέτρο $4/4$, ἀπλές μελωδικές ἀσκήσεις με φθόγγους διάφορης χρονικῆς ἀξίας μέχρι καὶ τὸ $1/8$ ἐπάνω σὲ ἀκίνητη μελωδία (π.χ. ρέ, ρέ, φά, φά, φά κ.τ.λ.) καὶ σὲ διαστήματα δευτέρης, τρίτης καὶ πέμπτης (ἀνιούσας). Γιὰ τὴ μελέτη τῆς κατιούσας δίνουμε τὴν τρίτη καὶ τὴν ἀντίστροφή της (DO-MI καὶ MI-DO), τὴν πέμπτη (DO-SOL) καὶ τὴν ἀντίστροφή της (SOL-DO). Ρυθμικὲς ἀσκήσεις στὰ συνηθισμένα μέτρα. 'Επτάσημος ρυθμὸς ($7/8$).

Οἱ παύσεις (όλοκλήρου, μισοῦ καὶ τετάρτου).

'Ασκήση στὲς ἐνῳχλαγῆς ἐντάσεως τῆς φωνῆς (FORTE, PIANO, PIANISSIMO). 'Ακρόαση μουσικῶν δίσκων δημοτικῆς ἐλληνικῆς μουσικῆς καὶ κλασσικῆς μουσικῆς.

δ) Χορωδιακὰ τραγούδια.

'Απὸ τὴν τάξη αὐτὴ οἱ μαθητὲς μποροῦν νὰ παίρνουν μέρος στὴ χορωδία, ὅταν στὸ τραγούδι ταιριάζει ἡ δευτέρη φωνή. 'Αφοῦ ὅλα τὰ παιδιά μάθουν τὴ μελωδία, χωρίζονται σὲ δύο φωνές: τὰ κορίτσια τραγουδοῦν τὴν πρώτη φωνή καὶ τὰ αγόρια τὴν δευτέρη.

Βέβαια, ἐὰν ὑπάρχουν ὑψίφωνοι μαθητὲς, μπαίνουν καὶ αὐτοὶ στὴν πρώτη φωνή. 'Η μελωδία τῆς δευτέρης φωνῆς διδάσκεται χωριστὰ καὶ ἐπειτα ἐνώνεται μετὰ τὴν πρώτη φωνή σὲ ἓνα κοινὸ ἄκουσμα.

ε' Συνεχίζεται ἡ ἐνὸργανη μουσικὴ.

ΤΑΞΗ ΣΤ'

α) Τραγούδια καὶ χοροί.

Α' Προσευχές.

1. Σὲ σένα Πλάστη-Χάιντ
2. Θεέ, τὴν ὥρα ἐτοῦτη-Α. Παναγιωτοπούλου
3. Γλυκιὰ μητέρα-Ι. Σακελλαρίδης.

Β' Φθινόπωρο.

4. Τὰ χελιδόνια-Α. Καψάσκη-Λάμπρου
5. Στὸ σπίτι μου ξαναγυρνῶ-Ε. 'Αστεριάδης.

Γ' 26 'Οκτωβρίου-Σημαία-28 'Οκτωβρίου.

6. Μακεδονία-Γ. Φρέν
7. Σημαία-Α. Κοκκίνου
8. Γλυκιὰ μου γαλανόλευκη-Α. Παναγιωτοπούλου
9. Σημαία-Αστεριάδης
10. Πάνω κεῖ στῆς Πίνδου μας-Μαυρομμάτης
11. Πίνδος-Κ. Λάβδα.

'Επανάληψη ὅσων διδάχτηκαν στὲς προηγούμενες τάξεις.

Δ' Χειμῶνας-Χριστούγεννα-Πρωτοχρονιά.

12. Χειμῶνας-Α. Καψάσκη-Λάμπρου
13. 'Αμυγδαλιά-Θ. Σακελλαρίδης
14. 'Αγία Νύχτα-Γεροῦμπερ
15. Χριστούγεννα-Ν. Λάβδα
16. Τὰ σύμπαντα γιορτάζουνε-Α. Παναγιωτοπούλου
17. Χριστούγεννα-Ι. Νούσια
18. 'Αι-Βασίλη-Ε. 'Αστεριάδης
19. Λαϊκὰ κάλαντα ἀπὸ διάφορα μέρη τῆς 'Ελλάδας.

Ε' Τρεῖς 'Ιεράρχες.

20. 'Υμνος τῶν Τριῶν 'Ιεραρχῶν-'Αφθονίδης.

ΣΤ' Καρναβάλι.

21. Καρναβάλι-Ε. 'Αστεριάδης.

Ζ' 25η Μαρτίου.

22. Τῆς 'Αγίας Λαύρας τὰ καμπαναριὰ-Ν. Σταθεροῦ
23. 'Αθάνατη 'Ελλάδα-Ξηρέλλης
24. 25η Μαρτίου-Ι. Μαργαζιώτης
25. Δέσπω-Δημοτικὸ
26. Σαράντα παλλικάρια-Ι. Πρωτοῦ

27. 'Αρκαδιανή-Κ. Παπαδημητρίου

28. Στὸς πεσόντας-Σ. Καψάσκη
καὶ ἐπανάληψη ὅσων διδάχτηκαν στὲς προηγούμενες τάξεις.

Η' 'Ανοιξη-Πάσχα-Διάφορα.

29. Χελιδόνι-Θ. Σακελλαρίδης
30. Λαλοῦν τ' ἀηδόνια-Δ. Λαυράκης.

Θ' Διάφορα.

31. Μάνα-Α. Παναγιωτοπούλου
32. Στὸ στίβο-Νταρῆ
33. Φλαμουριὰ-Σοῦμπερ
34. Κόρακας καὶ ἀλεπού-Ι. Μαργαζιώτης
35. Σήκω λυγερὴ-Δημοτικὸ
36. Λαγιαρνι-Δημοτικὸ
37. Τρεχαντήρα-Δημοτικὸ.

Ι' 'Ελληνικοὶ χοροί.

38. Σγουρὸς βασιλικὸς
39. Χορὸς Ζαλόγγου
40. 'Ενας αἰτὸς
41. Καραγκούνα
42. Ρόβας
43. Κερκυραϊκὸς
44. 'Ικαρίης
45. Καρυατιδίων
46. Βλάχα
47. Πεντοζάλης
48. Γιατρὸς 'Ηλείου.

β) 'Επίκαιροι έκκλησιαστικοὶ ὕμνοι:

(ὅπως καὶ στὴν Ε' τάξη)

γ) Θεωρία Μουσικῆς.

1. 'Επανάληψη τῆς ὅλης τῆς Ε' τάξεως.
- 2) Στιγμὴ καὶ σύζευξη διαρκείας, παρεστιγμένα πού δὲν διδάχτηκαν.

3. Κινῆτε καὶ ἀπλῆρες μέτρων, ἑλλίπες μέτρο. Κανόνες.

δ) Χορωδιακὰ τραγούδια.

(ὅπως καὶ στὴν Ε' τάξη)

ε) 'Ενὸργανη Μουσικὴ.

Συνεχίζεται μετὰ μουσικὰ κείμενα δυσκολότερα, ὥστε ἡ παιδικὴ ὀρχήστρα νὰ μπορεῖ εὐκόλα νὰ συνοδεύει τὴν μαθητικὴν χορωδία.

3. ΓΕΝΙΚΑ

1) Γιὰ τὶς μικρὲς τάξεις προβλέπονται μουσικὲς ἀσχολίες μετὰ τὴ μορφή παιγνιδιοῦ καὶ τραγούδια μετὰ ζωηρὸ ρυθμὸ καὶ εὐχάριστη μελωδία.

2) Στὲς μικρὲς τάξεις μόνον τυπικὰ ὀρίζονται στὸ Πρόγραμμα τακτὲς ὥρες μουσικῆς διδασκαλίας. Στὴν πραγματικότητά τὸ τραγούδι ἐπεκτείνεται σ' ὅλη τὴ σχολικὴ ζωή.

3) Γιὰ τὴν ἐνίσχυση τῆς μουσικῆς ἀγωγῆς τῶν παιδιῶν ὁ δάσκαλος μπορεῖ νὰ χρησιμοποιοῖ συχνὰ τὰ γνωστὰ μηχανικὰ μέσα (ραδιόφωνο, γραμμόφωνο, κ.τ.λ.). 'Η ἐκλογὴ τῶν τραγουδιῶν καὶ γενικὰ τῶν μουσικῶν κειμένων πρέπει νὰ εἶναι προσεκτικὴ.

ΙΑ' ΦΥΣΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

1. ΣΚΟΠΟΣ

'Η Φυσικὴ 'Αγωγή στὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο ἔχει σκοπὸ νὰ ἐνισχύσει τὴν ψυχοσωματικὴν διάπλαση τοῦ ἀναπτυσσόμενου ἀνθρώπου, νὰ ἀφυπνίσαι τὲς κλίσεις του, νὰ ἀναπτύξει τὲς φυσικὲς του ἱκανότητες, νὰ τονώσει τὴν ψυχικὴν του υγεία καὶ γενικὰ νὰ τὸν υποβοηθήσει, ὥστε νὰ γίνῃ μιὰ ἐλεύθερη καὶ δημιουργικὴ προσωπικότητα.

2. ΔΙΔΑΚΤΕΑ ΥΛΗ

ΤΑΞΕΙΣ Α' καὶ Β'

1. 'Ασκήσεις μετὰ μορφή παιγνιδιοῦ ἢ ἀσκήσεις ἀπομιμήσεως μετὰ βάση τὸ ρυθμὸ.

α) Μετὰ μύθους: Φανταστικὴ ἐκδρομή. 'Ανέβασμα στὸ λεωφορεῖο, ξεκίνημα, φρενάρισμα, κατέβασμα.

Πέρασμα ρυακιοῦ. Πήδημα φράκτη κ.τ.λ.

β) Με ρυθμικά παιχνίδια. Τὰ ναυτάκια. Τὰ παπάκια. 'Ο ήλιος. Τὸ καλαθάκι. Τὸ σπιτάκι. Πιάσε ξύλο-πιάσε πέτρα. Τὸ κουνελάκι. Τὰ ρολογάκια. 'Η ζυγαριά. Τὸ πριόνι. Τὰ ἀεροπλάνα πετοῦν. 'Ο γεωργός. Οἱ φωλιές. Τὸ τραῖνο. 'Ο μπάρμπα-Μήλιος. 'Ο νάνος. 'Απὸ μέσα ἀπὸ τὴ κουζίνα νάκου-νάκου ἢ ψιψίνα κ.τ.λ.

γ) Με μιμητικές κινήσεις: Πῶς πετᾷ ὁ πελαργός. πῶς γυρίζει ὁ ανεμόμυλος. πῶς βιάζει ἡ ἀρκούδα. πῶς τρέχει ὁ λαγός. πῶς πηδᾷ ὁ βάτραχος. πῶς λακτίζει τὸ μουλάρι. πῶς σέρνεται ἡ σαύρα. πῶς σπέρνει. πῶς θερίζει κ.τ.λ. ὁ γεωργός, ὁ βαρκάρης στὰ κουπιά. ὁ ξυλοκόπος πριονίζει. ὁ φούρναρης φουρνίζει κ.τ.λ.

2. 'Αθλοπαιδιές: Διάφορα παιχνίδια με μικρὰ βοηθητικὰ ὄργανα, ὅπως σφαῖρες, στεφάνια, σχοινάκια, κωρίνες, ἔδρανα, γυμναστικά στρώματα, μπόκ, στυλοβάτες κ.τ.λ. 'Επίσης παιχνίδια δρόμου, δίχως ὄργανα, ὅπως ὁ λύκος καὶ τὸ ἀρνὶ κ.τ.λ. καὶ ἄλλα ποὺ ἔχουν τοπικὸ χαρακτήρα.

3. 'Αγωνίσματα: 'Αγωνίσματα με μορφή παιχνιδιού, ἄλλες μορφές ἀγώνων. σκυταλοδρομίες, μικροὶ δρόμοι ταχύτητας, ἄλματα ἀπλοῦ μήκους, ὕψους καὶ βάθους, ἀσκήσεις ρίψεως μικρῆς ἐλαστικῆς σφαίρας. Παιχνίδια ἑλξεως, ἄλλες κυβιστήσεις κ.τ.λ.

4. 'Εκδρομές, περίπατοι, χοροὶ καὶ ἄλλες σωματικές δραστηριότητες.

5. Κολύμπι: 'Απλές ἀσκήσεις ποὺ ἐξοικειώνουν τὸ παιδί με τὸ ὕγρὸ στοιχεῖο, ὅπου ὑπάρχει ἡ δυνατότητα αὐτῆ.

α) 'Εξοικείωση με τὸ ὕγρὸ στοιχεῖο.

β) 'Ωθηση καὶ πρώτη ἐπίπλευση (γλίστρημα).

γ) 'Επίπλευση, πρώτα στοιχεῖα τεχνικῆς.

ΓΕΝΙΚΑ

1. Δίνονται στὰ παιδιὰ εὐκαιρίες γιὰ περισσότερη κίνηση καὶ ἐναλλάσσονται τὰ θέματα τῶν κινητικῶν τους ἀπασχολήσεων.

2. Οἱ ἀσκήσεις δὲν πρέπει νὰ εἶναι στατικές οὔτε καὶ κοπιωτικές.

3. 'Ο δάσκαλος ὀφείλει νὰ ἐπινοεῖ τις ἀσκήσεις καὶ τις δραστηριότητες ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν παιχνιδιῶν καὶ τῶν ἀγωνισμάτων ποὺ ὑπάρχουν καὶ τις συνδέει πάντοτε με τοὺς ἀντικειμενικοὺς σκοποὺς τοῦ μαθήματος.

4. Οἱ ἀσκήσεις ἐξοικειώσεως τῶν μαθητῶν με τὸ ὕγρὸ στοιχεῖο μποροῦν νὰ ἐξελιχθοῦν σὲ ἀσκήσεις τεχνικῆς τῆς κολυμβήσεως, ὅταν τὸ ἐπιτρέπουν οἱ συνθῆκες.

5. 'Η ἀγάπη γιὰ τὴ φύση καὶ γιὰ τὸν ἀθλητισμὸ καὶ ἡ εἰσαγωγή τῶν μαθητῶν στὴν ἀπλή τεχνικὴ τῶν ἀγωνισμάτων καλλιεργεῖται ἀπὸ τις πρώτες τάξεις τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου.

ΤΑΞΕΙΣ Γ' ΚΑΙ Δ'

1. Παιδαγωγικὴ Γυμναστική.

1. Μετὰ τὴν προύρμαση, ποὺ γίνεται με δρομικὲς ἢ ἄλλες παιδιές ἢ ἀσκήσεις με παιχνιδιώδη μορφή, ὁ μαθητὴς εἶναι ἔτοιμος νὰ δεχθεῖ κάθε ἀσκηση γιὰ τὴν ἐνίσχυση τῆς δυνάμεως, ταχύτητας, ἀντοχῆς, εὐκαμψίας καὶ ἐλαστικότητας. Οἱ ἀσκήσεις πρέπει νὰ ἀποβλέπουν στὴν προαγωγή κυρίως τῶν λειτουργιῶν τῆς ἀναπνοῆς καὶ κυκλοφορίας, καθὼς ἐπίσης καὶ στὴ διόρθωση τῶν ἐλαττωματικῶν στάσεων. Οἱ μαθητὲς δὲν πρέπει νὰ καθλώνονται στὴ στάση προσοχῆς, ἀλλὰ θὰ πρέπει νὰ τοὺς δίνεται ἡ εὐκαιρία γιὰ ἄφθονη καὶ χαροποὺ κίνηση.

Οἱ ἀσκήσεις ποὺ δίνονται με παραγγέλματα, πρέπει νὰ εἶναι ἀπλές καὶ νὰ ἀνήκουν σ' ὅλες τις κατηγορίες, κυρίως δὲ τέτοιες ποὺ γίνονται ἀπὸ τὴν ἑδράια, τὴν πρηνή καὶ τὴν ὕπτιο θέση.

2. 'Ελεύθερες ἀσκήσεις ἀπὸ θεμελιώδεις καὶ παράγωγες στάσεις: 'Αναπηδήσεις, ἄλματα, φυσικὲς μετατοπίσεις: ἀσκήσεις εὐκαμψίας καὶ συνασκήσεις. Οἱ ἀσκήσεις αὐτὲς δὲν πρέπει νὰ ξεπερνοῦν τὰ 8' τῆς ὥρας.

3. 'Απλές ἀσκήσεις ἐπάνω σὲ γυμναστικὰ ὄργανα, ἥτοι: Κυβιστήσεις ἐμπρὸς καὶ σὲ βάθος, ἀνακυβιστήσεις πίσω,

κυβιστήσεις σὲ διάσταση ἐμπρὸς, κυβιστήσεις με τὰ σκέλη ὀκλαδὸν πλάγιες κυβιστήσεις (τροχὸς) κατακόρυφη ἀναστροφή (στήριξη τοῦ σώματος με τὰ χέρια στὴν ἀρχὴ με βοήθεια). Διάρκεια 5-8 λεπτά.

4. 'Εφαρμοσμένα ἄλματα σὲ πλινθίο ἢ μπόκ, ἥτοι: Κυβιστήσεις ἀπάνω σὲ πλινθίο, ἄλματα σὲ διάσταση καὶ ὑπερπήδησεις τοῦ πλινθίου σὲ δυὸ φάσεις: πλάγια ὑπερπήδηση σὲ δυὸ φάσεις, ἀνάβαση καὶ ὑπερπήδηση σὲ βάθος με ὑπερέκταση καὶ λοξὴ ἀνάταση σὲ δυὸ φάσεις. Διάρκεια 5-10 λεπτά.

5. 'Ενόργανες ἀσκήσεις σὲ πολύζυγα, δοκοὺς χαμηλοῦς ἢ ἀναστραμμένα ἔδρανα. ἥτοι: ἑξαρτήσεις, ἑλξεις ἰσοροπίες, αἰωρήσεις κ.τ.λ. Διάρκεια 8-10 λεπτά.

2. 'Αθλοπαιδιές.

"Όλα τὰ εἶδη τῶν ἀθλοπαιδιῶν, γυμναστικὲς καὶ ὁμαδικὲς παιδαγωγικοῦ χαρακτήρα, ἐθνικὲς καὶ ξένες ἀγωνιστικὲς, ἥτοι: πετοσφαίριση, καλαθοσφαίριση καὶ χειροσφαίριση ὅα πρέπει ὅμως νὰ γίνεται τεχνικὴ ἀνάλυση αὐτῶν: τρόποι μεταβιβάσεως, συνδυασμοὶ ἀπλοί, ἐλιγμοί. Διάρκεια μέχρι 10 λεπτά.

3. 'Αγωνιστική.

1) Δρόμοι καὶ σκυταλοδρομίες μέχρι 40 μέτρα.

2) "Αλματα σὲ ὕψος, καθὼς καὶ ἐπάνω ἀπὸ διάφορα ἐμπόδια.

3) Ρίψεις ἐλαστικῆς σφαίρας βάρους μέχρι 200 γραμμάρια.

4) Κολύμβηση (σὲ περιοχὲς ὅπου ὑπάρχει ἡ δυνατότητα).

1. 'Ασκήσεις ἐξοικειώσεως με τὸ νερό.

2. Βασικὰ στοιχεῖα τῆς ἐλεύθερης κολυμβήσεως καὶ βαθμιαία τῆς ὕπτιας με βοηθητικὰ ἢ χωρὶς βοηθητικὰ ὄργανα (ζώνης φελλοῦ, σπινίδας καὶ πλαστικῶν τεμαχίων).

5) 'Ελληνικοὶ χοροὶ.

Καλαματιανός, Τσάμικος καὶ οἱ τοπικοὶ χοροὶ.

ΤΑΞΕΙΣ Ε' καὶ ΣΤ'

1. Παιδαγωγικὴ Γυμναστική.

'Η ἡμερήσια γύμναση εἶναι πλήρης καὶ περιλαμβάνει:

1) Γυμναστικὲς ἀσκήσεις ἀπ' ὅλες τις κατηγορίες, ἥτοι: 'Ασκήσεις κατὰ τοὺς τρεῖς ἄξονες (προκύψεις, ἐκτάσεις, κάμψεις καὶ περιστροφές τοῦ κορμοῦ). Διάρκεια 5-8 λεπτά.

Σημείωση: Πρέπει νὰ δίνεται ἐμφαση στὸ ρυθμὸ καὶ ἰδιαίτερα στὶς ἀσκήσεις τῶν θηλέων.

2) 'Ασκήσεις σὲ γυμναστικὰ στρώματα, ἥτοι: Κυβιστήσεις ἐμπρὸς καὶ σὲ βάθος, ἀνακυβιστήσεις πίσω γιὰ κατακόρυφη ἀναστροφή, κατακόρυφη στήριξη στὰ χέρια καὶ στὸ κεφάλι, κατακόρυφη ἀναστροφή-πλάγια κυβιστήση (τροχὸς) πλάγια με μεταβολὴ (RONDAT). Διάρκεια 5-8 λεπτά.

3) 'Εφαρμοσμένα ἄλματα σὲ πλινθίο καὶ μπόκ, ἥτοι: Κυβιστήσεις, ἄλματα σὲ διάσταση, ἐνδιάμεσα ἄλματα, περιστροφικὰ ἄλματα με βοήθους. Διάρκεια 5-8 λεπτά.

4) 'Ενόργανες ἀσκήσεις σὲ πολύζυγα, δοκοὺς χαμηλοῦς καὶ μονόζυγα χαμηλά, ἥτοι: ἑξαρτήσεις, ἑλξεις, ἰσοροπίες, χειροβαδίσες σὲ δοκὸ, αἰωρήσεις, κυβιστήσεις, ἀνακυβιστήσεις με βοήθους. Διάρκεια 5 λεπτά.

2. 'Αθλοπαιδιές.

"Όλα τὰ εἶδη γυμναστικῶν καὶ ὁμαδικῶν ἀθλοπαιδιῶν με παιδαγωγικὸ χαρακτήρα, ἐθνικὲς καὶ ξένες καθὼς καὶ οἱ ἀγωνιστικὲς:

πετοσφαίριση, καλαθοσφαίριση (MINI BASKET BALL), ποδοσφαίριση καὶ χειροσφαίριση. Πρέπει νὰ γίνεται τεχνικὴ ἀνάλυση τῶν τρόπων μεταβιβάσεως, συνδυασμῶν, τακτικῆς, ἐπιθέσεως, ἀμυνας καὶ ἐλιγμῶν.

3. 'Αγωνιστική.

Δρόμοι καὶ σκυταλοδρομίες με ὄργανα (σκυτάλες, σφαῖρες ἐλαστικῆς).

1. Δρόμος ταχύτητας 50 μ.

2. Σκυταλοδρομίες ὁμαδικὲς κατ' ἀντιζυγία.

3. "Άλμα σέ μήκος καὶ σέ ὕψος μὲ ἀπλή τεχνική.
4. Ρίψη ἐπισκύρου 700 γραμμαρίων καὶ ἐλαστικῆς σφαίρας 200 γραμμαρίων.

4. Κολύμβηση.

(Σὲ περιοχὲς ὅπου ὑπάρχει ἡ δυνατότητα).

1) Διδασκαλία τῆς πρόσθιας καὶ ὑπτιας κολυμβήσεως καὶ τελειοποίηση τῆς ἐλεύθερης.

2) 'Απλὰ ἄλματα μέσα στὸ νερό.

3) 'Αγωνίσματα : Πρόσθια κολύμβηση 30 μ.

'Υπτια κολύμβηση 30 μ.

'Ελεύθερη κολύμβηση 50-100 μ.

5. 'Ελληνικοὶ χοροὶ.

Καλαματιανός, Τσαμικός καὶ οἱ τοπικοὶ χοροὶ.

Γενικὲς παρατηρήσεις :

1. Τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῆς σωματικῆς καὶ ψυχικῆς ἀναπτύξεως, πού δεσπόζουν στὴν ἡλικία αὐτὴ τῶν μαθητῶν, εὐνοοῦν τὴν ἀποδοτικὴν ἐργασία, τὴ μυϊκὴ προσαρμογὴ, τὴς μεγαλύτερες ἐπιδόσεις καὶ τὴν ἐκμάθηση ἀγωνισμάτων, πού εἶναι συνθετότερα.

2. Κατὰ τὴν σύνταξιν τῆς ἡμερήσιας γυμνάσεως λαμβάνονται ὑπόψιν ὁρισμένοι σκοποὶ, πού εἶναι ἀνάλογοι πρὸς τὴς σωματικὰς καὶ ψυχικὰς ἀνάγκας τῶν μαθητῶν. Οἱ διάφορες ἀσκήσεις ἀποτελοῦν τὸ μέσο καὶ ὄχι τὸ σκοπὸ τῆς Φυσικῆς 'Αγωγῆς καὶ εἶναι ἀνάλογες πρὸς τὴς σωματικὰς δυνατότητες τῶν μαθητῶν καὶ σύμφωνες πρὸς τὰ διαφέροντα τῆς ἡλικίας τους. Τὸ περιεχόμενον τῆς ἡμερήσιας γυμνάσεως, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν προκαθορισμένον σκοπὸν, συνδυάζει τὴν ἄσκηση μὲ τὴν ἀγωγή καὶ τὴν κίνησιν μὲ τὴν χαρὰ.

3. 'Η κατάλληλη γυμναστικὴ στολὴ εἶναι ἀπαραίτητη, καθὼς καὶ ἡ ἀθλητικὴ φόρμα, κατὰ τὴν χειμερινὴν περίοδον.

4. Κατὰ τὴς βροχερὰς ἡμέρας καὶ ἐφόσον δὲν ὑπάρχει στεγασμένος χώρος, ἡ διδασκαλία τοῦ μαθήματος τῆς Φυσικῆς 'Αγωγῆς γίνεται στὴν αἴθουσα διδασκαλίας. Κατ' αὐτὴ ἐκτελοῦνται ἀπὸ τὸ δάσκαλον ὑποδειγματικὰ σωματικὰς ἀσκήσεις, ἀθλοπαιδιές, ἑλληνικοὶ χοροὶ ἢ δίνονται, ὅπου τοῦτο εἶναι ἀπαραίτητο, ὁδηγίαι ὁδικῆς κυκλοφορίας.

'Ημερήσιες γυμνάσεις.

ΤΑΞΕΙΣ Γ' καὶ Δ'

1η 'Ημερήσια γύμνασις.

Παιγνίδι : Ποὺς φοβᾶται τὸν 'Αράπη ;

'Ο δάσκαλος ὀρίζει δύο καταφύγια σὲ ἀπόστασιν 20-25 μέτρων μεταξὺ τους καὶ τοποθετεῖ ὅλους τοὺς μαθητὰς σ' ἓνα καταφύγιον. 'Ο 'Αράπης τοποθετεῖται στὸ μέσον καὶ φωνάζει : Ποὺς φοβᾶται τὸν 'Αράπη ; ὅλα τὰ παιδιὰ ἀπαντοῦν : Κανένας-καὶ τρέχουν στὸ ἄλλο καταφύγιον.

'Ο 'Αράπης προσπαθεῖ νὰ ἐγγίσει ὅσο περισσότερα παιδιὰ μπορέσει. Τὰ παιδιὰ πού ἐγγίζει ὁ 'Αράπης πιάνονται δυὸ-δυὸ καὶ τὸν βοηθοῦν ἐγγιζόντας τὰ παιδιὰ μὲ τὸ ἐλεύθερον χέρι.

Κερδίζει ὁ μαθητὴς πού ἀπομένει τελευταῖος.

'Ασκήσεις :

1. Αἰώρηση τῶν χειρῶν μέχρι τὴν πρότασιν μὲ τὴς παλάμες στραμμένες πρὸς τὸ ἔδαφος.

2. Βαθὺ κάθισμα, δύο ταλαντεύσεις στὰ γόνατα, ἀνόρθωσις, ἀνάτασις, δύο κρούσεις τῶν παλαμῶν.

3. Διάστασις πρότασις-στροφὴ τοῦ κορμοῦ ἀριστερὰ δεξιὰ.

4. Πλέξιμο τῶν χειρῶν ἐμπρὸς-ἔρση τοῦ ἐνὸς ἀπὸ τὰ σκέλη-κάμψις καὶ πέρασμα αὐτοῦ ἀνάμεσα στὰ χέρια.

5. Πρηνὴς κατάκλισις-στήριξις τῶν παλαμῶν στὸ ἔδαφος πρὸ τῶν ὤμων-τάσις τῶν βραχιόνων ἔρση τοῦ στήθους.

6. Βατραχοειδὴς ἀναπήδησις.

7. 'Απλὴ κυβίστησις.

8. 'Υπερπήδησις ἐμποδίου μὲ χαμηλὸ ὕψος.

9. Καροτσάκια ἀνὰ ζεύγη.

10. 'Απλὴ ἐξάρτησις ἀπὸ μονόζυγο-καταπήδησις.

11. Σκυταλοδρομία σὲ ομάδες κατ' ἀντιζυγία.

12. "Άλμα σὲ μήκος χωρὶς τεχνική.

13. Παιγνίδι : Μία σφαῖρα σὲ κάθε στοίχῳ. 'Ο πρῶτος μαθητὴς κάθε στοίχου μπαίνει ἀντιμέτωπος στοὺς ἄλλους, δίνοντας καὶ παίρνοντας τὴ σφαῖρα. 'Ο μαθητὴς πού τὴ δίνει κάθεται ὀκλαδόν.

Κερδίζει ὁ στοίχος πού θὰ τελειώσει πρῶτος.

14. Καλαματιανὸς χορὸς. Σύνταξις-Λύσις τῶν ζυγῶν.

2η 'Ημερήσια γύμνασις.

Παιγνίδι : 'Ο κυνηγός.

"Ενας μαθητὴς κρατώντας τὴ σφαῖρα, προσπαθεῖ μ' αὐτὴ νὰ χτυπήσει τοὺς ὑπόλοιπους συμμαθητὰς του, ἐνῶ κινεῖται μέσα σὲ καθορισμένον χώρον. Οἱ μαθητὰς πού χτυποῦνται γίνονται κυνηγοί.

1. Αἰώρηση τῶν χειρῶν μέχρι τὴν πρότασιν 1, κάτω καὶ πίσω 2.

2. Αἰώρηση μέχρι τὴν ἀνάτασιν μὲ σύγχρονον ἀναπήδησιν 3-σὲ θέσιν 4.

2. Αἰώρηση τοῦ σκέλους μπρὸς-πίσω μὲ ἀντίθετη αἰώρηση τῶν χειρῶν σὲ ἀρμονικὴ ἀντίθεσις (ὥπως βαδίζουμε). 'Εκβολὴ τοῦ ἀριστεροῦ ποδίου πίσω στὰ δάχτυλα, ἡμιπρότασις τοῦ ἀριστεροῦ χειροῦ.

3. Βαθὺ κάθισμα, 2 ταλαντεύσεις στὰ γόνατα 1-2, τάσις τῶν γονάτων, διπλωσις 3-4. 'Επανάληψις τοῦ 1,2 ἀνόρθωσις, πλέξις τῶν χειρῶν πίσω, ἔκτασις τοῦ κορμοῦ 3,4.

4. Διάστασις-κάμψις τοῦ κορμοῦ ἀριστερὰ-δεξιὰ 1-2, δύο κάμψεις ἀριστερὰ 3-4. Τὸ ἴδιον ἀντίθετα.

5. Γονάτισις, στήριξις τῶν χειρῶν μπροστὰ-στροφὴ τοῦ κορμοῦ καὶ τοῦ κεφαλοῦ, αἰώρηση τοῦ ὁμώνυμου χειροῦ στὴν ἡμιέκτασιν 1-σὲ θέσιν 2. Τὸ ἴδιον ἀντίθετα 1-2.

6. 'Εδραία θέσις-διπλωσις ταλάντευσις 1-2, κρούσις τῶν παλαμῶν πίσω καὶ στὴν ἀνάτασιν 3-4.

7. Κυβίστησις-κατακλυσθὴς στήριξις στὸν αὐχένα μὲ στήριξις τῶν χειρῶν στὴ μέση-ἀνόρθωσις μὲ κάμψιν τῶν γονάτων χωρὶς νὰ ἀγγίξουν τὸ ἔδαφος.

8. Ποὺς θὰ ἀγγίξει ἀντικείμενον πού βρίσκεται ψηλὰ μὲ φόρα ἢ χωρὶς φόρα (κλάδος, δέντρο, μαντῆλι κ.τ.λ.).

9. 'Εγκάρσια ἐξάρτησις μὲ τὰ χέρια καὶ τὰ σκέλη-μετατόπισις πρὸς τὰ πίσω μὲ ἐναλλαχτὴν χειρῶν καὶ σκελῶν.

10. Δρόμος 40 μ.

11. Παιγνίδι : 'Ιπποδρόμιον.

"Οἱ οἱ μαθητὰς σὲ κύκλον ἀνὰ ἑξί. 'Ο δάσκαλος φωνάζει ἓναν ἀριθμὸν καὶ ἐκεῖνοι πού ἔχουν τὸν ἀριθμὸν αὐτὸν τρέχουν γύρω ἀπὸ τὸν κύκλον. Νικητὴς εἶναι ὁποῖος φτάσει πρῶτος στὴ θέσιν του.

12. 'Απλὸς τοπικὸς ἑλληνικὸς χορὸς.

Σύνταξις-Λύσις τῶν ζυγῶν.

3η 'Ημερήσια γύμνασις.

Παιγνίδι : 'Η κορδέλα.

"Οἱ οἱ μαθητὰς φέρνουν κορδέλες, πού κρέμονται στὸ πίσω μέρος τῆς ζώνης. 'Ενῶ βρίσκονται σὲ ἀραιώσιν, μὲ τὸ παράγγελμα τοῦ δασκάλου, ἀρχίζουν νὰ τρέχουν μέσα σὲ προκαθορισμένον χώρον, προσπαθώντας νὰ διαφυλάξουν τὴν κορδέλαν τους καὶ νὰ πάρουν ἀπὸ τοὺς συμμαθητὰς τους ὅσες μπορέσουν. 'Εκεῖνος πού συγκεντρώνει περισσότερες κορδέλες ἀνακηρύσσεται νικητὴς.

1. Αἰώρηση τῶν χειρῶν μέχρι τὴ λοξὴ ἀνάτασιν 1, κάτω καὶ χιτισμὸς τῶν χειρῶν μπροστὰ.

2. Τὸ ἴδιον 3-4.

2. 'Η ἴδια ἄσκηση μὲ ἀκροστασία 1-4.

3. Βαθὺ κάθισμα μὲ γόνατα ἐνωμένα, κρούσις τῶν παλαμῶν στὸ ἔδαφος 1, ἀνόρθωσις τὰ χέρια σὲ στεφάνην πάνω ἀπ' τὸ κεφάλι 2. Τὸ ἴδιον 3,4.

4. Διάστασις-κρούσις τῶν μηρῶν μὲ τὰ χέρια 1, κρούσις τῶν ἀστραγάλων μὲ διπλωσιν 2-4, ἀπὸ ἐκεῖ κρούσις τῶν μηρῶν 3, στὴν ἀνόρθωσιν.

5. Διάστασις-κάμψις τοῦ κορμοῦ ἀριστερὰ μὲ κρούσις τοῦ ὁμώνυμου χειροῦ στὸ γόνατον 1,2, τὸ ἴδιον δεξιὰ 3,4.

6. Διάσταση-πρόπτυξη-στροφές του κορμού άριστερά-δεξιά με ήμιέκταση 1,2,3,4.

7. Άρση του άριστερού σκέλους μπροστά με κάμψη (τσαγκάρης) δύο κρούσεις στο γόνατο. Το ίδιο με άρση του δεξιού 1,2.

8. Τρέξιμο 40 μ. (συναγωνισμός).

9. Πάσες με την μπάλα.

10. Χορός τράτα.

4η Ημερήσια γύμναση.

Παιγνίδι : Κόττα, άλεπού, κοτόπουλο.

Ο ψηλότερος μαθητής μπαίνει πρώτος. οι άλλοι ακολουθούν με λαβή από την μέση. Ένας μαθητής κάνει την άλεπού που τρέχει να πιάσει τον τελευταίο της φάλαγγα ενώ ο πρώτος με έλιγμους έμποδίζει την άλεπού να πιάσει το κοτόπουλο. Τα κοτόπουλα ακολουθούν τους έλιγμους του πρώτου.

1. Δυό αναπηδήσεις από τη θέση της προσοχής δυό από τη θέση της διαστάσεως 1,2,3,4.

2. Βαθύ κάθισμα, δυό ταλαντεύσεις στα γόνατα 1,2-άνορθωση-διάσταση-αίώρηση των χεριών πίσω με ταλαντεύσεις.

3. Διάσταση-βαθιά επίνυψη, δυό ταλαντεύσεις 1,2 άνορθωση, διάσταση από την έκταση με ταλαντεύσεις 3,4.

4. Διάσταση-μεσολαβή, στροφές του κορμού έναλλακτικά άριστερά-δεξιά με όμώνυμη ήμιέκταση.

5. Διάσταση-θέση των χεριών πλεγμένων πάνω από το κεφάλι. Κάμψη του κορμού άριστερά-δεξιά.

6. Έδραία θέση-στήριξη των χεριών στο έδαφος-γόνατα μπροστά από το στήθος. Άρση της λεκάνης σε σχήμα Π.

7. Από την έδραία θέση στροφή στη γονάτιση-με στήριξη στα χέρια. Κάθισμα στις φτέρνες τρεις ταλαντεύσεις, με το 4 σε τετραποδική θέση.

8. Σκυταλοδρομία σε αντίστοιχία.

9. Άλμα σε ύψος χωρίς τεχνική (πέρασμα).

10. Παιγνίδι. Η σημαία. Οι δυό ζυγοί τοποθετούνται ό ένας άπέναντι στον άλλο σε απόσταση 40 μ. και άριθμούνται. Ο δάσκαλος φωνάζει έναν άριθμό και οι μαθητές που τον έχουν τρέχουν να πάρουν τη σημαία, που είναι στη μέση της απόστάσεως.

5η Ημερήσια γύμναση.

Παιγνίδι : Τα άγάλματα. Οι μαθητές βρίσκονται σε απόσταση 20 μ. από το δάσκαλο που έχει στραμμένα τα νώτα του προς τους μαθητές. Με το παράγγελμά του άρχίζουν όλοι οι μαθητές να τρέχουν προς το μέρος του. Ξαφνικά ό δάσκαλος αλλάζει μέτωπο, δίνοντας το παράγγελμα «άτ». Οι μαθητές άκνητοποιούνται σε άγάλματα. Όσοι μετακινούνται χάνουν.

1. Αναπηδήσεις από τη θέση της μεσολαβής με τα δυό πόδια.

2. Πρόταση 1, βαθύ κάθισμα, στήριξη των δακτύλων στο έδαφος 2, τάση γονάτων, πρόταση 3-τά χέρια κάτω 4.

3. Διάσταση-μεσολαβή, στροφή κορμού άριστερά-όμώνυμη ήμιέκταση, το ίδιο δεξιά.

4. Κάμψεις του κορμού άριστερά-δεξιά από τη θέση της διαστάσεως.

5. Γονάτιση-στήριξη στα χέρια, στροφές του κορμού άριστερά-δεξιά με όμώνυμη ήμιέκταση.

6. Από την προηγούμενη θέση άρση της λεκάνης με τάση των σκελών.

7. Πρηγής κατάκλιση, έκταση, οι παλάμες στο έδαφος-κρούση των παλαμών στην άνάταση τρεις φορές, στην άρχική θέση 4.

8. Από το βαθύ κάθισμα άλματα προς τα έμπρός με τα χέρια και τα σκέλη (κουνελάκια).

9. Σκυταλοδρομία σε αντίζυγία 30 μ.

10. Άλμα σε βάθος (εφαλτήριο-στρώμα).

Παιγνίδι : Ο λύκος και το αρνί.

Σύνταξη-Λύση των ζυγών.

6η Ημερήσια γύμναση.

Παιγνίδι : Κυνηγητό με διακοπή. Το κυνηγητό αυτό είναι όπως το άπλο κυνηγητό, με τη διαφορά ότι ό κυνηγός είναι υποχρεωμένος να κυνηγήσει το μαθητή, που πέρασε άνάμεσα σ' αυτόν και στο μαθητή που κυνηγούσε. Ο μαθητής που πιάνεται παίρνει τη θέση του κυνηγού.

1. Άκροστασία, πρόταση σε συνέχεια-άποκατάσταση.

2. Άκροστασία, έκταση σε συνέχεια-άποκατάσταση.

3. Πρόταση-έκταση -πρόταση κάτω.

4. Βαθύ κάθισμα θέση των δακτύλων στο έδαφος-άνέλιξη (τάση των γονάτων-άνορθωση με βραδύ ρυθμό).

5. Διάσταση μεσολαβή-κάμψεις του κορμού άριστερά-δεξιά.

6. Έδραία θέση κάμψη και λαβή των γονάτων-στροφές του κορμού άριστερά δεξιά με όμώνυμη ήμιέκταση.

7. Υπτια κατάκλιση-ποδήλατο.

8. Από την υπτια κατάκλιση-άρση των σκελών σε θέση κάμψης-λαβή τους με τα χέρια (σε συνέχεια).

9. Κουτσό κατά ζεύγη (ό ένας άκίνητος, ό άλλος περιστρέφεται κουτσαίνοντας).

10. Παιγνίδι : Κατά στοίχους σφαίρα κάτω από τα σκέλη.

11. Δρόμος 40 μέτρων.

Σύνταξη-Λύση ζυγών.

7η Ημερήσια γύμναση.

1. Παιγνίδι : Σκυταλοδρομία κατά ζεύγη. Σε απόσταση 5 μ. από κάθε ομάδα, που είναι συνταγμένη σε φάλαγγα κατά μαθητή, τοποθετείται ένας όρθοστάτης ή κάποιο άλλο άντικείμενο. Ο πρώτος μαθητής από κάθε ομάδα (στοίχο) ξεκινά με το σύνθημα του δασκάλου, κάνει έναν κύκλο γύρω από τον όρθοστάτη και όταν φθάσει στο σημείο της έκκινήσεως, πιάνει το δεύτερο από το χέρι και πιασμένοι χέρι-χέρι έπαναλαμβάνουν την ίδια διαδρομή. Όταν φθάσουν στο ύψος της ομάδας τους αφήνει ό α' τον β' στη θέση του και πηγαίνει τελευταίος. Το ίδιο έπαναλαμβάνεται για όλους τους μαθητές κάθε ομάδας-μέχρι και του τελευταίου, που θα κάνει τη διαδρομή μόνος του.

Νικήτρια άνακηρύσσεται ή ομάδα που θα τελειώσει πρώτη.

2. Πρόταση 1-τά χέρια κάτω και πίσω 2-άκροστασία, άνάταση 3-άποκατάσταση 4.

3. Λαβή των χεριών πίσω-διαστάσεις σε συνέχεια.

4. Διάσταση-έκταση σε συνέχεια.

5. Διάσταση-λαβή των χεριών πίσω-στροφές του κορμού άριστερά-δεξιά.

6. Από την προηγούμενη άφετηρία-κάμψη του κορμού έμπρός-άνορθωση, έκταση του κορμού πίσω.

7. Κατά ζεύγη, ένας στην τετραποδική θέση, ό άλλος τον ύπερπηδξ. Έναλλαγή άντιθέτως.

8. Κυβίστηση έμπρός (τούμπα).

9. Άλμα σε μήκος με άπλο τρόπο.

10. Τοπικός χορός.

11. Παιγνίδι : Το μαντηλάκι.

8η Ημερήσια γύμναση.

1. Παιγνίδι : Το κομμένο φίδι. Οι ομάδες είναι σε φάλαγγα κατά μαθητή πιασμένοι από τους ώμους. Κάθε ομάδα προσπαθεί να κόψει την ουρά των άντίπαλων ομάδων, άφού προφυλάσσει ταυτόχρονα τη δική της. Κερδίζει ή ομάδα που θα μείνει με περισσότερους μαθητές.

2. Έκταση 1, κάτω τα χέρια 2, άνάταση με κρούση των παλαμών 3 - τα χέρια κάτω 4.

3. Διάσταση έκταση σε συνέχεια.
 4. Διάσταση - κυκλική περιφορά και των δύο χεριών μπροστά από το στήθος.
 5. Διάσταση - ανάκαμψη - στροφές του κορμού αριστερά - δεξιά.
 6. Διάσταση - ανάκαμψη - κάμψεις του κορμού αριστερά - δεξιά.
 7. Ήμιπρηγής θέση - εναλλαγή των σκελών
 8. Γονάτιση - στήριξη των χεριών - άρσεις των σκελών εναλλακτικά πίσω τεντωμένων.
 9. Θέση των χεριών τεντωμένων στο έδαφος (κεφάλι εμπρός), λάκτισμα προς τα άνω με ψαλιδισμό (προετοιμασία για κατακόρυφη αναστροφή).
 10. Άλμα σε ύψος με απλό τρόπο.
 11. Παιγνίδι : Βαρελάκι ή σκαμνάκι.
 12. Δρόμος 30 μ. με πέρασμα (υπερπήδηση) ενός έμπο-
δίου (σχοινοῦ).
- Σύνταξη - Λύση ζυγών
- 9η Ήμερήσια γύμναση.
1. Παιγνίδι : Κυνήγι πουλιών. Στη ράχη κάθε μαθητή καρφιτσώνεται ένα χαρτάκι με το όνομα ενός πουλιού. Με το παράγγελμα του δασκάλου κάθε μαθητής προσπαθεί να διαβάσει τα χαρτάκια των άλλων, ενώ φυλάγει ταυτόχρονα στη ράχη του το χαρτάκι. Εκείνος που θα διαβάσει τα περισσότερα είναι ο νικητής.
 2. Επιτόπιες αναπηδήσεις με τα δύο σκέλη και σε συνέχεια με το αριστερό - δεξιά.
 3. Πρόταση - τρεις κρούσεις των παλαμών 1,2,3 έκταση 4.
 4. Πρόταση - πρόπτυση 1 - έκταση του κορμού 2 - πρόταση 3, τα χέρια κάτω 4.
 5. Διάσταση - διπλωση, δύο κρούσεις των παλαμών κοντά στο έδαφος - ανόρθωση - ανάταση (τα χέρια από τα πλάγια) δύο κρούσεις των παλαμών.
 6. Διάσταση, θέση των χεριών πλεγμένων πάνω στο κεφάλι - κάμψεις του κορμού αριστερά - δεξιά.
 7. Από την προηγούμενη αφετηρία στροφές του κορμού αριστερά - δεξιά.
 8. Πρηγής κατάκλιση - λαβή των άκρων των ποδιών (στυπόχαρτο) άρση του στήθους. Έδραία θέση - διπλωση.
 9. Πλάγια βήματα αριστερά - δεξιά με σύγχρονη έκταση των χεριών.
 10. Σκυταλοδρομία σε αντίζυγια 30μ.
 11. Δρόμος κατά ζεύγη με μεταφορά συμμαθητή επάνω στη ράχη.
 12. Ρίψη λαστιχένιας μπάλας.
- Σύνταξη - Λύση ζυγών.
- 10η Ήμερήσια γύμναση.
1. Παιγνίδι : Τα αγαλματάκια (έχει περιγραφεί).
 2. Επιτόπιες αναπηδήσεις με τα δύο σκέλη και εμπρός - πίσω.
 3. Διάσταση - ανάταση κρούση των παλαμών 1, άποκατάσταση, κρούση των παλαμών πίσω 2.
 4. Ήμιανάταση - ταλαντεύσεις των χεριών πίσω, το ένα χέρι από την ανάταση, το άλλο από την προσοχή και έπειτα εναλλαγή.
 5. Έκβολή του σκέλους πίσω στηριζόμενο στα δάκτυλα - ανάταση με λαβή των χεριών και έκταση του κορμού.

6. Διάσταση - σύμπτυξη - περιφορά των άκρών κυκλικά (από μπροστά και από πίσω).

7. Διάσταση - στροφές του κορμού αριστερά - δεξιά - με όμόνυμη αιώρηση των χεριών και με έτερόνυμη άκροστασία.

8. Κατακόρυφη ισορροπία με στήριξη των χεριών και του κεφαλιού (τριγωνική).

9. Κυβιστήσεις εμπρός επάνω σε στρώματα ή σε χόρτο.

10. Έδραία θέση, στήριξη των χεριών - άρση της λεκάνης.

11. Παιγνίδι : Κατά στοίχους διάσταση - μεταφορά της σφαίρας επάνω από το κεφάλι του πρώτου προς τον τελευταίο.

12. Δρόμος συναγωνιστικός 40 μ.

Ε' και ΣΤ' ΤΑΞΕΙΣ

1η Ήμερήσια γύμναση (Άρρένων).

1. Σύνταξη σε τριάδες, βάδιση, κλίσεις.

2. Παιγνίδι : Κεφαλή και ούρά. Αραίωση κατά στοίχους και με το παράγγελμα «κεφαλή», οι πρώτοι παραμένουν ακίνητοι, ενώ όλοι οι υπόλοιποι μαθητές τρέχουν γύρω από τους πρώτους και επανέρχονται στη θέση τους. Με το παράγγελμα ούρά, γίνεται το αντίθετο, δηλαδή παραμένουν ακίνητοι οι τελευταίοι μαθητές.

3. Δυο αναπηδήσεις, στον τρίτο χρόνο διάσταση έκταση 1-4.

4. Κάθισμα βαθύ, δύο ταλαντεύσεις στα γόνατα, χέρια στο έδαφος (πλάγια) 1-2. τάση των γονάτων, δύο διπλώσεις με τα χέρια εμπρός 3-4 ανόρθωση ανάταση, δύο τάσεις των χεριών προς τα πίσω 5-6.

5. Διάσταση πλέξη των χεριών πίσω - διπλωση - ταλαντεύσεις του κορμού εμπρός 1-2, ανόρθωση έκταση του κορμού πίσω 3-4.

6. Διάσταση έκταση - αιώρηση των χεριών μέχρι τη νηρόταση αφού περάσουν από κάτω 1, συνέχεια κάτω, έκταση με κατάληξη στην ανάκαμψη 2- δύο κάμψεις του κορμού αριστερά 3-4. Το ίδιο από την αρχή για να ακολουθήσουν δύο κάμψεις του κορμού δεξιά.

7. Το δεξί χέρι πίσω από τη μέση - αιώρηση του αριστερού στην πρόταση 1 - ήμιέκταση με όμόνυμη στροφή του κορμού 2, επαναφορά εμπρός 3 κάτω το χέρι 4. Επανάληψη κατά βούληση. Εναλλαγή των χεριών, το ίδιο με το αριστερό χέρι.

8. Έδραία θέση, κάμψη των σκελών, άρση της λεκάνης 1 - κάτω 2 - τάση του αριστερού σκέλους 1 - κάτω δύο - του δεξιού 1 - κάτω 2 - άρση και των δύο σκελών 1-2.

9. Οκλαδόν σύμπτυξη - στροφή και διπλωση αριστερά, το δεξί αυτί επάνω στο αριστερό γόνατο 1 ανόρθωση στη θέση του οκλαδόν 2 - το ίδιο αντίθετα 3 - ανόρθωση όπως προηγούμενος 4 - όρθιοι χωρίς χρήση των χεριών.

10. Έδραία θέση - κάμψη των γονάτων, λαβή των άκρων, κύλισμα πίσω, ανόρθωση (βάρκα).

11. Άνα ζεύγη ο ένας ανυψώνει τον άλλο στην ήμικατακόρυφη αναστροφή.

12. Τρεις αναπηδήσεις επί τόπου, κάθισμα 1-4.

13. Όργανα : Πλινθίο - στρώμα κατά πλάτος : α) Διπλό πάτημα στο έδαφος ανάβαση στο πλινθίο στο βαθύ κάθισμα και από εκεί κυβίστηση. Σε συνέχεια απλή διαπέραση του στρώματος με το ένα σκέλος εμπρός και τα χέρια σε έκταση.

β) Πλινθίο, στρώμα κατά μήκος.

Ή ίδια ανάβαση στο πλινθίο, στήριξη των χεριών εμπρός υπερπήδηση σε διάσταση κυβίστηση επάνω στο στρώμα.

14. Δρόμος 50 μ. Άλμα σε ύψος με απλή τεχνική. Σκυταλοδρομία ομαδική κατ' αντίζυγια.

Σύνταξη - Λύση των ζυγών.

2η 'Ημερήσια γύμναση ('Αρρένων).

1. Σύνταξη σε τριάδες - βάδισμα.

2. Παιγνίδι : Δρομικό παιγνίδι κατά στοίχους. Με το παράγγελμα του δασκάλου οι πρώτοι μαθητές του στοίχου τρέχουν από τα άριστερά γύρω από τον στοίχον τους και όταν ξανάρθουν στη θέση τους, εκκινούν οι δεύτεροι κ.ο.κ. μέχρι και του τελευταίου μαθητή κάθε στοίχου. Νικητής ανακηρύσσεται ο στοίχος που θα τελειώσει πρώτος.

3. 'Από την στάση της προσοχής - έκταση - χιασμός των χεριών μπροστά από το στήθος στην έκταση με ταλαντεύσεις, 2 ή ίδια άσκηση με ελαφρή κάμψη και τάση των γονάτων 3-4. Τέσσερις φορές την πρώτη και τέσσερις τη δεύτερη άσκηση.

4. Πρόταση - έκταση με αιώρηση από τα κάτω 1-2, αιώρηση των χεριών με ταλαντεύσεις κάτω - εμπρός - άνω και πλάγια με αναπήδηση στη διάσταση 3-4. 'Η ίδια άσκηση με περιφορά των χεριών κάτω - εμπρός - κάτω πλάγια 1-2 και κάτω εμπρός - άνω - πλάγια και κάτω και με αναπήδηση στην στάση της προσοχής 3-4.

5. 'Ακροστασία-πρόταση οι παλάμες στραμμένες προς το έδαφος 1-κάμψεις και τάσεις των γονάτων με ταλαντεύσεις, τα χέρια πίσω 2 - με ταλαντεύσεις ανόρθωση, τα χέρια εμπρός 3 - τα χέρια πίσω 4.

6. Διάσταση-δίπλωση τρεις ταλαντεύσεις 1-2-3 και στόν 4ο χρόνο λαβή των γονάτων οριζόντια πρόκυψη.

7. Διάσταση-στροφές του κορμού άριστερά-δεξιά με δμάνυμη αιώρηση των χεριών και με έτερόνυμη ήμιακροστασία 1-2.

8. Διάσταση-ήμιανάκαμψη του άριστερου-θέση του άριστερου πίσω από την μέση-διπλή κάμψη με ταλαντεύσεις άριστερά 1-2, ανόρθωση έκταση, οι παλάμες στραμμένες προς τα άνω, διπλή διάσταση του κορμού 3-4. Το ίδιο αντίθετα 1,2,3,4.

9. Τρεις επιτόπιες αναπηδήσεις στόν 4ο χρόνο κάθισμα βαθύ.

10. Γονάτιση - στήριξη στα τέσσερα - απ' εκεί άρση του σκέλους πίσω τεντωμένου, έτερόνυμη ήμιανάταση 1, σε θέση 2. Το ίδιο αντίθετα 1,2.

11. Αιώρηση του σκέλους τεντωμένου εμπρός και άνω-και πίσω των χεριών με άρμονική αντίθεση. ('Αριστερό ποδι-δεξί χέρι).

Το ίδιο αντίθετα.

12. "Άλμα σε μήκος, απλή τεχνική.

13. Χορός Καλαματιανός.

14. Σφαιροπόλεμος (κατάσκοποι).

15. Σύνταξη - Λύση ζυγών.

3η 'Ημερήσια γύμναση ('Αρρένων).

1. Σύνταξη κατά τριάδες - βάδισμα - τροχάδην.

2. Λύση ζυγών - τρέξιμο 20-30 μ. 'Ανασύνταξη.

3. Διάσταση έκταση - κάμψη των γονάτων έναλλακτικά (κυματισμός).

4. Πρόταση 1-ταλάντευση στα γόνατα με αιώρηση των χεριών κάτω και πίσω - τάση των γονάτων πρόταση 3-περιφορά των χεριών από τους ώμους κυκλικά 4.

5. Διάσταση έκταση - κάμψη των γονάτων έναλλακτικά (κυματισμός).

6. Διάσταση-έκταση-χιασμός των χεριών μπροστά από το στήθος με ταλαντεύσεις 1-2. 'Επίκυψη ταλάντευση με χιασμό των χεριών ανόρθωση 3-4.

7. Διάσταση - στροφή του κορμού άριστερά, θέση των χεριών στο έδαφος - τρεις ταλαντεύσεις, στόν 4ο χρόνο ανόρθωση στη διάσταση, το ίδιο δεξιά.

8. Ύπτια κατάκλιση, ποδήλατο.

9. Κατακόρυφη ισορροπία με στήριξη των χεριών και του κεφαλιού στο έδαφος (σε σχήμα τριγώνου χέρια κεφάλι) με βοηθό.

10. 'Αναλάκτιση - άρση των σκελών έναλλακτικά κρούση του προταμένου χεριού προχωρητικά.

11. Ρίψη ελαστικής σφαίρας.

12. Χορός κλέφτικος (Τσάμκος).

13. "Άσκηση στην πάσα του μπάσκετ με δύο χτυπήματα της μπάλας στο έδαφος.

14. Σύνταξη - Λύση των ζυγών.

4η 'Ημερήσια γύμναση ('Αρρένων).

Παιγνίδι : Τα κοκοράκια : Κατά ζεύγη με τα χέρια δεμένα πίσω οι μαθητές ώθουν με τους ώμους ενώ στηρίζονται στο ένα πόδι μέχρις ότου ένας πατήσει και στα δύο πόδια.

1. Περιφορά των χεριών κυκλικά από εμπρός και από πίσω.

2. Έκταση - κάμψη των γονάτων ταλαντευτικά με χιασμό των χεριών εμπρός και έπαναφορά στην έκταση σε συνέχεια.

3. Προβολή άριστερά - δεξιά με έκταση τρεις ταλαντεύσεις με το 4 στην προσοχή.

4. Διάσταση - επίκυψη, ταλάντευση του κορμού 1-2. Δίπλωση ταλάντευση του κορμού 3,4 ανόρθωση διάσταση από την έκταση 5,6.

5. Διάσταση ήμιανάκαμψη του άριστερου, ήμιμεσολαβή του δεξιού - δύο κάμψεις δεξιά, το ίδιο αντίθετα.

6. Διάσταση - έκταση στροφές του κορμού άριστερά - δεξιά με αιώρηση των χεριών στο ύψος της έκτασεως και έτερόνυμη ήμιακροστασία.

7. Βαθύ κάθισμα θέση των παλαμών στο έδαφος 1 - εκλάκτιση 2-άπαγωγή 3-προσαγωγή 4-συσπείρωση 5-ανόρθωση 6.

8. Πρηνής κατάκλιση-λαβή των άκρων των ποδιών-έκταση κορμού (στυπόχαρτο).

9. 'Απλές κυβιστήσεις εμπρός (τούμπα).

10. Σκυταλοδρομία 40 x 50 μ. κατ' άντυζυγία.

11. Τοπικός χορός.

12. Προπόνηση στην καλαθιά (σούτ του μπάσκετ).

13. "Άλμα σε ύψος.

14. Σύνταξη - Λύση ζυγών.

1η 'Ημερήσια γύμναση (Θηλέων).

1. Σύνταξη σε φάλαγγα κατά τριάδες-βάδισμα κλίσεις.

2. Σχηματισμός κύκλου : α) ποικιλία βαδίσεων, σε όλο-κληρο το πέλμα, στα δάχτυλα και συνδυασμό αυτών, β) τροχάδην εμπρός, επί τόπου και συνδυασμός αυτών.

'Αραιωση σε παράταξη.

3. Έκταση - αιώρηση των χεριών σε κύκλο - κάτω χιαστί, ανάταση-έκταση-κάτω χιαστί 2, το ίδιο σε αντίθετη φορά-άπό τα κάτω έκταση - ανάταση-χιαστί-ανάταση-έκταση 1-κάτω χιαστί 2, το ίδιο με κάμψη των γονάτων.

4. Προσοχή. Πρόταση - συσπείρωση με αιώρηση των χεριών κάτω και πίσω με σύγχρονη κάμψη και τάση των γονάτων 1-ανόρθωση με αιώρηση των χεριών εμπρός και με σύγχρονη κάμψη και τάση των γονάτων 2-στροφή του κορμού άριστερά με αιώρηση του άριστερου χεριού κάτω και πίσω 3, έπαναφορά στην πρόταση από τον ίδιο δρόμο 4, επανάληψη της άσκήσεως με στροφή του κορμού δεξιά 5-8.

5. Διάσταση έκταση - κάμψη του άριστερου σκέλους δίπλωση άριστερά με αιώρηση των χεριών χιαστί 1- ταλάντευση ανόρθωση τάση του σκέλους έκταση 2 - κρούση των παλαμών πρό του στήθους ανάταση έκταση 3, το ίδιο δεξιά 4-6.

6. Προσοχή, λαβή τῶν χειρῶν πίσω πλεγμένων 1-δριζόντια πρόκυψη 2-χαλάρωση 2-άνορθωση 3-4.

7. Γονάτιση τάση τοῦ ἀριστεροῦ σκέλους πλάγια, τὰ χέρια πάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι-τρεῖς πλάγιες κάμψεις τοῦ κορμοῦ ἀριστερά 1-3, ἐπαναφορά στὴν ἀφετηρία 4, τὸ ἴδιο ἀντίθετα 5-8.

8. Γονάτιση, στήριξη τῶν χειρῶν μπροστὰ στὸ ἔδαφος τάση τοῦ ἀριστεροῦ σκέλους πίσω με σύγχρονη ἔκταση τῆς κεφαλῆς πίσω 1, κάμψη τοῦ ἀριστεροῦ σκέλους καὶ τῆς κεφαλῆς ἔμπρὸς - τὸ μέτωπο στὸ γόνατο 2, τὸ ἴδιο σὲ συνέχεια. Ἡ ἀσκηση ἐπαναλαμβάνεται με τὸ δεξιὸ σκέλος.

9. Ἐδραία θέση - κάμψη τῶν γονάτων λαβή τῶν χειρῶν κάτω ἀπὸ τὰ γόνατα-τέσσερις κρούσεις τῶν δακτύλων τῶν σκελῶν στὸ ἔδαφος 1-4, ὑπτια κατάκλιση- ἄρση τῶν σκελῶν σὲ κάμψη 5-6, ἐλαφρὰ στὴν ἀφετηρία 7-8.

10. Ἀνὰ ζεύγη ἀντιμέτωποι, λαβή τῶν χειρῶν ἄρση τοῦ ἀριστεροῦ σκέλους με κάμψη πίσω τῆς μιᾶς ἰσορροπία 1-ἐπαναφορά 2, τὸ ἴδιο με ἄρση τοῦ ἀριστεροῦ σκέλους 3, ἀποκατάσταση 4, βαθὺ κάθισμα συσπείρωση 5-άνορθωση 6. Ἡ ἀσκηση ἐπαναλαμβάνεται ἀπὸ αὐτὴ τοῦ συνασκέται.

11. Λαξ ἐπαλάξ.

Ἀσκήσεις σὲ στρώματα.

Κυβιστήσεις.

Κατακόρυφη ἀναστροφή με βοηθό.

Ἀγωνιστική.

Ἄλμα σὲ μῆκος. Πάσες καὶ τρίπλες τοῦ μπάσκετ.

2η Ἡμερήσια γύμναση (Θηλέων).

1. Τακτικὲς ἀσκήσεις Βάδισμα.

2. Σχηματισμοὶ κύκλου : α) Ποικιλία βαδίσσεων-8 βήματα βάρδη (1-8), 4 βήματα στὰ δάχτυλα (1-4), καὶ 4 ἀπὸ τὸ βαθὺ κάθισμα (5-8).

β) Τροχάδην 8 βήματα τροχάδην (1-8), 4 ἐπὶ τόπου (1-4), 4 πίσω (5-8).

3. Βήματα χόπα (ἀναπήδηση στὸ ἓνα σκέλος προχωρητικά, ἄρση με κάμψη τοῦ ἄλλου 1, τὸ ἴδιο ἀντίθετα 2).

4. Ἀνάταση, τάση ἐναλλακτικὰ τῶν χειρῶν (τέντωμα ψηλὰ) 1-4-τάση καὶ τῶν δύο χειρῶν 1- με ἔκταση αἰώρηση τῶν χειρῶν ἔμπρὸς χιαστί 2, ἀπὸ τὸν ἴδιο δρόμο (ἐκτάσεως) ἐπαναφορά στὴν ἀνάταση 3-4.

5. Πρόταση. Συσπείρωση αἰώρηση τῶν χειρῶν κάτω καὶ πίσω 1-άνορθωση με αἰώρηση τῶν χειρῶν ἔμπρὸς καὶ κάμψεις τῶν γονάτων 2, ἔκταση κορμοῦ καὶ χειρῶν 3, στὴν πρόταση 4.

6. Προσοχή. Στροφὲς τοῦ κορμοῦ ἀριστερὰ δεξιὰ με κάμψη καὶ τάση τῶν γονάτων καὶ ὁμώνυμη αἰώρηση τῶν χειρῶν 1-2, στροφή ἀριστερὰ προχωρητικὰ τὰ χέρια στὴν ἔκταση 3-4, τὸ ἴδιο ἀντίθετα.

7. Διάταση-ἔκταση. Πρόκυψη ὀριζόντια (90°), αἰώρηση τῶν χειρῶν στὴν ἀνάταση 1-2, τάση κορμοῦ καὶ χειρῶν 3, ἀνάκλιση ἔκταση τῶν χειρῶν πλάγια 4.

8. Ὑπτια κατάκλιση. Ἀνόρθωση τοῦ κορμοῦ, ἄρση τοῦ ἀριστεροῦ σκέλους με κάμψη λαβή (τὸ μέτωπο στὸ γόνατο). Ἐπαναφορά στὴν ἀρχικὴ θέση.

Τὸ ἴδιο με τὸ ἀντίθετο σκέλος.

9. Ἰσορροπία ἀνὰ ζεύγη. Λαβή ἔμπρὸς χιαστί. Ἀρση με κάμψη τοῦ ἀριστεροῦ σκέλους 1, τάση πίσω ἰσορροπία 2-3, ἀποκατάσταση 4.

10. Ἀναπήδησεις στὸ δεξιὸ σκέλος με σύγχρονη ἐκβολὴ τοῦ ἀριστεροῦ στὴ φτέρνα 1, σταύρωμα στὸ δεξιὸ, στήριξη στὰ δάχτυλα 2, διπλὴ ἀναπήδηση στὸν τόπο με τὰ δύο σκέλη 3-4. Τὸ αὐτὸ ἀντίθετα 5-8.

Ἀσκήσεις ἐπάνω σὲ στρώματα.

Γέφυρα-ἀνακυβίστησι-πλάγια κυβίστησι (τροχὸς) ὑπερήδησι ἐφαλτηρίου.

Πετοσφαίρισι (βόλεϋ-μπῶλ) σὲ κύκλους.

3η Ἡμερήσια γύμναση (Θηλέων).

Τακτικὲς ἀσκήσεις.

Σὲ κύκλο ἀνὰ ζεύγη :

1. Ἀλλαγὴ βήματος ἔμπρὸς πρὸς τὴ φορά τοῦ κύκλου με τὸ ἀριστερὸ σκέλος 1-2, με τὸ δεξιὸ σκέλος 3-4 σὲ συνέχεια (βήματα πόλλικας).

2. Τρεῖς πλάγιες ἀλλαγὲς βήματος με τὸ δεξιὸ σκέλος πρὸς τὰ ἔξω 1-2-3, ἀναπήδησι στὰ δύο σκέλη 4, τὸ ἴδιο με τὸ ἀριστερὸ σκέλος πρὸς τὸ κέντρο (5-8).

Στὴν ἀραίωσι.

3. Ἐνα πλάγιο βῆμα πρὸς τὰ ἀριστερὰ με τὸ ἀριστερὸ σκέλος καὶ βῆμα χιαστί τοῦ δεξιοῦ πρὸς τὰ ἀριστερὰ (μπροστὰ ἀπὸ τὸ ἀριστερὸ) 1 (ἓνα), πλάγιο βῆμα τοῦ ἀριστεροῦ πρὸς τὰ ἀριστερὰ με σύγχρονη ἄρση τοῦ δεξιοῦ 2. Πλάγιο βῆμα τοῦ δεξιοῦ πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ βῆμα χιαστί τοῦ ἀριστεροῦ πρὸς τὰ δεξιὰ (μπροστὰ ἀπὸ τὸ ἀριστερὸ) 3 (τρία), πλάγιο βῆμα τοῦ δεξιοῦ πρὸς τὰ δεξιὰ με σύγχρονη ἄρση τοῦ ἀριστεροῦ 4. Τὸ ἴδιο συνέχεια.

4. Βαθὺ κάθισμα, στήριξη τῶν χειρῶν στὸ ἔδαφος ταλάντευσι 1-2, τάση τῶν γονάτων δύο διπλώσεις 3-4, βαθὺ κάθισμα στήριξη τῶν χειρῶν στὸ ἔδαφος ταλάντευσι 5-6, κρούσι τῶν παλαμῶν στὰ γόνατα 7, ἀνόρθωσι 8.

5. Διάταση ἔκταση-ὀριζόντια πρόκυψη ἀνάτασι σὲ δύο χρόνους 1-2, ἐπίκυψη 3-4, δύο διπλώσεις 5-6, ἀνέλιξι 7-8.

6. Ἀλλαγὴ βήματος με τὸ ἀριστερὸ σκέλος 1-2, ἰσορροπία στὸ ἀριστερὸ σκέλος ἄρση τοῦ δεξιοῦ πίσω 3-4, ἀλλαγὴ βήματος με τὸ δεξιὸ σκέλος 1-2, ἰσορροπία στὸ δεξιὸ ἄρση τοῦ ἀριστεροῦ πίσω 3-4.

7. Προσοχή αἰώρηση τοῦ ἀριστεροῦ χειροῦ στὴν ἡμιπρότασι τοῦ δεξιοῦ ἐλαφρὰ πίσω καὶ στροφή τοῦ κορμοῦ δεξιὰ με σύγχρονη ἐλαφρὴ κάμψη καὶ τάση τῶν γονάτων 1, ἐναλλαγὴ τῶν χειρῶν καὶ στροφή τοῦ κορμοῦ ἀριστερὰ με σύγχρονη ἐλαφρὴ κάμψη καὶ τάση τῶν γονάτων 1, ἐναλλαγὴ τῶν χειρῶν καὶ στροφή τοῦ κορμοῦ ἀριστερὰ με σύγχρονη ἐλαφρὴ κάμψη τῶν γονάτων 2, ἐναλλαγὴ τῶν χειρῶν καὶ στροφή τοῦ κορμοῦ δεξιὰ με σύγχρονη κάμψη καὶ τάση τῶν γονάτων 3, ἐπίκυψη ἡμιανάτασι ἀριστερὰ 4, τὸ ἴδιο ἀντίθετα 5-6-7-8.

8. Ἐκταση-πλάγια κάμψη τοῦ κορμοῦ ἀριστερὰ ἡμιανάτασι δεξιὰ 1-ἐπαναφορά τοῦ κορμοῦ στὴν ὀρθία θέση ἔκταση 2-πλάγια κάμψη τοῦ κορμοῦ δεξιὰ ἡμιανάτασι ἀριστερὰ 3-ἐπαναφορά τοῦ κορμοῦ στὴν ὀρθία θέση 4, στροφή τῶν παλαμῶν ἐλαφρὴ κάμψη καὶ τάση τῶν χειρῶν με σύγχρονη κάμψη καὶ τάση τῶν γονάτων 5-ἀνάτασι 6- τάση στὴν ἀνάτασι 7, ἔκταση.

9. Ὑπτια κατάκλιση τὰ χέρια παράλληλα πρὸς τὸ σῶμα- ἄρση τοῦ ἀριστεροῦ σκέλους τενωμένου 1-ἀποκατάτασι στὴν ἀφετηρία 2, ἄρση τοῦ δεξιοῦ σκέλους τενωμένου 3-ἀποκατάτασι 4, ἄρση καὶ τῶν δύο σκελῶν τενωμένων σὲ δύο χρόνους 5-6, ἀποκατάτασι στὴν ἀφετηρία 7-8.

10. Ὑπτια κατάκλιση ἔκταση τῶν χειρῶν. Ἀρση τοῦ ἀριστεροῦ σκέλους 1, τὸ ἀριστερὸ σκέλος φέρνεται πρὸς τὸ δεξιὸ χέρι χιαστί 2, ἐπαναφορά, ἄρση τοῦ ἀριστεροῦ σκέλους στὴν κατακόρυφη θέση 3, ἀποκατάτασι στὴν ἀφετηρία 4, τὸ ἴδιο ἀντίθετα 5-8.

11. Δύο ἀναπήδησεις στὰ δύο σκέλη 1-2, ἀναπήδησι διάστασι στὸν ἀέρα, πτώσι στὰ δύο σκέλη 3. Τὸ ἴδιο συνέχεια.

Κυβίστησι-ἀνακυβίστησι.

Ἀγωνιστικὴ : Δρόμος 50μ. Παιγίδι : Γερμανικὸ.

Τοπικὸς ἐθνικὸς χορὸς (Μακεδονικὸς).

4η Ἡμερήσια γύμναση (Θηλέων).

1. Τακτικὲς ἀσκήσεις. Σὲ κύκλο 1. Διπλὴ ἀναπήδησι στὸ δεξιὸ, ἄρση τοῦ ἀριστεροῦ σκέλους τενωμένου ἔμπρὸς 1-2, τὸ ἴδιο ἀντίθετα 3-4, 4 βηματικά τροχάδην ἔμπρὸς ἀρχίζοντας με τὸ δεξιὸ (δεξ.ἀρ.-δεξ.ἀρ.).

2. Βήματα ἀλλαγὴ (πόλλικα) με τὸ ἀριστερὸ σκέλος 1-2, τὸ ἴδιο με τὸ δεξιὸ 3-4, βῆμα ἔμπρὸς με τὸ ἀριστερὸ ἀναπήδησι ἄρση τοῦ ἀριστεροῦ σκέλους ἔμπρὸς σὲ κάμψη 5-6, βῆμα ἔμπρὸς με τὸ δεξιὸ ἀναπήδησι ἄρση τοῦ ἀριστεροῦ σκέλους ἔμπρὸς σὲ κάμψη 7-8, τὸ ἴδιο συνέχεια.

Στὴν ἀραίωσι.

3. Πλάγιο βήμα άριστερά κλίση άριστερά με σύγχρονη αιώρηση τών χειρών προς τά άριστερά πρόταση 1, όριζόντια πρόκυψη ανάταση 2, κάμψη γονάτων χαλάρωση 3, άνέλιξη 4. Πλάγιο βήμα δεξιά κλίση δεξιά με σύγχρονη αιώρηση τών χειρών προς τά δεξιά πρόταση 5, όριζόντια πρόκυψη, ανάταση 6, κάμψη γονάτων χαλάρωση 7, άνέλιξη 8.

4. Διάσταση - κάμψη του κορμού άριστερά 1, δεξιά 2, άριστερά 3, ταλάντευση στην κάμψη άριστερά 4, τó ίδιο αντίθετα.

5. Γονάτιση πρόταση - έτερόπλευρο κάθισμα άριστ. 1, άνόρθωση στη γονάτιση 2, έτερόπλευρο κάθισμα δεξιά 3, άνόρθωση στη γονάτιση 4.

6. Άνά ζεύγη άντιμέτωποι, πρηγής κατάκλιση, έκταση τών χειρών λαβή-άρση του κορμού υπερέκταση 1, πρηγής κατάκλιση 2.

7. Έδραία θέση διαστάσεις - διπλώσεις, συνέχεια.

8. Προσοχή έκταση τών χειρών επιτόπιες αναπηδήσεις και στά δύο σκέλη 1, αναπήδηση με τó δεξιό άρση του άριστερου τεντωμένου πίσω 2, δύο βήματα τροχάδην έμπρός (άριστερά, δεξιά) (3-4), τó ίδιο συνέχεια, Άγωνιστική. Σκυταλοδρομία κατ' άντιζυγία 50μ. Άλμα σε ύψος.

Παιγνίδι : Πετοσφαίριση (βόλεϋ - μπώλ).

5η Ήμερήσια γύμναση (Θηλέων).

Τακτικές άσκήσεις.

Σε κύκλο :

1. Διπλή αναπήδηση στο δεξιό σκέλος σε τάση-άρση του άριστερου σκέλους χιαστί μπροστά από τó δεξιό 1-2, διπλή αναπήδηση στο άριστερό άρση του δεξιού σκέλους 3-4, άρση του άριστερου έμπρός σε τάση 5, αναπήδηση στο άριστερό άρση του δεξιού έμπρός τεντωμένου 6, αναπήδηση στο δεξιό άρση του άριστερου έμπρός τεντωμένου 7 αναπήδηση στο άριστερό άρση του δεξιού έμπρός τεντωμένου 8. (5-6-7-8 γίνεται προχωρητικά).

2. Προβολή άριστερου σκέλους τά χέρια χιαστί κάτω και έμπρός 1-2, άνόρθωση άκροστασία στο άριστερό σκέλος, προβολή του δεξιού σκέλους τά χέρια από την έκταση στην ανάταση 3-4. Τó ίδιο συνέχεια.

Στην άραίωση.

3. Πόδια στην προσοχή έκταση-δίπλωση αιώρηση τών χειρών κάτω χιαστί άνόρθωση ανάταση 1 (ένα), βήμα έμπρός με τó άριστερό τó δεξιό σκέλος πλησιάζει τó άριστερό (προσοχή) πρόταση 2-συσπείρωση 3-άνόρθωση έκταση 4, δίπλωση αιώρηση τών χειρών κάτω χιαστί άνόρθωση ανάταση 5, βήμα πίσω με τó δεξιό, τó άριστερά πλησιάζει τó δεξιό (προσοχή) πρόταση 6, συσπείρωση 7-άνόρθωση έκταση 8. Τó ίδιο με τó δεξιό έμπρός.

4. Διάσταση ανάταση-κάμψη του κορμού άριστερά 1-κάμψη δεξιά 2-κάμψη άριστερά 3, ταλάντευση στην κάμψη 4. Τó ίδιο αντίθετα.

5. Πρηγής κατάκλιση στήριξη τών χειρών στο έδαφος στο ύψος τών ώμων (κατεύθυνση τών δακτύλων προς τά έμπρός) τάση τών χειρών έκταση του κορμού (1-2), έπαναφορά 3-4, πρηγής θέση (στήριξη στα χέρια και στα δάχτυλα τών ποδιών) 1-2, έπαναφορά στην πρηγή κατάκλιση 3-4.

6. Τρία βήματα τροχάδην έμπρός (άριστερά, δεξιά άριστερά) (1-2-3), μεγάλος διασκελισμός έμπρός με αναπήδηση 4. Συνέχεια τó ίδιο αντίθετα.

7. Άλμα σε μήκος με άπλο τρόπο.

8. Σκυταλοδρομία 50 μ. κατ' άντιζυγία - Βώλεϋ μπώλ. Έθνικός χορός.

3. ΓΕΝΙΚΑ

1. Ή φυσική Άγωγή έχει έντονο ψυχαγωγικό χαρακτήρα.

2. Οί άσκήσεις και δραστηριότητες (παιγνίδια, άγωνιστική, άθλοπαιδιές, έφαρμοσμένα άλματα, άσκήσεις εδάφους κ.λ.π.) άνταποκρίνονται στην ηλικία, στίς σωματικές και στίς πνευματικές ικανότητες τών μαθητών και στο βαθμό τής έξασκήσεώς τους.

3. Σε κάθε περίπτωση δίνονται εύκαιρίες στα παιδιά για πρωτοβουλίες και άτομική έκφραση.

4. Ίδιαίτερη σημασία αποδίδεται στη διδασκαλία τών έθνικών χορών, που άσκοϋν τó σωμα με την άρμονία, τη χάρη και την εύρυθμία τών κινήσεων και διατηρούν την έθνική μας καλλιτεχνική παράδοση, που είναι στενά δεμένη με τó ιστορικό παρελθόν του έθνους μας.

*Άρθρο 4.

Έβδομαδιαία Ώρολόγια
Προγράμματα Μαθημάτων.

Έβδομαδιαίο Ώρολόγιο Πρόγραμμα Μαθημάτων
του 6/θεσίου Δημοτικού Σχολείου.

α/α	Μαθήματα	Ώρες Διδασκαλίας					
		Α'	Β'	Γ'	Δ'	Ε'	ΣΤ'
1.	Θρησκευτικά	1	1	2	2	2	2
2.	Έλληνική Γλώσσα	9	9	10	9	8	8
3.	Ίστορία	-	-	2	2	2	2
4.	Σπουδή του Περιβάλλοντος	5	5	-	-	-	-
5.	Φυσικά και Χημεία με Στοιχεία Υγιεινής	-	-	2	2	3	3
6.	Γεωγραφία	-	-	2	2	2	2
7.	Αριθμητική και Γεωμετρία	3	3	3	3	4	4
8.	Άγωγή του Πολίτη	-	-	-	-	1	1
9.	Τεχνικά	2	2	2	2	2	2
10.	Μουσική	2	2	2	2	2	2
11.	Γυμναστική	2	2	2	2	1	1
12.	Πολιτιστικές Έκδηλώσεις και Άθλητισμός	-	-	-	2	2	2
Ώρες διδασκαλίας		24	24	27	28	29	29

Παρατήρηση :

Ή ημέρα και οί ώρες που θα γίνονται οί πολιτιστικές έκδηλώσεις και ό άθλητισμός, όρίζονται με άπόφαση του συλλόγου τών δασκάλων κάθε σχολείου και σύμφωνα με τίς ιδιαίτερες συνθήκες λειτουργίας του.

Έβδομαδιαίο Ώρολόγιο Πρόγραμμα Μαθημάτων
του 5/θεσίου Δημοτικού Σχολείου

α/α	Μαθήματα	Ώρες Διδασκαλίας κατά Τάξεις					
		Α'+Β'	Γ'	Δ'	Ε'	ΣΤ'	
1.	Θρησκευτικά	2/2	2	2	2	2	2
2.	Έλληνική Γλώσσα	8	10	9	8	8	
3.	Ίστορία	-	2	2	2	2	
4.	Σπουδή Περιβάλλοντος	4	-	-	-	-	
5.	Φυσικά και Χημεία με Στοιχεία Υγιεινής	-	2	2	3	3	
6.	Γεωγραφία	-	2	2	2	2	
7.	Αριθμητική και Γεωμετρία	3/2 3/2	3	3	4	4	
8.	Άγωγή του Πολίτη	-	-	-	1	1	
9.	Τεχνικά	4/2	2	2	2	2	
10.	Μουσική	4/2	2	2	2		
11.	Γυμναστική	2	2	2	1	1	
12.	Πολιτιστικές Έκδηλώσεις και Άθλητισμός	-	-	2	2	2	
Ώρες διδασκαλίας		30	27	28	29	29	

Παρατηρήσεις:

1. Η συνδιδασκαλία που επιβάλλεται από την οργανο-
τητα του 5/θέσιου Δημοτικού Σχολείου, καθιερώνεται για
τις δύο πρώτες τάξεις.

2. Εάν ο αριθμός των μαθητών των Α' και Β' τάξεων εί-
ναι μεγάλος και δεν είναι δυνατή η συνδιδασκαλία, ο σύλλο-
γος των δασκάλων μπορεί να ορίσει για συνδιδασκαλία άλλες
τάξεις συνεχόμενες (Γ' + Δ' ή Ε' + ΣΤ'), που έχουν συνολικό
αριθμό μαθητών σημαντικά κατώτερο από τις τάξεις Α'
και Β'.

3. Η ημέρα και οι ώρες που θα γίνονται οι πολιτιστικές
εκδηλώσεις και ο άθλητισμός ορίζονται με απόφαση του συλ-
λόγου των δασκάλων κάθε σχολείου και σύμφωνα με τις ι-
διαίτερες συνθήκες λειτουργίας του.

Εβδομαδιαίο Ωρολόγιο Πρόγραμμα Μαθημάτων
4/θέσιου Δημοτικού Σχολείου

α/α	Μαθήματα	Ωρες Διδασκαλίας			
		Α' + Β'	Γ'	Δ'	Ε' + ΣΤ'
1.	Θρησκευτικά	2/2	2	2	2
2.	Ελληνική Γλώσσα	8 8	10	9	8
3.	Ιστορία	—	2	2	2
4.	Σπουδή Περιβάλλοντος	4	—	—	—
5.	Φυσικά και Χημεία με Στοιχεία Υγιεινής	—	2	2	3
6.	Γεωγραφία	—	2	2	2
7.	Αριθμητική και Γεωμετρία	3/2 3/2	3	3	5/2 5/2
8.	Αγωγή του Πολίτη	—	—	—	1
9.	Τεχνικά	4/2	2	2	2
10.	Μουσική	4/2	2	2	2
11.	Γυμναστική	2	2	2	2
12.	Πολιτιστικές Εκδηλώσεις και Άθλητισμός	—	—	2	2
Ωρες Διδασκαλίας		30	27	28	31

Παρατήρηση:

Η ημέρα και οι ώρες που θα γίνονται οι πολιτιστικές εκ-
δηλώσεις και ο άθλητισμός, ορίζονται με απόφαση του συλ-
λόγου των δασκάλων κάθε σχολείου και σύμφωνα με τις ι-
διαίτερες συνθήκες λειτουργίας τους.

Εβδομαδιαίο Ωρολόγιο Πρόγραμμα Μαθημάτων
3/θέσιου Δημοτικού Σχολείου

α/α	Μαθήματα	Ωρες Διδασκαλίας		
		Α' + Β'	Γ' + Δ'	Ε' + ΣΤ'
1.	Θρησκευτικά	2/2	2	2
2.	Ελληνική Γλώσσα	8 8	10/2 10/2	8
3.	Ιστορία	—	2	2
4.	Σπουδή Περιβάλλοντος	4	—	—
5.	Φυσικά και Χημεία με Στοιχεία Υγιεινής	—	2	3
6.	Γεωγραφία	—	2	2
7.	Αριθμητική και Γεωμετρία	3/2 3/2	3 3	5/2 5/2
8.	Αγωγή του Πολίτη	—	—	1
9.	Τεχνικά	4/2	4/2	2
10.	Μουσική	4/2	4/2	2
11.	Γυμναστική	2	2	2
12.	Πολιτιστικές Εκδηλώσεις και Άθλητισμός	—	—	2
Ωρες Διδασκαλίας		30	30	31

Παρατήρηση:

Η ημέρα και οι ώρες που θα γίνονται οι πολιτιστικές εκ-
δηλώσεις και ο άθλητισμός, ορίζονται με απόφαση του συλ-
λόγου των δασκάλων κάθε σχολείου και σύμφωνα με τις ι-
διαίτερες συνθήκες λειτουργίας του.

Εβδομαδιαίο Ωρολόγιο Πρόγραμμα Μαθημάτων
του 2/θέσιου Δημοτικού Σχολείου

α/α	Μαθήματα	Ωρες Διδασκαλίας σε κάθε Τάξη			
		Α' + Β' + Γ'	Δ' + Ε' + ΣΤ'		
1.	Θρησκευτικά	2/2 2/2	2/2 2/2		
2.	Ελληνική Γλώσσα	6 6 6	7 7		
3.	Ιστορία	— — 2/2	2/2 2/2		
4.	Σπουδή του Περιβάλλοντος	4/2 —	— —		
5.	Φυσικά και Χημεία με Στοιχεία Υγιεινής	— 2/2	2/2 3/2		
6.	Γεωγραφία	— — 2/2	2/2 2/2		
7.	Αριθμητική και Γεωμετρία	2/2 3/2 3/2	3/2 3/2 3/2		
8.	Αγωγή του Πολίτη	— — —	— — —		1/2
9.	Τεχνικά	Σιωπηρές εργασίες			
10.	Μουσική	2/2	1/2		
11.	Γυμναστική	2/2	1/2		
12.	Πολιτιστικές Εκδηλώσεις και Άθλητισμός	—	2		
Ωρες διδασκαλίας		31	30 1/2		

Παρατηρήσεις:

1. Οι συνδιδασκόμενες τάξεις χωρίζονται σε ομάδες:

Πρώτη ομάδα: Α', Β' και Γ' Τάξη, και

Δεύτερη ομάδα: Δ', Ε' και ΣΤ' Τάξη.

2. Η ημέρα και οι ώρες που θα γίνονται οι πολιτιστικές
εκδηλώσεις και ο άθλητισμός, ορίζονται με απόφαση του
συλλόγου των δασκάλων κάθε σχολείου και σύμφωνα με τις
ιδιαίτερες συνθήκες λειτουργίας του.

Εβδομαδιαίο Ωρολόγιο Πρόγραμμα Μαθημάτων
του 1/θέσιου Δημοτικού Σχολείου

α/α	Μαθήματα	Ωρες Διδασκαλίας				
		Α'	Β'	Γ'	Δ'	Ε' ΣΤ'
1.	Θρησκευτικά	1/2		1/2		2/2
2.	Ελληνική Γλώσσα	6/2 6/2	6/2 6/2			7/2
3.	Ιστορία	—		2/2		2/2
4.	Σπουδή του Περιβάλλοντος	2/2				
5.	Φυσικά και Χημεία με Στοιχεία Υγιεινής	—		2/2		3/2
6.	Γεωγραφία	—		2/2		2/2
7.	Αριθμητική και Γεωμετρία	2/2 2/2		3/2		3/2
8.	Αγωγή του Πολίτη	—				1/2
9.	Τεχνικά	Σιωπηρές εργασίες				
10.	Μουσική	2/2		1/2		
11.	Γυμναστική	1/2		1/2		
12.	Πολιτιστικές Εκδηλώσεις και Άθλητισμός	—		2		
Ωρες διδασκαλίας συνολικά				35		

Παρατήρηση:

Η ημέρα και οι ώρες που θα γίνονται οι πολιτιστικές εκ-
δηλώσεις και ο άθλητισμός, ορίζονται με απόφαση του διευ-
θυντή του σχολείου και σύμφωνα με τις ιδιαίτερες συνθήκες
λειτουργίας του.

"Αρθρο 5.

Τρόπος και χρόνος διδασκαλίας της διδακτέας ύλης των συνδιδασκομένων τάξεων.

1. Οί μαθητές των συνδιδασκόμενων τάξεων διδάσκονται την ίδια ύλη στα μαθήματα των Θρησκευτικών, της Ιστορίας, της Γεωγραφίας, της Αγωγής του Πολίτη και των Φυσικών. Κατά το Α' έτος συνδιδασκαλίας διδάσκεται ή ύλη της κατώτερης τάξεως και κατά το Β' έτος ή ύλη της ανώτερης τάξεως εκτός από την Ιστορία και Γεωγραφία των Γ' και Δ' τάξεων.

2. Συνδιδάσκονται σύμφωνα με τα Ωρολόγια Προγράμματα τα Τεχνικά Μαθήματα, ή Μουσική και ή Φυσική Αγωγή. Οί Ε' και ΣΤ' τάξεις συνδιδάσκονται την Έλληνική γλώσσα.

3. Σε όλους τούς τύπους σχολείων οί πολιτιστικές εκδηλώσεις και ό άθλητισμός διδάσκονται από κοινού σύμφωνα με τα Ωρολόγια Προγράμματα.

4. Η Ιστορία των Γ' και Δ' τάξεων των 1/θέσιων και 3/θέσιων Δημοτικών Σχολείων συνδιδάσκεται : α) στο α' τρίμηνο ύλη Μυθολογίας της Γ' τάξεως και β) στα έλλα, ύλη της Δ' τάξεως, ώστε στα δύο έτη νά διδαχτεί όλη ή ύλη των Γ' Δ' τάξεων.

5. Η Γεωγραφία των Γ' και Δ' τάξεων συνδιδάσκεται : κατά το Α' έτος ή ύλη της Γ' τάξεως και δύο ακόμη πλησιέστερων γεωγραφικών διαμερισμάτων και κατά το Β' έτος επαναλαμβάνεται με συντομία ή ύλη της Γ' τάξεως και έπειτα διδάσκεται ή υπόλοιπη ύλη της Δ' τάξεως.

6. Η διδακτική ώρα (ήμίωρο) της Αριθμητικής και Γεωμετρίας των Γ' Δ' Ε' και ΣΤ' τάξεων του 1/θέσιου κατανέμεται σε δύο τμήματα, ώστε ή ύλη νά διδάσκεται σε κάθε τάξη χωριστά.

"Αρθρο 6.

"Εναρξη ισχύος.

Η ισχύς του παρόντος Προεδρικού Διατάγματος αρχίζει από το σχολικό έτος 1977-78.

Στόν Υπουργό Έθνικης Παιδείας και Θρησκευμάτων, αναθέτομε τη δημοσίευση και εκτέλεση του παρόντος Διατάγματος.

Αθήναι, 4 Νοεμβρίου 1977

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Δ. ΤΣΑΤΣΟΣ

Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΛΛΗΣ

Η ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ

Γ Ν Ω Σ Τ Ο Π Ο Ι Ε Ι Ο Τ Ι :

Η έτησία συνδρομή της Έφημερίδος της Κυβερνήσεως, ή τιμή των τμηματικώς πωλουμένων φύλλων αυτής και τα τέλη δημοσιεύσεως εν τη Έφημερίδι της Κυβερνήσεως, καθωρίσθησαν από 1ης Ιανουαρίου 1974 ως κάτωθι :

Α'. ΕΤΗΣΙΑΙ ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ

1. Διά τὸ Τεύχος Α'	Δραχ.	600
2. » » » Β'	»	700
3. » » » Γ'	»	500
4. » » » Δ'	»	1.000
5. » » » Νομικῶν Προσώπων Δ. Δ.	»	500
6. » » » Παράρτημα	»	300
7. » » » Ἀνωνύμων Ἐταιρειῶν κ.λ.π. ...	»	3.000
8. » » Δελτίον Ἐμπορικῆς καὶ Βιομηχανικῆς Ἰδιοκτησίας	»	200
9. Δι' ἅπαντα τὰ τεύχη, καὶ τὸ Δελτίον Ἐμπ. καὶ Βιομ. Ἰδιοκτησίας	»	6.000

Οἱ Δήμοι καὶ αἱ Κοινότητες τοῦ Κράτους καταβάλλουσι τὸ ἡμισυ τῶν ἀνωτέρω συνδρομῶν.

ὑπὲρ τοῦ Ταμείου Ἀλληλοβοηθείας Προσωπικοῦ τοῦ Ἐθνικοῦ Τυπογραφείου (ΤΑΠΕΤ) ἀναλογούν τὰ ἑξῆς ποσά :

1. Διά τὸ Τεύχος Α'	Δραχ.	30
2. » » » Β'	»	35
3. » » » Γ'	»	25
4. » » » Δ'	»	50
5. » » » Νομικῶν Προσώπων Δημοσίου Δικαίου	»	25
6. » » » Παράρτημα	»	15
7. » » » Ἀνωνύμων Ἐταιρειῶν κ.λ.π.	»	150
8. » » Δελτίον Ἐμπ. καὶ Βιομ. Ἰδιοκτησίας	»	10
9. Δι' ἅπαντα τὰ τεύχη	»	300

Β'. ΤΙΜΗ ΦΥΛΛΩΝ

Ἐκαστον φύλλον, μέχρις 8 σελίδων, τιμᾶται δραχ. 3, ἀπὸ 9 ἕως 40 σελ. δραχ. 8, ἀπὸ 41 ἕως 80 σελ. δραχ. 15, ἀπὸ 81 σελ. καὶ ἄνω ἡ τιμὴ πωλήσεως ἑκάστου φύλλου προσαυξάνεται κατὰ δραχ. 15 ἀνὰ 80 σελίδας.

Γ'. ΤΕΛΗ ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΕΩΝ

I Εἰς τὸ τεύχος Ἀνωνύμων Ἐταιρειῶν καὶ Ἐταιρειῶν Περιορισμένης Εὐθύνης :		
Α'. Δημοσιεύματα Ἀνωνύμων Ἐταιρειῶν		
1. Τῶν δικαστικῶν πράξεων	Δραχ.	400
2. Τῶν καταστατικῶν Ἀνωνύμων Ἐταιρειῶν ..	»	10.000
3. Τῶν τροποποιήσεων τῶν καταστατικῶν τῶν Ἀνωνύμων Ἐταιρειῶν	»	2.000
4. Τῶν ἀνακοινώσεων καὶ προσκλήσεων εἰς γενικὰ συνέλευσεις, τῶν κατὰ τὸ ἄρθρον 32 τοῦ Ν. 3221/24 γνωστοποιήσεων, τῶν ἀνακοινώσεων τῶν προβλεπομένων ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 59 παρ. 3 τοῦ Ν.Δ. 400/70 περὶ Ἀλλοδαπῶν Ἀσφαλιστικῶν Ἐταιρειῶν, ὡς καὶ τῶν ἀποφάσεων τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ ΕΛΤΑ τῶν ἀφορῶν εἰς προσωρινὰς διατάξεις	»	1.000
5. Τῶν ἀνακοινώσεων τῶν ὑπὸ διόλυσιν Ἀνωνύμων Ἐταιρειῶν, κατὰ τὸ Β.Δ.20/5/1939 ..	»	200
6. Τῶν ἰσολογισμῶν τῶν Ἀνων. Ἐταιρειῶν ..	»	4.000
7. Τῶν συνοπτικῶν μηνιαίων καταστάσεων τῶν Τραπεζικῶν Ἐταιρειῶν	»	1.000
8. Τῶν ἀποφάσεων περὶ ἐγκρίσεως τιμολογίων τῶν Ἀσφαλιστικῶν Ἐταιρειῶν	»	600
9. Τῶν ὑπουργικῶν ἀποφάσεων περὶ παροχῆς ἀδείας ἐπεκτάσεως τῶν ἐργασιῶν Ἀσφαλιστικῶν Ἐταιρειῶν, τῶν ἐκθέσεων περιουσιακῶν στοιχείων Ἀνων. Ἐταιρειῶν ἐν γένει, ὡς καὶ τῶν ἀποφάσεων τοῦ Δ.Σ. τοῦ ΕΛΤΑ δι' ὧν ἐγκρίνονται καὶ δημοσιεύονται οἱ κανονισμοὶ αὐτοῦ	»	4.000
10. Τῶν ἀποφάσεων περὶ παροχῆς πληρεξουσιότητος πρὸς ἀντιπροσώπων ἐν Ἑλλάδι Ἀλλοδαπῶν Ἐταιρειῶν, ὡς καὶ τῶν ἀποφάσεων περὶ μεταβιβάσεως τοῦ χαρτοφυλακίου Ἀσφαλιστικῶν Ἐταιρειῶν κατὰ τὸ ἄρθρον 59 παρ. 1 τοῦ Ν.Δ. 400/70 ...	»	2.000
11. Τῶν ἀποφάσεων περὶ συγχωνεύσεως Ἀνωνύμων Ἐταιρειῶν	»	10.000

12. Τῶν ἀποφάσεων τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Χρηματιστηρίου περὶ εἰσαγωγῆς χρεωγράφων εἰς τὸ Χρηματιστήριον πρὸς διαπραγμάτευσιν, συμφώνως πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 2 παρ. 3 Α.Ν. 148/67	»	1.000
--	---	-------

13. Τῶν ἀποφάσεων τῆς Ἐπιτροπῆς κεφαλαιαγορᾶς περὶ διαγραφῆς χρεωγράφων ἐκ τοῦ Χρηματιστηρίου, συμφώνως πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 2 παρ. 4 Α.Ν.148/1967	»	1.000
---	---	-------

Β'. Δημοσιεύματα Ἐταιρ. Περιορισμένης Εὐθύνης

1. Τῶν καταστατικῶν	Δραχ.	1.000
2. Τῶν τροποποιήσεων τῶν καταστατικῶν ...	»	400
3. Τῶν ἀνακοινώσεων καὶ προσκλήσεων ...	»	200
4. Τῶν ἰσολογισμῶν	»	1.000
5. Τῶν ἐκθέσεων ἐκτιμήσεως περιουσιακῶν στοιχείων	»	1.000

Γ'. Δημοσιεύματα Ἀλληλασφαλιστικῶν Συνεταιρισμῶν - Ἀλληλασφαλιστικῶν Ταμείων καὶ Φιλανθρωπικῶν Σωματείων

1. Τῶν ὑπουργικῶν ἀποφάσεων περὶ χορηγίας ἀδείας λειτουργίας Ἀλληλασφαλιστικῶν Συνεταιρισμῶν - Ἀλληλασφαλιστικῶν Ταμείων	»	1.000
2. Τῶν ἰσολογισμῶν τῶν ὡς ἄνω Συνεταιρισμῶν, Ταμείων καὶ Σωματείων	»	1.000

II Εἰς τὸ τεύχος Τέταρτον, τῶν δικαστικῶν πράξεων, προσκλήσεων καὶ λοιπῶν δημοσιεύσεων

400

Τὸ ὑπὲρ τοῦ Ταμείου Ἀλληλοβοηθείας Προσωπικοῦ Ἐθνικοῦ Τυπογραφείου (ΤΑΠΕΤ) καταβληθὲν ποσοστὸν ἐπὶ τῶν τελῶν δημοσιεύσεων ἐν τῷ τεύχει Ἀνωνύμων Ἐταιρειῶν καὶ Ἐταιρειῶν Περιορισμένης Εὐθύνης ἐν γένει ὥρισθη εἰς 5%.

Δ'. ΚΑΤΑΒΟΛΗ ΣΥΝΔΡΟΜΩΝ - ΤΕΛΩΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΠΟΣΟΣΤΩΝ Τ.Α.Π.Ε.Τ.

1. Αἱ συνδρομαὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ τὰ τέλη δημοσιεύσεων προκαταβάλλονται εἰς τὰ Δημόσια Ταμεία ἐναντι ἀποδεικτικοῦ εἰσπράξεως, ὅπερ, μερίμνη τοῦ ενδιαφερομένου, ἀποστέλλεται εἰς τὴν Ὑπηρεσίαν τοῦ Ἐθνικοῦ Τυπογραφείου.

2. Αἱ συνδρομαὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ δύνανται ν' ἀποστέλλονται καὶ εἰς ἀνάλογον συνάλλαγμα δι' ἐπιταγῆς ἐπ' ὀνόματι τοῦ Διευθυντοῦ Διοικητικῶν καὶ Οἰκονομικῶν Ὑποθέσεων τοῦ Ἐθνικοῦ Τυπογραφείου.

3. Ἡ καταβολὴ τοῦ ὑπὲρ τοῦ Τ.Α.Π.Ε.Τ. ποσοστοῦ ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω συνδρομῶν καὶ τελῶν δημοσιεύσεων ἐνεργεῖται ἐν Ἀθήναις μὲν εἰς τὸ Ταμεῖον τοῦ ΤΑΠΕΤ (Κατάστημα Ἐθνικοῦ Τυπογραφείου), ἐν ταῖς λοιπαῖς δὲ πόλεσι τοῦ Κράτους εἰς τὰ Δημόσια Ταμεία, ὅπερ ἀποδίδεται εἰς τὸ ΤΑΠΕΤ, συμφώνως πρὸς τὰ ὀριζόμενα διὰ τῶν ὑπ' ἀριθ. 192378/3639 τοῦ ἔτους 1947 (ΡΟΝΕΟ 185) καὶ 178048/5321/31.7.65 (ΡΟΝΕΟ 139) ἐγκυκλίων διαταγῶν τοῦ Γενικοῦ Λογιστηρίου τοῦ Κράτους. Ἐπὶ συνδρομῶν ἐξωτερικοῦ ἀποστέλλομένων δι' ἐπιταγῶν, συγκαταβάλλεται διὰ τῶν ἐπιταγῶν καὶ τὸ ὑπὲρ τοῦ ΤΑΠΕΤ ποσοστὸν.

Ὁ Γενικὸς Διευθυντὴς
ΣΕΡΑΦΕΙΜ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ

ΕΚ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ